

Éntjatsiie Jesukristoo xikó ts'én ít'a Matioo

Kuí xi'bi xi xta tjié xi ya'anii Jesukristoo
(Rkaa 3:23-38)

1 Kuí bí xojon nínga kjit'a ja'eén xta tjié xi chjiani Jesukristoo kui xi xta tjié Ndabii, kó Ndabii ndíí Abraam.

² Abraam na'mii Isaa, kó Isaa na'mii Jakob, kó Jakob, na'mii Judaa kojo nts'ie. ³ Kó Judaa na'mii kó na Tamaar naaa Faree kojo Saraa, kó Faree na'mii Esroom, kó Esroom na'mii Araam. ⁴ Kó Araam na'mii Aminadab, kó Aminadab na'mii Naasoon, kó Naasoon na'mii Salmoon. ⁵ Kó Salmoon na'mii kó na Raab naaa Boo, kó Boo na'mii kó na Rut naaa Obeed, kó Obeed na'mii Isafi. ⁶ Kó Isafi na'mii ree Ndabii, kó ree Ndabii na'mii Salmoos xi naa kamaá chjoón Uríaa.

⁷ Kó Salmoos na'mii Roboam, kó Roboam na'mii Abíaa, kó Abíaa na'mii Asaa. ⁸ Kó Asaa na'mii Josafaat, kó Josafaat na'mii Joraam, kó Joraam na'mii Usíaa. ⁹ Kó Usíaa na'mii Jotaam, kó Jotaam na'mii Akaa, kó Akaa na'mii Esekíaa. ¹⁰ Kó Esekíaa na'mii Manasee, kó Manasee na'mii Amoon, kó Amoon na'mii Josíaa. ¹¹ Kó Josíaa na'mii Jekoníaa kojo nts'ie, nixtjin nga tsanguínjo xta xi chjiani Israel nangui Babilonia.

¹² Kó nguije tsanguínjo nangui Babilonia Jekoníaa, na'mi kamánii Salatiel, kó Salatiel na'mii Sorobabel. ¹³ Kó Sorobabel na'mii Abiud, kó Abiud na'mii Eliakim, kó Eliakim na'mii Asoor. ¹⁴ Kó Asoor na'mii Sadook, kó Sadook na'mii Akiim, kó

Akiim na'mii Eliuud. ¹⁵ Kó Eliuud na'mii Eleasaar, kó Eleasaar na'mii Mataan, kó Mataan na'mii Jakob, ¹⁶ kó Jakob na'mii Kosiee, xi'iin na Riyaa, naaa Kristoo.

¹⁷ Boa ts'én ngayeje tjeee xta xi ya'anii ndeskande Abraam ngaskande Ndabii tienijún tjeee xta ma. Ndeskande Ndabii ngaskande nga ikiyotjinguui xta Babilonia ti tienijún tjeee xta ma. Kó ndeskande nga ikiyotjinguui xta Babilonia ngaskande nga katsen Kristoo tienijún tjeee xta ma nga.

Bi ts'én katsen Jesukristoo

(Rkaa 2:1-7)

¹⁸ Bi kamá nga katsen Jesukristoo: na Riyaa, naaa Kjisoo, ja boja je índá nga Kosiee kuixanjo, tanga nguindiee nga k'uúndojo xkjín, kamábe nga Asién Nixtjiin Néná ngo ndí je katsjaá. ¹⁹ Kó Kosiee nda xi kama xi'iin na Riyaa, ngo nda xi kixi kamá, kamámejénjiin nga kjoasoboá tsjaá nguindyikon xtaa. Kó kats'énkjó nga ta 'ma 'ma kui'tjñá. ²⁰ Tanga tjienga tjíts'énkjó kui nii, ngo ndítsjiee Néná tsichjiajo nguijin njñá ján, kó bi katsoó:

–Kosie, ji xi xta tjeee Ndabii, ngata ndakinjín ma ji nga kuixenje na Riyaa, chjóon, ngat'a ndí xi ya'a, Asién Nixtjiin Néná boá xi katsjaá. ²¹ Kó na Riyaa ngo ndí k'uieé kó KJISO kuít'e ja'én, ngat'a kuí boá xi k'oxié'á xta naxiíndaá kjoaa jé xí ndyits'en.

²² Ngayeje kui nii kamá tsí'e nga kjojtjosón ni xi katsó Néná nga katsáyaá nda chjinie'eén Néná kji'a nga bi katsó:

²³ Ngo tsakjin xongo ndí koa'a, kó ngo ndí k'uieé,
kó Emanuel sit'a ja'én.

Néná tikónjoná, tsó kui eén.

²⁴ Kó nga ja'aá Kosiee kats'én ni xi katsoó ndítsjiee Néná kó ixánjo chjóon. ²⁵ Kó nde kjie foyojojójín xkjín, nga kis'iee ngo ndí na Riyaa, kui xi KJISO ít'a ja'én.

Bi ts'én kijikatsijeen já kjínkoón ndí ndí Kjisoo

2 Nguije katsen Kjisoo kia Belen, ndí naxiínda xi chjiani nangui Judea, nixtjin nga atíxoma nda re Erodee ngayeje kui naxiíndaá, jachó naxiínda Jerusalen já kjínkón xi kjindibáni xtjieen nínga fotjo ts'ueé, ² kó bi katsó nga asíya:

–¿Ná tikón re tsi'e xta judío xi je katseen? Ngat'a kamáya jín nga jatjo nñoó, xtjieen nínga fotjo ts'ueé, kuíni nga j'é ni'ándikón jín.

³ Nga tsint'ieé kui nij nda re Erodee achichí nda kamaá kui kojo ngayeje xta naxiínda Jerusalen. ⁴ Kó nguije ítikó ngayeje já nguitokoo chiná'mii kojo já chjiniékjoakitii naxiíndaá, asíyaá nání boa nga katsen Kristoo. ⁵ Kó kui jaá bi katsoó:

–Belen boa nínga katsen, ndí naxiínda xi chjiani nangui Judea, ngat'a boa ts'én ít'a xojon nda chjinié'eén Néná nga bi katsoó:

⁶ Kó ji Belen, ndí naxiínda xi chjiani nangui Judea, jijín xi 'niú chichí ji nguijiin xtitjón xi chjiani nangui Judáa.

Ngat'a k'ie kjotjojiin ngo xi kosientjón, xi kuiejeén ndiya xta naxiíndána xi chjiani Israel.

⁷ Kós'e Erodee tsichjia'majo já kjínkoón, kó asíya chan chaan kui jaá nixtjin nga kamáya nñoó, ⁸ kó katsanguiya kui jaá ndí naxiínda Belen, kó bi katsoó:

–Tanguínjú kia, kó tsiyajnú ngayeje ni kjoaa kui ndíí, kó nguije xhajnú t'iyajnú'un tsi'e nga kojo an kjuínts'endikón an nga.

⁹ Kó kui jaá nguije tsint'ieé nda ree, kijí. Kó nño xi kamábe nga jatjo kiaa kijítjoón, ngaskande nga kasasien kui nñoó nínga tikón kui ndíí. ¹⁰ Nga kamábe kui nñoó achichí tsja kamaá. ¹¹ Kó nga ts'as'ien nguiyaa kamábe ndí ndíí kojo na Riyaa naaa ndíí, kó asién tikoó kui jaá kó kats'éndikón kó iskjix'á koxaa kó ts'axié ni xi ndyia'aa ndíí:

Ngo xi ya'aa tonsinié, ngo xi ya'aa ni sijen xi ni'ánkjién nga ni'ándikón Néná, kojo ngo xi ya'aa ndasíjen chjí xi 'mí mirra.

¹² Kó nguujin njñaá kui jaá ki'míyaá nga nguiti kijaín koeje nínga tikón nda re Erodee, kós'e kje'e ndiya kijí nga kijí nguini nangui.

Bi ts'én kijíjo xi xchaá Kjisoo xtjieen Ejipto

¹³ Kó nguije kijí já kjínkoón, ngo ndítsjiejé Néná je'echjiajo nguujin njñaá Kosiee kó bi katsoó:

–Tísítjin ji kó tiyíje ndií kojo naaa, kó tanguínjnu nangui Ejipto kó kja tindyiónjnu ngaskande nga an xi boá xian an, ngat'a Erodee kongase ndií tsí'e nga sa'ánk'ién.

¹⁴ Kó jastjien Kosiee, iskjíbé ndií kojo naaa, kó nga jñoó kijíjo nangui Ejipto, ¹⁵ kó kja kis'indo ngaskande nga k'ien Erodee, tsí'e nga jatjosón ni xi katsoó Néná nda chjinie'eén nga bi katsó: “Nangui Ejipto tsíchjiañaá ndína.”

Bi ts'én katsanguiya Erodee nga kini'ánk'ién jakjindí xixii

¹⁶ Kós'e nga kamákjiín Erodee nga ts'anchojo já kjínkoón, achichí kats'énxhán, kó katsanguiya tsí'e nga kini'ánk'ién ngayeje jakjindí xi'in xi nguindiee nga jó noó xi síndo ndí naxínda Belen kojo ngayeje ndí nangui xi síndo t'a kui nguindiee, ngat'a askosoón nixtjin xikó katsoó kui já kjínkoón.

¹⁷ Kós'e boá ts'én jatjosón ni xi katsó nda chjinie'eén Néná xi 'mí Jeremiaa nga bi katsó:

¹⁸ Ngo nda kanda'yaá nangui Ramáa, ndaa xi ts'énkjandá kojo xi nima tjítsó kjoaa nga on kjimaa, na Rakeel boá xi ts'énkjandátjé ndií, kó kamámejénjiín nga kini'ándajoon ngat'a je jesón ndií.

¹⁹ Tanga nguije k'ien Erodee, ngo ndítsjiejé Néná tsíchjiajo Kosiee nguujin njñaá kja nangui Ejipto, kó bi katsoó:

²⁰ –Tísítjin, chjába ji ndií kojo naaa kó t'enje ji nangui xta Israel, ngat'a je k'ien ngayeje xi kamámejeén kats'énk'ién kui ndií.

²¹ Kó Kosiee jastjfen kó kijjjo ndíi kojo naaa kĩa nangui Israeł. ²² Tanga nga tsint'ie Kosiee nga ndíi Erodee xi 'mí Arkelao tikón ree nangui Judea, katsakjónni nga kĩa koeje, kó nguije ja boə je katsáyaá Néná nguijin íjñaá, tasá nangui Galilea kijí. ²³ Kó nga jachó kĩa, kĩa kis'indo ndí naxińdá Nasaret, tsi'e nga jatjosón ni xi katsó já chjinie'eén Néná nga bi katsó: Nda xi chjiani Nasaret k'uin.

Bi ts'én ínijmi Jua Bautistaa eén Néná

(Markoo 1:1-8; Rkaa 3:1-9,15-17; Juaq 1:19-28)

3 Kui nixtjin ján jachó Jua Bautistaa nga ínijmi eén Néná kĩa nangui kixí xi tikón nangui Judea, ² nga bi katsó:

–Ti'ank'oyajnú yojojnú kjoaa ni xi ndajín kji'i xi ndyini'ánjnu, ngat'a Néná je kotixoma.

³ Ngat'a kuí ni xi'bi xi tsíchjia nda chjinie'eén Néná xi 'mí Isayaa nga bi katsó:

Nda'yáa ngo nda xi kjandayá nangui kixí xi bi tsó:

“T'íjñandajnú ndiyaá Ndiaa,

ti'ankixijnú ndiyaá kui.”

⁴ Njño xi tsajá Juaa tsjaa cho to'o yits'en kamándani kó ngo tjixin íkjá ndáyaá, kó chjboə kojo ntsjién xi 'bé nguindie k'ijña ján xi iskjinie. ⁵ Kó jataxie xta xi chjiani naxińdá Jerusalen, ngayeje xi chjiani nangui Judea kojo ngayeje nangui xi chjiani nínga tikón ndeje' Jordaən, ⁶ kó Juaa atínda kui xtaa nguijin ndeje' Jordaən, kó kui xtaa kĩa katsáyá jeé.

⁷ Nga kamábe Juaa nga achichí ma xta fariseo kojo xta saduseo xi jachó nínga ts'énbotínda, bi katsoó:

–¡Xta xi jakon ye kónjnu! ¿Yá xi boə katsójnú nga kama kuiyojnú kjoaxchaán Néná xi je kjimatiña? ⁸ Tasá ti'ánjnu ni xi kokó nga je kini'ánk'oyajnú yojojnú, ⁹ kó ngata bijín ts'én fojintakónjnu:

“Tjiej nda xi 'mí Abraam ndokjoa ñá.” Ngat'a xiyajnú'un nga tsi Néná xi mejeén ngaskande kui ndijoo kama sa'ín xta tjiej Abraam. ¹⁰ Kó ti je tikónda jachaa tsi'e nga kotie yaá

ndeskande jamaa, ngat'a ngayeje yá xi jmí to xi nda tsjájín, bichá kó nguujin ndi'í ján bichijmijin. ¹¹ An, nga jakoxi ndójoa xi botindá an tsi'e nga si'ank'oyájnú yojojnú kjoaa xikó ts'én tindiyónjnú, tanga xi jaskan an ndibá, tjín ngasee nga'niú, kó nde tsoboájínna nga an kjuínjóo tjixíndieé, kó kui boá xi Asién Nixtjiin Néná kojo ndi'í xi kotíndánijnú. ¹² Je ts'énya'a nguuya tsja ni xi sa'íntsjie to ndsokoan nñoo nga xín sa'ínkja'a xtjieé. Kó kjoa'átjó to ndsokoan nñoo nguindie nínga xindyiá, kó kui'ítí xtjieé ngo nguujin ndi'í xi jmí nixtjin k'o.

Bi ts'én kastindá Kjisoo

(Markoo 1:9-11; Rkaa 3:21-22)

¹³ Kós'e Kjisoo jatjoni nangui Galilea kó kijí nínga tikón ndeje' Jordaán tsi'e nga kia Juua kotíndá. ¹⁴ Tanga Juua kamámejénjiín, kó bi katsoó:

–Jí xi kotindení katsaki, kó ¿a tasá ji kjoé'echinní?

¹⁵ Kó Kjisoo bi katsoó:

–Te'éndié ji ngot'e, ngat'a chjiénga si'ankjatjosón ngayeje ni xi kixi nguindyikon Néná.

Kós'e Juua atíndá Kjisoo. ¹⁶ Kó nguije kastindá Kjisoo, jataxie nguujin ndójoaa, kó katjox'a ndi'ak'ajmi ján kó kamábe nga jatjajen Asién Nixtjiin Néná nga ja kji'i tójo ma kji'i, kó kjindibánié Kjisoo. ¹⁷ Kó kanda'yá ngo nda ndi'ak'ajmi ján xi bi katsoó:

–Kuí xi'bi xi ndí tjóna, 'niú tsjatjínna kjoaa kui.

Bi ts'én kachjat'ayákón Kjisoo

(Markoo 1:12-13; Rkaa 4:1-13)

4 Kós'e Asién Nixtjiin Néná kijíjo Kjisoo nangui kixií, tsi'e nga xindajín diabloo skót'ayákón.

² Kó nguije yichán nixtjin kojo yichán nixtjien nga kis'ijña kjindiá, kamábojoó. ³ Kó xi kjit'ayákónná jachókoón Kjisoo tsi'e nga skót'ayákón, kó bi katsoó:

–Tsi jakoxi nga ndí Néná ji, boá t'ín ji nga pan ngatama kui ndijoo.

⁴Tanga Kjisoo bi katsoó:

–Je kjit'a xojon eén Néná nínga bi tsoó: “Jmí tsi ta pan tsi xi k'uijñáni ngo xta, chjiénrií ngayeje én xi fotjonii ts'oa Néná.”

⁵Kós'e xindajín diabloo kijíjo Kjisoo naxínda tsjie Jerusalen, kó kĩa asiénsón nk'aa nangoxii, ⁶kó bi katsoó:

–Tsi jakoxi nga ndí Néná ji, t'ajminguí yojoo, ngat'a je kjit'a xojon eén Néná nínga bi tsoó:

Néná sanguíya ndítsjiee tiña nínga tindyin,

kó tsja koó'niúnií,

tsi'e nga ngojín ndijo stinguí ndsaki.

⁷S'e Kjisoo bi katsoó:

–Ti bi ti ts'éen kjit'a xojon eén Néná nínga bi tsoó: “Kamajín chját'ayékín ji Ndiáa kui xi Néé.”

⁸S'e ti kijíjo nguini xindajín diabloo ngo tjinguí xi 'niú nk'a, kó akoó ngayeje nguindie nínga botíxoma xi tjín ngasondiee koyo kjoaje xi tjiín nga ngo nga ngo, ⁹kó bi katsoó:

–Ngayeje kui nií xi tsjaa ji, tsi kosint'éní tikoo nga si'indikínií.

¹⁰Kós'e Kjisoo bi katsoó:

–Chjéndiyáa, xindajín Satana, ngat'a je kjit'a xojon eén Néná nínga bi tsoó: “Ndiá xi Ne tse xi ti'indikín ji, kó ta kuí tsi xi si'inxét'ée.”

¹¹Kós'e kui xindajín diabloo xín kijí kó kats'énkjiin yojoo Kjisoo, kó ndítsjiee Néná jachókoón Kjisoo xi kats'enseén.

Bi ts'éen íts'iyanii Kjisoo nga kats'én xaá

(Markoo 1:14-15; Rkaa 4:14-15)

¹²Kó nga tsint'ie Kjisoo nga Juaa ndoboaya tji'yá, kijí'oyá nguini nangui Galilea. ¹³Kó íjñamasien naxínda Nasaret, kó naxínda Kapernaum kijík'íjñá, kui nguindiee tiña ndáchíkón xi tikón nangui Sabulon koyo Neftalí tikón, ¹⁴tsi'e nga jatjosón

ngayeje ni xi katsó nda chjinié'eén Néná xi 'mí Isayaá nga bi katsó:

¹⁵ Nangui Sabulon, kojo nangui Neftali,
ndiya xi fíni ndáchíkoón, ngándaá ndeje' Jordaán,
nangui Galilea nínga tjín xta xi judíojin.

¹⁶ Xta xi kis'indo jñoó, je kamábe ngo ndi'í xi je,
ngo ndi'í je kats'éntsijeén ngayeje xta xi kis'indojnójo
kjoaboyaa.

¹⁷ Ngaskande koó kji'a íts'iyanií Kjisoo nga ínijmi eén Néná,
kó bi katsó:

–Ti'ank'oyajnú yojojnú, ngat'a Néná je tsá kotíxoma.

Kjisoo bi ts'én tsíchjiaá nijún já xi tsoboá tjio

(Markoo 1:16-20; Rkaa 5:1-11)

¹⁸ Kó nga tso'ba Kjisoo t'a ndáchíkón xi tikón nangui Galilea, kamábe jó já xi nts'ie ma xkjín, nda xi 'mí Ximoo kui xi ti Pé ki'mií nga kojo nts'ie kui ndaa kui xi 'mí Jandree nga nda'ya ndyimején nguijin ndáchíkoón, ngat'a xá tjio kats'én kui jaá. ¹⁹ Kó Kjisoo bi katsoó:

–Ndibátjinguijnú'un, kó an xí sa'injnú'un nga tasá xta xi k'uitkójnú xikoó tsi tjio xi kondoboajnú.

²⁰ S'e kui jaá ti kji'a índomasien nda'yaá, kó kijítjinguí Kjisoo.

²¹ Kó nguichí boa'á kijí Kjisoo, s'e kamábe nguinií ngui jó já xi nts'ie máa xkjín, nda xi 'mí Sandiyaá kojo nts'ie kui ndaa xi 'mí Juaa, ndií nda xi 'mí Sebedeo, nga jó kui jaá kojo na'mií ngo nguiya tjosso je síndo nínga ndyikjóyajin nda'yaá. Ndibátjinguijnú'un katsó Kjisoo. ²² Kó kui jaá índomasien tjosso jee kojo na'mií, s'e kijítjinguí Kjisoo.

Kjisoo bi ts'én akóyá kojo kats'éndaya kjín xta

(Rkaa 6:17-19)

²³ Kó Kjisoo kijí ngayeje naxiínda xi chjiani nangui Galilea, nga akóyá éntjatsieé Néná kia ndi'a nínga ndokjoa eén Néná,

kó ínjmi kjoaa nínga botixómá Néná kojo kats'éndaya ngayeje xta xi tjiín ngo chi'in kojo xi oon. ²⁴ Kó tajñání nga kanda'yá ni xi kats'én Kjisoo, ngayeje nguindie xi chjiani nangui Siria, kó tsanguínjoo ngayeje xta xi tjiín ngo chi'in, ngayeje xi oon, kojo xi tjíjii asién nixtjin xi ndajín, kojo xi tjiín kjoandasen, kojo xi tjiín chi'in 'meya, kojo xi majín fí, kó Kjisoo kats'éndaya kui xtaa. ²⁵ Kó achichí ma xta xi kijítjinguí xi chjiani nangui Galilea, Dekápoli, Jerusalen, Judea kojo ngayeje nguindie xi síndo t'a ndeje' Jordaḡ.

Bi ts'én akóyá Kjisoo ngo ngasón tjingui

5 Nga kamábe Kjisoo nga achichí ma xtaa, ngo tjingui kijínjinguí nínga kis'ijñando, kó xta tsi'e kijíkon tiñaḡ, ² kó bi katsó nga akóyáá.

Bi ts'én akóyá Kjisoo 'yá xta xi tsja tjiín nguindyikḡ Néná (Rkaḡ 6:20-23)

³ –Achichí ra tsjaa xta xi nima síndo inimaa, ngat'a kuí xí tsi'e kama nínga botixómá Néná.

⁴ Achichí ra tsjaa xta xi ndyikjandá, ngat'a kuí xí sakoó kjoani'ándajon.

⁵ Achichí ra tsjaa xta xi nt'ié'én, ngat'a kuí xí sakoó t'anangui xi katsó Néná nga tsjaaná.

⁶ Achichí ra tsjaa xta xi bojó kojo xíndaá nga kixi si'anseen, ngat'a kuí xí stsieé.

⁷ Achichí ra tsjaa xta xi nima máa, ngat'a kuí xí kjochó'á kjoanimatakoón Néná.

⁸ Achichí ra tsjaa xta xi tsjie inimaa, ngat'a kuí xí skuie Néná.

⁹ Achichí ra tsjaa xta xi ndyimongase kjoaxioó ngasondiee, ngat'a kuí xí ndif Néná k'uiín.

¹⁰ Achichí ra tsjaa xta xi tjimíyotjinguí tangat'anií nga ni xi kixi ndyits'en, ngat'a kuí xí tsi'e nínga botixomaa Néná.

¹¹ Achichí ra tsjajnú jún kji'a nga xtaa ch'o katsojnú kojo nga sa'ín 'bokiejnu kojo nga tangat'ani an kongatjinguinjú nga sa'ínkjién ngayeje tokoya ni xi ndajín nga kui'índiso.

¹² Tsja ngatamajnú kojo tsja ngat'iejnú, ngat'a tanisién je ni xi sakójnú ndi'ak'ajmi ján, ngat'a ti boá ti ts'én ikiyotjinguui já chjinie'eén Néná xi tjón kis'indo nguindiee nga kuindyionjnu jún.

Bi ts'én íjñá chiboa Kjisoo kjoaa naxaa kojo ndi'íi
(Marko 9:50; Rka 14:34-35)

¹³ Jún boá xi xikoó naxaa t'ananguui. Tanga tsi nguiti ndiajín kama naxaa, ¿kóts'en kamandia nguini? Je nguiti jmí ni chjjiín, ta ts'i'e nga kuichíjmi tsi nditsen ján ts'i'e nga tsjanié xtaa.

¹⁴ Jún xi xikoó ndi'íi ngasondiee. Ngo naxiéndá xi tikón ngasoón ngo tjinguui, kamajín k'uujñá'ma. ¹⁵ Ti nde kamajín k'uití ngo ndi'ixó ts'i'e nga nguindiee ngo kojo k'uuiyá, a mí tsi tasá nínga 'bítíyá ndi'í xí ts'entsíjeen 'bíjñá ts'i'e nga sa'íntsíjeen ngayeje xta xi tjín kui nguuiya ndi'aa. ¹⁶ Boá ts'én nga tí ndi'íjnu nguindyikon xtaa, ts'i'e nga skuie ni xi nda xi ndyini'ánjnu, kó ngayejejnú te'éjnuu kjoaje Na'mijnú xi tikón ndi'ak'ajmi ján.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa kjoakitii

¹⁷ Ngatá ni'ánkjójjínjú nga an kjoé'e ts'enkjié an kjoakitii kojo ni xi kats'én'indó já chjinie'eén Néná, tasá kjoé'e an ts'i'e nga kjetjosón kui nii. ¹⁸ Ngat'a jakoxi ni xi xianjnu'un nga tjienga tikón ndi'ak'ajmii kojo t'ananguui, nde ngojín nii kjoakitii xi xtjo'óxiín ngaskande nga je jatjosón ngayejee.

¹⁹ Kuíni nga ta'ya xtaní xi sa'ínkjatjosónjín ngo kui kjoabotíxomaa, nda tsi ngo xi tanisién 'niú chichií, kó tsi kokóyaa xtaa ts'i'e nga sa'ínkjatjosónjín, kui boá xi chichí s'i'an nínga botíxomaa Néná. Tanga ta'ya xtaní xi sa'ínkjatjosón kojo xi kokóyaa kje'e xta nga sa'ínkjatjosón kui

kjoabotíxomaa, achichí je si'an kja nínga botixómá Néná.

²⁰ Ngat'a xiyájnú'un nga tsi kuitjátjónjínjnúú já chjniekjoakitii kojo xta fariseoo nga ni xi kixi si'ánjnú nguindyikon Néná, jmí nixtjin kuitjás'ienjnú nínga botixómá Néná.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa nga ni'ánxchán

(Rkaa 12:57-59)

²¹ Jún je kanda'yájnú ni xi ki'mií xta xi xchájnú nga bi ki'mií: “Ngata xtájin ni'ínk'injín ji, ngat'a xi sa'ínk'ién ngo xta, kamajérií.” ²² Tanga an t'íxian an nga ta 'yání xi sa'ínxchánjo nts'ie, kamajeé, kó ta 'yání xi kitikjoa katsoo nts'ie, jáxaá sa'ínjeé, kó ta 'yání xi tsabé katsoo nts'ie, kui boá xi je mején koeje nguujin ndi'íí ndoboa nk'ieen.

²³ Kó kuíni nga, tsi ngo chjie kich'ie ji xi k'uíchini nínga tikón nchan ndikoón Néná, kó tsi kji'a kjoa'átsjieen nga ch'o kich'ie ji nts'ie, ²⁴ t'a nínga tikón nchan ndikoón Néná t'íjní ji chjje, kó tjón ma ra t'enkjandée nts'ie, s'e ndibé nguini kó ti'ink'as'íin Néná chjje nguijee.

²⁵ Tsá t'indeje kondráa, tjienga ndyimonguínjnú nguia ndiyaá, ta boajín tsi nguindyikon ne ndi'amasieen sa'ínk'as'ieen ji, s'e ne ndi'amasieen sa'ínk'as'ieen ji nda xi konda ndoboayaá, kó nguia ndoboaya konanguís'ieen.

²⁶ Jakoxi ni xi xiáan nga kjoatjéjin ji ngaskande nga ik'íchjí ji ngayeje ton xi tjtjieen.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa nga majín ni'ánt'aa kjoa xingui

²⁷ Jún je kanda'yájnú ni xi je ki'mí: “Kamajín si'int'ée kjoa chjóon kojo tsi xi'íin.” ²⁸ Tanga xiyájnú'un nga tsi ngo nda xi skotsíjeen ngo chjóon tsi'e nga sa'ínmején, nga boá sa'ín je kats'ént'aa kjoa chjóon nguujin inimaa.

²⁹ Kó kuíni, tsi ndyikin xi fojnií konguijeé, 'naxié ji kó kjin tichíjmi, tasá nda tsi chií yojóo xchaja, ta boajín tsi ngayeje yojóo koeje nguujin ndi'íí ndoboa nk'ieen. ³⁰ Kó tsi ndse kixi

konguijeé, tichét'e kó kjin tichíjmi, tasá nda tsi chíí yojóo xchaja, ta boajín tsi ngayeje yojóo kojeje nguujin ndi'íí ndoboa nk'ieen.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa xta xi 'bín̄do xkjín

(*Matioo 19:9; Markoo 10:11-12; Rkaa 16:18*)

³¹ Ti je bi ts'én ki'míya nga: “Ta 'yán̄i xi sa'ínch'ó chjoón kama tsjaá ngo xojon nínga je ín̄do xkjín.” ³² Tanga an xiyájnú'un nga ngo nda, ta kji'a tsi nga kama kui'íjñá chjoón tsi kjoaa kjoatondo. Tsi taxkiya kui'íjñá kjoaa kje'e ni, ts'éntsjandieríí nga skuiendíkonjín kjoabixaan. Kó tsi kui naa kuixan nguíní, kui kojo kui xi'iin ndyibendíkonjín kjoabixaan.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa nga nguiboanéná 'mí

³³ Ti boá ti ts'én je kanda'yájnú nga bi ki'míí xta xi xchájnú: “Ngata nguiboanénájin 'míjnú kjoaa ngo ni xi ndiso, tasá ti'ankjatjosónjnu Néná kjoaa ni xi k'uinjnu.” ³⁴ Tanga an bi xianjnu'un: Kji'a nga ngo ni si'ánjnu ngata nguiboanénájin 'míjnú nga ja'eén ndi'ak'ajmíí si'ankjiénjnu, ngat'a kui boá xi nínga botíxomaa Néná, ³⁵ ti nde ngata ja'eén t'ananguijín ni'ánkjiénjnu ngat'a kui boá xi nguindie nínga sikón són Néná, ti nde ngata ja'eén naxínda Jerusalenjin ni'ánkjiénjnu, ngat'a kui boá xi naxíndaá nda Re xi 'niú jee. ³⁶ Ti nde ngata takojínjnu ni'ánkjiénjnu nga nguiboanéná k'uinjnu, ngat'a nde kamajínjnu si'ánjmájnú kojo tsi si'antiboájnú ngo tsjatokójnu. ³⁷ Tasá kji'a nga kondókjoajnu “jooon” t'ínjnu tsi ngo ni xi boá kji'i kó “jmí” t'ínjnu tsi ngo ni xi boájin kji'i, ngat'a ngayeje én xi s'isón ngasee tsi'e xindajín boá.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa nga ni'ánngojo

(*Rkaa 6:27-36*)

³⁸ Jún je kanda'yájnú nga bi ki'mí: “Tsi tjín xi k'oxié ngo ndyikin, ti 'naxié ji ngo ndyikon xi boá kats'énjoo nga, kó tsi

tjín xi k'ojen ngo n'i, ti ch'ijjín ji ngo tsi'e xi boá kats'énjoo nga." ³⁹ Tanga an bi xianjnú'un: Ngata jmí ni ni'ínjejin ji kui xta xi ndajín, tasá ta 'yání xi kot'a t'anijin xi fojnií, ti te'ée nga kot'a t'anijin xi skoón nga. ⁴⁰ Tsi tjín xi kotjé'tá'íin tsi'e nga kjoa'áxiín chingáa, tasá te'ée kojo njño xi kjit'a ngaxten nga. ⁴¹ Ta 'yání xi sa'íin kjoa'niú tsi'e nga x'ie ji ngo ch'ia ngaskande ngo kilometro, t'en ji kó ch'ie ji kui ch'iaá ngaskande jó kilometro. ⁴² Tsi tjín xi ji kui'aa ngo ni, te'ée, kó ti'inséen tsi tjín xi ji kuiyaa ngo ni.

Bi ts'én akóyá Kjisoo nga chjiénga si'antjó xingui

(Rkaa 6:27-28,32-36)

⁴³ Jún je kanda'yájnú ni xi je ki'mí: "Tjó ti'in ji xtaa, kó ch'o ch'ie xta xi kondráa." ⁴⁴ Tanga an bi t'ixianjnú'un: Tjó ti'ánjnú xta xi kondrajnú, ti'anchikonñéjnu xta xi ch'o tjítsójnú, nda ti'anjojnú xta xi ch'oo jún, ndókjoatjéjnu xta xi ch'o tjíts'enjnu kojo xi ndyimongatjinguijnu, ⁴⁵ tsi'e nga ndí Nə'miná xi tikón ndi'ak'ajmi ján kamajnú, ngat'a kuí xí ts'entjóó ts'ueé xta xi nda kojo xi ndajín, kó kuí xí ts'énká'aá stsee xta xi kixi kojo xi kixijín. ⁴⁶ Ngat'a tsi ta kuí tsi xta xi tjoó jún xi si'antjójnu, ¿mí ni xi nda xi sakójnu? ¿A mí tsi ngaskande xta xi foa'á'yá ton xi machjítjé nií xi ts'én kui nií? ⁴⁷ Kó tsi ta nts'ie tsi xi si'intinde ji, ¿mí ta ni xi tini'ín ngase ji? ¿A mí tsi ngaskande xta xi judíojiín xi ts'én kui nií nga? ⁴⁸ Chjiénga kixi ngatamajnú xikó ma ts'en kixi Nə'mijnú xi tikón ndi'ak'ajmi ján.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa kóts'en nga ni xi nda si'án

6 Ngata nguindyikon xtajín ni'ánjnu kji'a nga ngo ni xi kixi si'ánjnu ngo xta, tsi'e nga skuie nga nda ndyini'ánjnu, tsi boá si'ánjnu, Nə'miná xi tikón ndi'ak'ajmi ján tsjaajjnjnu ni xi je tikónda. ² Kó kuíni nga, kji'a nga ngo chjie ko'e'jnu, ngata jmí tjio ni'ánkjaniéjnjnu nguindyikónjnu, xikó ts'én xta xi jókjen xi nguiya ndi'a nínga ndokjoa eén Néná kojo nguiya ndiyatié chjia, tsi'e nga xtaa

skuiendíkon, jakoxi ni xi xianjnú'un nga kui xtaa je tikoón ni xi sakoo. ³ Kó kji'a nga ngo chjie koe'é ji, nga skuiejín ndse skoón ni xi sa'ín ndse xi kixii, ⁴ tsi'e nga kui chjeee jmíjín xi skuie, kó Na'míi xi be ngayeje ni xi 'ma ni'aán, tsjaá ji ni xi tsoboaá nga si'in ji nguindyikon xtaa.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa kóts'en kondókjoaa Néná
(Rkaa 11:2-4)

⁵ Kó kji'a nga kondókjoée Néná, ngata boajín ni'ín xikó ts'én xta xi jókjen, ngat'a achichí tjó maá nga chjiaa Néná nga mindiakixi kia ndi'a nínga ndokjoa eén Néná kojo nijon ndiyatié, tsi'e nga ngayeje xta xi skuie, jakoxi ni xi xianjnú'un nga kui xtaa je tjisákó yejee ni xi tsoboaá nga sakoo. ⁶ Tanga ji, kji'a nga kondókjoée Néná, ngo nguiya'ma titjás'in, t'íchjé'ni ji ngantjoaa, s'e ndokjoée Na'míi xi tikón nínga 'maa, kó kui Na'míi xi be ni xi 'maa, je tikóndaa ngo ni xi tsjaá ji.

⁷ Kó nga kondókjoée Néná, ngata ti kui ti kuijín ni ndokjoe, xikoó xta xi judíojín, ngat'a ts'énkjó kui xtaa nga kji'a boá nga kuint'ieé Néná kji'a nga tsie én xi chjia. ⁸ Ngata boajín ni'ánjnú xikoó kui xtaa, ngat'a Na'mijnú je be ngayeje ni xi chjiénjnú, ngaskande nguindiee nga jún chjia'ajnúu. ⁹ Bi ts'én ndokjoajnúu Néná:

Ji Na'mi tsajin xi tindyin ji ndi'ak'ajmi ján,
ngachjanink'a ja'éen.

¹⁰ Ngatama k'iee ngo nguindie xi ji kotixome.

Ngatama ni xi mejeén k'ie t'ananguii
xikó kjima ndi'ak'ajmi ján.

¹¹ Te'éjne got'e ni xi xinie jin ndyiojón ndyiojón.

¹² Kó ti'injetakínjne ni xi tjtjénjne jin,
xikó ts'én ni'ánjetakónjne ngayeje xta xi tjtjieén tsajin.

¹³ Kó ngata boe'éndiejín ji nga chját'ayakónjne,
xín ti'inkje'ejne ni xi ndajín, ngat'a ji tse nguindie nínga

botíxomaa, nga'niuú kojo kjoajee, ngatsjé nixtjin. Boa kji'i.

¹⁴ Ngat'a tsi si'anjetakónjnúu xta xi ch'o tjítsójnú, ti boá ti ts'én sa'ínjetakónjnú Na'mijnú xi tikón ndi'ak'ajmii, ¹⁵ tanga tsi si'anjetakónjínjnúu xta xi ch'o tjítsójnú, ti boá ti ts'én Na'mijnú sa'ínjetakónjínjnú ni ch'o xi ki'míjnú jún.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa nga ni'án kjindia

¹⁶ Kó kji'a nga si'ankja'ájnú kjindia yojojnú, ngata boajín ni'ánjnú xikoó xta xi jókjeen, ngat'a kui xtaa ndasen 'bijná kjen ts'i'e nga ngayeje xta skuie nga kjindia ndyits'enkjá'a yojoo, jakoxi ni xi xianjnú'un nga kui xtaa je tjisákoó ngayeje ni xi tsoboaá nga saqóo. ¹⁷ Tanga ji kji'a nga si'inkje'e kjindia yojoo, taníjn kjen, kó nanguíjn ndasíjn taki, ¹⁸ ts'i'e nga xtaa skuiejín nga kjindia tini'inkje'e yojoo, ta ngo tsi Néná xi Na'míi xi ngatamabe, ngat'a kui, ngayeje ni xi tji'maá xi be kó kuí xí tsjaa ni xi je tikóndaá kui.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa kjoachon ndi'ak'ajmii

(Rkaa 12:32-34)

¹⁹ Ngata jmi kjoachon kojo ni xi chjí 'bijnatjójínjnú k'ie t'anangui, nínga xobií kojo xt'aán sa'ínkjatsón kojo nínga chejeé sa'ín ngo tixa s'e kjojo. ²⁰ Tasá nda tsi kia ndi'ak'ajmii ján chja'átjójín kjoachon, nínga xobií kojo xt'aán sa'ínkjatsónjín, kó nínga chejeé jmi tixa ts'énjín ts'i'e nga kjojo. ²¹ Ngat'a nínga tikón kjoachonjnú, ti kia k'uijná inimajnú nga.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa ndi'ixoó yojoná

(Rkaa 11:34-36)

²² Ndi'ixoó yojoná kuí xí ndyikón, kó kuíni nga, tsi nda ndyikin, ngayeje yojoo nga k'uiéé ndi'í, ²³ tanga tsi ndajín ndyikin, ngayeje yojoo nga k'uijnájnó. Kó tsi tíjn ndi'í xi tíjn yojoo, achichí ra 'niú jño kamaa.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa kjoachoon

(Rkaa 16:13)

²⁴ Nde ngojín xta xi jó ndia sa'ínseén, ngat'a ngo ch'o kamaa, kó xi ingoo tjó kamaa, kojo tsi ngo ndasen kamaa, kó xi ingoo ndasenjín kamaa. Kamajín mosoo Néná kojo mosoo kjoachoon kamajnú.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa nga Néná koon ndii

(Rkaa 12:22-31)

²⁵ Kuíni nga bi xianjnú'un: Ngata ndajín majnú kjoaa kjoamindyionjnú, kjoaa mí ni xi xiniejnú kojo mí ni xi s'iojnú, kojo kjoaa vojójnú, kojo kjoaa mí njño xi xchajajnú. ¿A chjín ngaseni kjoamindyioon ta boajín ni chiniee, kó a chjín ngaseni vojoo ta boajín njño xi chajaá? ²⁶ Tsitsíjen chiboayajnúu nisie xi tjín nk'a ján, nga jmí ni 'bítíejín, ti nde jmí ni maxchájín, ti nde jmí ni foa'átjójín nguindie nínga chja'átjó ni xi maxchaá, tanga Na'miná xi tikón ndi'ak'ajmii tsjaá ni xi kjinie. ¿Kó a chjín ngaseni jún ta boajín nisiee? ²⁷ ¿'Yání jún xi kamaa nga masien metro sa'ínk'a ngase vojoo tangat'anii nga 'niú nda kamaa?

²⁸ ¿Kó mí kjoaa nga nda kamajnú kjoaa njño xi xchajajnú? Tsitsíjen chiboayajnúu naxó xi tjín nguijin k'ijñaá, kóts'en kjimaxhá, kó ts'énxajín ti nde jmí njño kjóyajín, ²⁹ tanga xiyajnú'un nga nde nda re Salomoo, nda tsi tsie kjoaje kis'iee, kamajín tsaja ngo njño xikoó xi boaja naxoo. ³⁰ Kó tsi kui k'ijná xi ngot'e tikón nguijin k'ijñaá kó ndyiojón ngo nguiyaa ngo orjño je kití, boá ts'én ts'énkaja njño Néná, ¿ja kókji'i ngase ni xi sa'ín Néná kjoaa jún? ¿Ánni nga tá chiboa s'ijinjnú! ³¹ Kó kuíni nga, ngata ndajín majnú nga bi k'uinjnú: “¿Mí ni xi xinie, mí ni xi s'io, mí ni xi xchaja?” ³² Ngat'a ngayeje kui nii xi mongase xta xi judíojín, tanga jún tikónjnu ngo Na'mi xi tikón ndi'ak'ajmi ján xi je be mí ni xi chjiénjnu. ³³ Tanga tasá tjón ma ra tindiyiséjnu nga si'ankjatjosónjnu kjoabotíxomaa

kojo kjoakixii Néná, kó ngayeje kui nii, ta s'isónrií nga sakójnú. ³⁴ Kó kuíni nga, ngatá ndajín majnú kjoaa ni xi kama ndyiojón, ngat'a ndyiojoón k'uiérií ni xi nda kamaa, je nda kji'i nga, nga ngo nga ngo nixtjiin tjiín kjoaxti xi tsi'e.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa nga ndikón nga fonguita'in jé ngo xta

(Rkaa 6:37-38,41-42)

7 Ngatá fonguita'injínjúnú jé ngo xta, tsi'e nga Néná koónguita'injínjúnú ngo jé. ² Ngat'a xikó ts'én ndyinfonguita'injínjúnú jé ngo xta ti boá ti ts'én kjonguita'injínjúnú jún jé, kó ti kuii yáchiboá xi si'ankjiénjúnú jún nga x'ichiboajnú, ti kuii xi si'ankjién nga x'ichiboajojnú jún. ³ ¿Kó ánní nga xtjié xi kjingui ndyikon nts'ie titsitsijín, kó yejín ji yáxtió xi kjingui ndyikin ji? ⁴ ¿Axá kóts'en bi sée nts'ie: “Te'éndiéndí nga k'oxié an xtjié xi kjingui ndyikin ji, nga takó kjingui yáxtió tse”? ⁵ ¡Jókjen! Tjón ma ra 'naxié ji yáxtió xi kjingui ndyikin ji, s'e nda kamatsijéen tsi'e nga xchie ji xtjié xi kjingui ndyikon nts'ie.

⁶ Ngatá boe'éjínjúnú ni xi tsjie nnaá, ti nde ngatá kijaín fojmijnú to ixkí' xi chjí kjen chingaa, ngat'a tsi tsjanié kama xi kui nii, kó ngaskande jún skjiniéjúnú kui choo.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa nga kama chjia'ajnú Néná ni xi nda

(Rkaa 11:9-13; 6:31)

⁷ Chjia'ajnú, kó ko'e'ejnú, tindyiséjnú, kó sakójnú, ndokjoajnú t'a ngo ngantjoa, kó chjáj'ajnú. ⁸ Ngat'a ngayeje xta xi kui'a, ko'e'eé, kó xi kongase, sakoó, kó xi kuichjia t'a ngo ngantjoa, chjáj'aá.

⁹ ¿'Yá xta xi síndojinjúnú xi tsi ngo ndíí kui'aa ngo pan, kó ngo ndijo tsjaá? ¹⁰ Kojo tsi ngo tjió kui'a kó, ¿a ngo ye tsjaá?

¹¹ Ngat'a nda tsi jún ndajínjúnú xta, kó majnú boe'éjínú ngo ni

xi nda ndíjnú, akja'míra nga tsjaajín ngo ni xi nda Na'mijnú xi tikón ndi'ak'ajmi ján tsi tjin xi kui'aa.

¹² Kó kuíni nga, ni xi mejénjnu nga si'anjojnú jún, boá ti'anjojnú xta xi kje'e, ngat'a boá kji'i kjoakitij kojo xojon xi kats'én'indó já chjinie'eén Néná.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa ngantjoa xkjoó

(Rkaq 13:24)

¹³ Kia titjás'ienjnu ngantjoa xkjoó, ngat'a achichí tiyá kojo je ngantjoa kojo ndiya xi fioná nga ts'enchájaná, kó achichí ma xta xi kia 'bos'ien, ¹⁴ tanga achichí xkjó kojo chichí ndiyaá kjoamindyioon, kó chiboa tsi ma xta xi sakoó.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa yaá kojo to xi koajaa

(Rkaq 6:43-44)

¹⁵ Chónjnu já chjinie'én ndiso xi kjochókónjnu, xi boá ma kon xikoó ngo chotsanga, tanga nga jakoxi cholobo boá.

¹⁶ Tangat'aa toó yaá nga xcha tsi nda kojo tsi ndajín. ¿A kama ko'najeen tostsije ngo yándá'yá, axa a kama ko'najeen to igo yándá'yaá? ¹⁷ Boá ts'én nga ngayeje yá xi nda, to xi nda tsjá, tanga yá xi ndajín, to xi ndajín xi tsjá. ¹⁸ Kamajín ngo yá xi nda xi tsjá to xi ndajín, ti nde kamajín ngo yá xi ndajín xi to xi nda tsjá. ¹⁹ Ngayeje yá xi jmí to xi nda tsjájín, bichá s'e 'bítí.

²⁰ Kuíni nga toó yaá xi kokó a nda axa ndajín.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa nga ngayejejin xi k'os'ien nínga botixómá Néná

(Rkaq 13:25-27)

²¹ Jmí tsi ngayeje xta xi “Ndiá, Ndiá”, katsona xi k'os'ien nínga botixómá Néná, ta kuí tsi xi k'os'ien xi sa'ínkjatjosón ngayeje ni xi mejeén Na'mina xi tikón ndi'ak'ajmi ján.

²² Achichí ma xi bi katsona kui nixtjin ján: “Ndiá, Ndiá, ¿a yejín nga chjinie'én tse kamájne nga ki'míyajne ni xi mejeén,

kojo nga ja'én tse kini'ánkjiénjne nga ka'naxiéjne xindajín, kojo nga ja'én tse kini'ánkjiénjne nga tsie kjoandikón kini'ánjne?" ²³ Kós'e bi xian çan çaan: "Jmí nixtjin kamábejnú'un, tjitaxínjnú jún xtá xi ts'én ni xi ndajín."

Bi ts'én tijná chiboa Kjisoo kjoaa jó já xi kats'enda ndi'aa
(Rkaq 6:46-49; Markoo 1:22)

²⁴ Kó kuíni nga, ta 'yání xtá xi nt'ié kui eén kó ts'enkjátjosón, boá foyanií xikó maá ngo ndá xi xi'inkjoa xi kats'enda ndi'aa ngasoón ngo ndijo je. ²⁵ Kó nga kjindibá stseeé, kamáje ndójoaa ndejeé', kó ja'a tjo'niuú kó ye'ét'a xchaán kui ndi'aa, tanga ts'ákajín, ngat'a ngasoón ngo ndijo kamánda. ²⁶ Tanga ta 'yání xtá xi nt'ié kui eén kó ts'enkjátjosónjín, boá foyanií xikó maá ngo ndá chini xi kats'enda ndi'aa ngo nguindie nínga tjin tsomí. ²⁷ Kó nga kjindibá stseeé, kamáje ndójoaa ndejeé', kó ja'a tjo'niuú kó ye'ét'a xchaán kui ndi'aa, kó ts'áka, kó tsie ni xi je.

²⁸ Kó nguije kamaá Kjisoo nga katsáyá kui eén, xtaa índikón xikó ts'én akóyá, ²⁹ ngat'a akóyá xikó maá xi tjiín xá, jmí tsi xikoó já chjiniékjoakití.

Bi ts'én kats'endaya Kjisoo ngo ndá xi tjiín
chi'in xi ts'enkjátsón tjiín yojoná
(Markoo 1:40-45; Rkaq 5:12-16)

8 Kó nguije jatjajen Kjisoo nínga tikón tjinguií, achichí ma xtá xi kijítjinguií. ² Kó kia jachókoón ngo ndá xi tjiín chi'in xi ts'enkjátsón tjiín yojoná xi asiént'aa tikoó, kó bi katsoó:

–Ndía, tsi ji xi mejeén kama ti'intsjiejínní nga xtjo'óxín chi'inna.

³ S'e Kjisoo yejénnié tsja kó kats'énjo, nga bi katsoó:

–Mejénna, ngatamatsjiejón ji.

Kó ti kji'a katjo'óxín chi'in xi koon kui ndaa. ⁴ Kó Kjisoo bi katsoó:

–Jé'en, ngata 'yájin xi 'míyée kui nii, tasá t'enchiín chiná'miī kó te'é ji ngo chjiē xikó kji'i xi sī'ank'as'ien xi katsó Moiseē nga atixoma, tsī'e nga skuīē kui jaá nga je kamándaya ji.

Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo mosoo nda nguitokoo jajuún
(Rkaa 7:1-10)

⁵ Kó nguije ts'as'ien Kjisoo naxiéndá Kapernaum, jachókoón ngo nda nguitokoo jajuún, ⁶ kó bi katsó nga 'niú tsí'aa:

–Ndiá, mosona ndajín tjiín, majín fí kó achichí tsie kjoanīmā ts'énfoa'atio.

⁷ Kó Kjisoo bi katsoó:

–Kama kjuin an kó sa'indaya an.

⁸ S'e bi katsó nda nguitokoo jajuún:

–Ndiá, nde tsoboájinna nga kuitjás'in ji ndi'ana, tanga ta boá tsi t'ín ji nga ngatamandaya, kó kamandaya mosona.

⁹ Ngat'a ti boá ti ts'én ti an tjínna ngo nguitoko xi botixómána, kó ti tjínna jajún xi botixomáa, kó tsi bi xiáan xi'bi: T'en ji, kó koeje, kó tsi kje'e xi jabí'in, xiáan, kó kjindibá, kó kji'a nga mosona tsanguiya an nga sa'ín ngo ni, ts'enkjátjosónna.

¹⁰ Nga tsint'ié kui nii Kjisoo achichí kijíndikoón, kó bi katsoó xta xi yajátjinguui:

–Jakoxi ni xi xianjnú'un nga kjiē ngo nda sakóna k'ie Israel xi bi ts'én 'niú s'ijiin. ¹¹ Kó xiyájnú'un nga achichí ma xta xi kjindibáni nínga fotjo kojo nínga 'bos'ien ts'ueé xi k'uíndot'ajo yamíxa Abraam, Isaa kojo Jakob kja nínga botixomaa Néná, ¹² tanga xi ndíí kui nguíndie nínga botixomaa, nditsen ján nínga jñoó ko'naxié, kó kja boá nínga skandá kojo nínga skjinieya n'niū kui xtaa.

¹³ Kó Kjisoo bi katsoó nda nguitokoo jajuún:

–T'en ndi'aa, kó ngatama ngayeje nii xikó ts'én kis'ijiin. Kó ti kji'a kamándaya mosoo.

Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo nchi'yaá

Peé kojo kjín xtá xi oon

(Markoo 1:29-34; Rkaq 4:38-41)

¹⁴ Kó Kjisoo jachó ndi'aa Peé kó kamábe nga nchi'yaá kji'ijña kó achichí nt'e ndyiaa, ¹⁵ kó Kjisoo kats'énjo tsja kó kichajá nt'ee, kó kui xtachjoón jastjien kó kats'enseén kui jaá.

Kjisoo bi ts'én kats'éndaya xi oon

(Markoo 1:32-34; Rkaq 4:40-41)

¹⁶ Kó nguije kjima'ñaá achichí ma xtá xi tjiijn asién nixtjiin xindajín xi jachóchinií Kjisoo, kó ta ngo tsi én xí tsíchjia, kó kats'énkjataxie kui xindajiín, kó ti kats'éndaya ngayeje xtá xi oon. ¹⁷ Kui nij kamá tsi'e nga jatjosón ni xi katsó ndá chjinie'eén Néná xi 'mí Isayaa nga bi katsó: “Kuí xí iskjibé chi'inná, kó kijjjo ngayeje xi so xi ndakjanná.”

Bi ts'én tsíchjiajo Kjisoo xtá xi kamámejeén kijítjinguí

(Rkaq 9:57-62)

¹⁸ Kó nga kamábe Kjisoo nga achichí ma xtá xi ja'atjiyajoon, katsjaá kjoa xtaa tsi'e nga koeje ngándá xi ingoboá ján. ¹⁹ S'e kia jachókoón ngo chjiniiekjoakiti xi bi katsoó:

–Mostro, mejéna kjuintjinguí ta nínga k'uín.

²⁰ S'e Kjisoo bi katsoó:

–Xañáá tixa tjiín nínga 'bínodo'yá, kó nisiee ndoboá tjiín nínga 'bínodo, tanga ndií ndá xi'iin jmíjiín ngo nguindie nínga sa'ínkja'yá.

²¹ Kó ingo ndá xi xtá tsi'e Kjisoo bi katsoó:

–Ndiá, te'é ndié ma raní nga tjón kjuinkánijín an na'mina.

²² Tanga Kjisoo bi katsoó:

–Ndibétjinguí, kó te'é ndíee nga xtá xi xikoó tsi je jesoón nga kui koónijín xtaa xi je jesoón.

Bi ts'én kats'énk'íxió Kjisoo tjoó kojo ndáchíkoón

(Markoo 4:35-41; Rkaa 8:22-25)

²³ Kó nguije ts'as'ien Kjisoo ngo tjotso je, xta tsi'e kijítjinguui. ²⁴ Kó tjienga kji'ifé Kjisoo, íts'iyanií nga kjindibá ngo tjo'niú xi ngaskande ts'enk'ás'ién ma ndójoa nguiya tjotso jee. ²⁵ Kó xta tsi'e kijíts'enkjá'aá kó bi katsoó:

–jNdía, 'naxié'éjne, ngat'a je kji'me ngándá!

²⁶ S'e Kjisoo bi katsoó:

–¿Ánní nga ndyindakonjnú jún xta xi s'ijinjiín?

Kós'e Kjisoo jastjien, kó kats'énxchánjo tjoó kojo ndáchíkoón, s'e kis'ie xió xió ngasón ndójoaa. ²⁷ Kó kui jaá achichí kijíndikoón, kó bi katsoó xkjín:

–¿'Yá ndaa boá xi'bi nga ngaskande tjoó kojo ndáchíkoón nt'ié'een?

**Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo jó já xi tjíjiin
asién nixtjiin xindajín**

(Markoo 5:1-20; Rkaa 8:26-39)

²⁸ Kó nga jachó Kjisoo ngándá xi ingoboaá, kia nínga síndo xta xi chjiani nangui Gadara, jachókoón jó já xi jatjoni ngatsjo ján xi tjíjiin asién nixtjiin xindajín, achichí tamá kamá kui jaá, kó nde ngojín xi kamá ja'a kui ndiyáá. ²⁹ Kó bi katsó nga askandáyá kui jaá:

–¿Mí ni xi tjiín kjoaa jin, Kjisoo, ndíí Néná? ¿A je kjoanima kjoé'e ni'ínkje'ejne nguindiee nga kjochó nixtjiin?

³⁰ Kó ti kjaa, nguichí kjinnií nínga síndo kui jaá achichí ma chinga tjimá xi ndyikjién. ³¹ Kó kui xindajiín, 'niú tsí'aá Kjisoo nga bi katsoó:

–Tsi ko'naxiéjne, kia nangúyejne nguijin kui chingaa.

³² Kó Kjisoo bi katsoó:

–Tanguínjnú.

Kó kui asién nixtjiin jatjojiin kui jaá, kó chingaa kijík'índojiin, kó taxkiya tsanga tsabé ngo nínga nk'a kó kia ixó ngujiin ndáchíkoón nínga jesón ngándá ngayeje.

³³ Kó kui já xí ndyikoon kui chingaa tsanga ma kijí naxínda ján kó katsáyá ngayeje ni xi kamaá, kojo ni xi kamaá já xi kis'índojiin asién nixtjiin xindajiin. ³⁴ Kó ngayeje xta naxíndaá kijíkoón Kjisoo, kó nga kamábe, 'niú tsí'áa tsí'e nga kjetjo kui nguindie.

Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo ngo nda xi majín fí

(Markoo 2:1-12; Rkaa 5:17-26)

9 Kó Kjisoo kijíya ngo tjetso je, s'e kijí xi ingoboá ján kó jachó nguini naxíndaá. ² Kó kija jachóchinií ngo nda xi nima xi majín fí xi je ta ngo nchan kji'ijña són. Kó nga kamábe Kjisoo nga s'ijiin Néná kui jaá, bi katsoó nda xi nima:

–Te'é nga'ní yojoo, jée je kini'ánjetakoón.

³ Kó tjín ka'a kui já chjiniékjoakití xi bi ts'én yíjin kon: “Kui ndaa ch'o tjitsoó Néná.” ⁴ Kó Kjisoo kamákjiin ni xi tjíts'énkjiin kon, s'e bi katsoó:

–¿Ánní nga ni xi ndajín ndyifojinjnú takónjnú? ⁵ Ngat'a, ¿mí ni xi ni'ínjn kji'i nga k'uín, a nga bi k'uín: “Jée je kini'ánjetakoón”, axa nga bi k'uín: “Tísítjin kó t'en ji”? ⁶ Tanga tsí'e nga xchajnú nga ndí nda xi'íin tjín nga'niú kui ngasondie tsí'e nga kamaa sa'ínjetakón jé.

S'e bi katsoó kui nda xi nima:

–Tísítjin, chjábe ncháan kó t'en ndi'áa.

⁷ Kó kui nda xi nima jastjén kó kijí ndi'aa. ⁸ Kó nga kamábe kui nií xtaa, achichí kijíndikoón kó katsjaá kjoaje Néná, ngat'a kui boá xi katsjaá xtaa kui nga'niú xi'ba.

Kjisoo bi ts'én tsíchjiaa Matioo

(Markoo 2:13-17; Rkaa 5:27-32)

⁹ Kó nga ja'a Kjisoo kui nguindiee, kamábe ngo nda xi 'mí Matioo xi tikónt'a yamíxa nínga machjítjé nií, kó bi katsoó:

–Ndibétjinguiní.

Kó Matioo tjiengma jastjien kó kijítjinguui Kjisoo.

¹⁰ Kó tjienga Kjisoo tikónt'a yamíxa kia ndi'aa Matioo, achichí ma já xí foa'á'yá ton xi machjítjé ni kojo xta jé jachó kui nguindiee kó kia kis'indot'a yamíxa kojo Kjisoo kojo xta tsi'e. ¹¹ Kó nga kamábe kui nií já fariseoo, bi katsoó xta tsi'e Kjisoo:

–¿Ánní nga Mostrojnú nño ts'énkjiniejo já xí foa'á'yá ton xi machjítjé ni kojo xta jé?

¹² Nga tsint'iee kui nií Kjisoo bi katsoó:

–Xta xi oon xí chjieén chjiniendiki, jmí tsi xta xi ndaa.

¹³ Tanga tanguínjnu, kó ngatamajnú ni xi mejeén tsó kui eén: “Kjoanjimatakón xí mejénna, jmí tsi kjoatjó xi si'ank'as'ienna.” Kó an jmí xta xi kixi jé'echjiajaan, xta jé xí jé'echjiaa, tsi'e nga sa'ínk'oyá yojoo.

Bi ts'én akasiyaá Kjisoo kjoaa kjindiaá

(Markoo 2:18-22; Rkaa 5:33-39)

¹⁴ Kós'e jachókoón Kjisoo xta tsi'e Jua Bautistaa kó bi katsoó:

–¿Mí kjoaa nga jin kojo já fariseoo kjín ndiya ni'ánkja'ajne kjindiaá yojojne, kó xta tse ts'enkja'ájín kjindiaá yojoo?

¹⁵ Kó Kjisoo bi katsoó:

–¿A kamarií xa'ya kjoa'a xta xi tjimá ngo ndi'ibixan tjienga nda xi kuixaan kia tikónjo? Tanga nga kjochoó nixtjin nga xchje'éxiín nda xi kuixaan, kji'a boá nga kama k'uúndo kjindiaá.

¹⁶ Ngojín xta xi njño tjatsie koóyaá nga kui'ixtió njño ngo xtjí xchá, ngat'a tsi boá sa'ín, njño tjatsiee skjindiyá njño

xchaá, kó tsie ngase xtjóndiyá xtjií. ¹⁷ Ti nde mindyiajín bino tjatsie ngo tijitjixín xchá, ngat'a xtjóndiyá tijitjixín xchaá, kó xtjón bino, kó jmí chjí kamajín tijitjixín, tanga tsi bino tjatsiee tijitjixín xi tjatsie kuindya nga jó kui nií nga jmí ni kamajín.

Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo ngo tsakjin kojo ngo xtachjón
(Markoo 5:21-43; Rkaq 8:40-56)

¹⁸ Tjienga ts'énychjia Kjisoo, ngo nda nguitoko jachókoón, kó asiént'aa tikoó, s'e bi katsoó:

–Ndí tsakjinchína ngot'e ma k'ien. Jabíhín kó t'jñisén ndse tsí'e nga k'uijñá nguini ndína.

¹⁹ Kó Jastjén Kjisoo kó kijítjinguí kui ndaa kojo xta tsí'e.

²⁰ Kó tjienga ndyíí, ngo xtachjón xi tiejó nóní nga tjiín chixójín kijíkon tiñaa xtjéen ngaxton Kjisoo kó kats'énjo ngandee njño, ²¹ ngat'a bi ts'én kats'énkjó: “Tsi nde ta njño xí sa'injo an, kó kjo'tjo'a an.” ²² Tanga Kjisoo kats'énk'afóya, asko'á kui xtachjoón s'e bi katsoó:

–Te'e nga'ní yojoo chjoón, kjoas'ijíin xi ts'axi'e'áá ji.

Kó kui xtachjoón ti kji'a kamádaya.

²³ Kó nga jachó Kjisoo kja ndi'aa nda nguitokoo kamábe nga je síndo já xi ndyits'enkjánié yánaxoo kó nga xta kjiín je kjima xan xan nga ndyikjandá, ²⁴ s'e bi katsó Kjisoo:

–Tjitaxiejnú, ngat'a tsakjinchií kjié 'mejín, ta kji'ifé tsi.

Kó ngayeje xtaa tsajnókie Kjisoo. ²⁵ Tanga nguije kats'énkjataxie xta kjiín, ts'as'ien Kjisoo nguiyaa, kó iskjíbé tsja tsakjinchií, kó tsakjinchií jastjén. ²⁶ Kó ngayeje nguindie nga kanda'yá kui ni xi kamaá.

Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo jó já xi tika

²⁷ Kó nga jatjo Kjisoo kjaa, jó já xi tika kijítjinguí, kó bi katsoó nga askandáyaá:

–iKjisoo, ji xi xta tjié Ndabii ji, ngatamanimaa jin!

²⁸ Kó nguije jachó kui ndi'aa, jachókón tiñaa nga jó kui já xi t̄ikaa, s'e Kjisoo bi katsó nga asíyaa:

–¿A kis'ijinjnú nga kamana sa'in an kui nii?

–Joon, Ndia.

Katsó kui jaá.

²⁹ Kós'e Kjisoo kats'énjo ndyikōn kui jaá kó bi katsoó:

–Ngatama xikó ts'én kis'ijinjnú.

³⁰ Kó kamátsijeen nga jó kui jaá, s'e Kjisoo 'niú íjñaa ts'i'e nga jmíjín xi kotsoyaa.

³¹ Tanga kui jaá nguije jatjo k̄iaa, katsáyá kjoaa Kjisoo ngayeje nguindie.

Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo ngo nda xi majín chjia

³² Kó t̄jenga ndyifotjo kui jaá, ngo nda xi n̄ima xi majín chjia xi t̄jijiin ngo asién n̄ixtjiin xindajín jachóchinií. ³³ Kó Kjisoo nguije ts'axié kui asién n̄ixtjiin xindajín, nda xi majín chjiaa, ts'ichjia, kó ngayeje xtaa kijíndikoón kui nii kó bi katsoó xkjín:

Kjie ngo ndiya yajne kui nii k'ie Israel.

³⁴ Tanga já fariseoo bi katsó:

Nga'niuú nda nguitokoo xindajín xi ts'énkjién Kjisoo nga 'boxié asién n̄ixtjiin xindajín.

Kjisoo bi ts'én kamánimaa xtaa

³⁵ Kó Kjisoo kijí ngayeje naxínda'á kojo ndí nangui, kó akóyá nguíya ndi'a nínga ndokjoa eén Néná kó ín̄ijmi éntjatsie xi chjia kjoaa kjoabotíxomaa Néná, kó kats'éndaya ngayeje chi'ijn kojo xi so xi ndakjaan xta naxíndaá. ³⁶ Kó nga kamábe Kjisoo xta kjiín, n̄imakamaá ngat'a nde bejín kui xtaa mí ni xi sa'in, kó nde bejín kóts'en k̄otjo'áa yojóo, kis'int̄soma xikó maá chotsanga xi jmí ndiajiín. ³⁷ Kós'e bi katsoó xta ts'i'e:

–Nga jakoxi achichí kamá ni xi kamáxchaá, tanga chiboa tsi ma xta xi ndyits'enxaá. ³⁸ Kuíni nga 'niú chjia'ajnúu Ndia xi

tsi'e ni xi kamáxcháá tsi'e nga s̄anguíya ngase xta xi sa'ínxá ngūijin jnoo.

Bi ts'én ja'ájin Kjisoo nga tiejó já apostroo

(Markoo 3:13-19; Rkaa 6:12-16)

10 Kó Kjisoo ngūije tsíchjiaa nga tiejó xta tsi'e, katsjaá xá tsi'e nga kamaa k'oxié asién nixtjin xi ndajín kojo tsi'e nga kamaa sa'índaya ngayeje tokoya chi'in.

² Ja'eén nga tiejó já apostroo kuí bí: Ximoo boá xi tjoón kui xi ti Peé ki'mí nga kojo nts'iēe kui ndaa xi 'mí Jandree, kojo Sandiyaá kojo nts'iēe kui ndaa xi 'mí Juaa, ndíí Sebedeo,

³ Nguiripee kojo Bartolomee, Tomaá kojo Matioo nda xi foa'á'yá ton xi machjítjé ni, Sandiyaá ndíí Alfeo kojo Tadeo, ⁴ Ximo nda kananistaá kojo Juda Iskariotee, nda xi kats'énk'as'ien Kjisoo.

Kjisoo bi ts'én katsjáxaá nga tiejó xtaa

(Markoo 6:7-13; Rkaa 9:1-6)

⁵ Nga tiejó kui xtaa xi katsanguiya Kjisoo, kó bi katsoó ngūindiee nga koeje:

–Ngata monguínjínjnú nínga síndo xta xi judíojín, ti nde ngata bitjas'ienjínjnú ngo naxínda nínga síndo xta xi chjiani nangui Samaria, ⁶ tasá kĩa tanguínchonjnú xta xi xikó maá chotsanga xi kichajá xi chjiani Israel. ⁷ Kó tjienga konguínjnú t'ínjmiijnú éntjatsiee Néná nga bi k'uinjnú: Néná je kotíxoma. ⁸ Tí'andayajnú xta xi oon, ti'ankja'á'yajnú xta xi je jesón, ti'antsjiejnú xta xi tjiín chi'in xi ts'enkjátsón tjiin yojoná, 'naxiéjnú asién nixtjiin xindajín. Ngata chje'échjijnjnú nga si'ánjnú ngo kjoanda, ngat'a Néná ta katsjajnú kui kjoandaa.

⁹ Ngata jmí tonsinié, kojo tontiboa, kojo tonkobree ch'iajijnjú ndáyajnú nga konguínjnú, ¹⁰ ti nde nga ch'iajijnjú stsa tsi'e ndiyaá, ti nde nga ch'iajijnjú jó 'niú njño, ti nde

ndiétj**l**boá, ti nde yánisie, ngat'a ndá xi ts'énxaá tjinriá kjoanda nga sakoó ni xi skjinie.

¹¹ Kó tajná naxíndání kojo tsi ngo ndí nangui xi kuitjás'iejnú, tindyiséjnu ngo xta xi kama'niátakónjnu, kó kía tindyiónjnu ngaskande nga kjotjónguiníjnu. ¹² Kó nga kuitjás'iejnú kui ndi'aa, ti'antindejnu xtaa kó xió ngatja'béjnu t'ínjnu. ¹³ Kó tsi kui xtaa tsja kamaa nga kjóchójnu, kjoaxiójnu k'uijná kui nguindiee, tanga tsi jmi, kui kjoaxioó kjindibákón nguínjnu. ¹⁴ Kó tsi tjin ka'a xta xi sa'ínkja'ajínjnu nga kjóchojnu, kó tsi kuint'iejin éjnú, kji'a nga kjotjojnu kui ndi'aa kojo tsi kui naxíndaá, t'ítsaniejnu xaa ndsakoynu.

¹⁵ Jakoxi ni xi xianjnu'un nga kui naxíndaá nixtjin nga kamajeé xtaa, jé xi sakoó tanisién tsie ngase ta boajín jé xi sakoó nangui Sodoma kojo Gomorra.

Bi ts'én katsáyá Kjisoo nga si'anch'o já apostroo

¹⁶ K'ie ts'éntsanguiyájnú'un xikó maá chotsanga xi tjimá nguijiin cholobo, kó kuíni nga tindyiondajnu xikó maá ngo ye, tanga inda inima ngatamajnu xikó maá ngo tójo. ¹⁷ Kó chónjnu yojojnu nguijiin xtaa, ngat'a si'ank'as'ienjnu nguia tsja jáxaa, kó nguia ndi'a nínga ndokjoa eén Néná kjoájnú. ¹⁸ Kó ngaskande nguindyikon xtitjón kojo re konguinjoynu tangat'anii an, tsi'e nga kondókjoajnu kjoaa an nguindyikon kui xtaa kojo xta xi judíojín. ¹⁹ Tanga nga si'ank'as'ienjnu nguia tsja jáxaa, ngata ndajín majnu kjoaa ni xi kondókjoajnu kojo tsi kóts'en kondókjoajnu ngo ni, ngat'a ti kuii chiboa k'uuiyájnú ni xi kondókjoajnu. ²⁰ Ngat'a jmi tsi jún xi kondókjoajnu, Asién Nixtjiin Na'mijnú boá xi kuichjia ngajoynu.

²¹ Kó ngo nts'ie ti kuii sa'ínk'as'ien xi ingo nts'iee nga si'ank'ien, kó na'mii sa'ínk'as'ien ndíí, kó ti kui ndíí kondra koejee xi xchaá, kó sa'ínk'ién xkjín. ²² Kó ngayeje xta sa'ínch'ójnu tangat'anii ja'éna, tanga xi sa'ínchíkjoa

ngaskande nga kjuiet'a, kuí xi'ba xi kjotjo'a. ²³ Kó kji'a nga kjuiyotjinguijnú ngo naxínda, xín tiyojnú, ngat'a jakoxi ni xi xianjnú'un nga nde kjie monguinyejeijnú nangui Israel nga kjoe'e ndií nda xi'iin.

²⁴ Nda xi tjibókoyaá 'niújn ngase kamaa ta boajínni mostroo, ti nde ngo moso 'niújn ngase kamaa ta boajín ndiaa xaá. ²⁵ Je nda kji'i tsi nda xi tjibókoyaá kama xikoó mostro xi akóyaá, kojo tsi mosoo kama xikoó ndia xi ts'ie xaá. Tsi nda xi ts'ie ndi'aa, xindajín Belsebu ki'mií, ¿achichí ra ni xi k'uín ngasee xtaa kui ndi'aa?

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa 'yá xi kondokonní

(Rkaq 12:2-9)

²⁶ Ja kuíni nga ngata ndakonjín majnú, ngat'a jmíjín ni xi tji'má, xi xchajín mí nií boa, ti nde jmíjín ni xi tikón'má xi xchajín. ²⁷ Ni xi nínga jño xiyájnú'un, t'íyajuú nínga tsijeen, kó ni xi k'uiyájnú nguiyaa tjiboanijonjnú, cha'ayájnú ndeskande nk'aa ngo ndi'a. ²⁸ Ngata ndakonjín majnú xi ts'enk'ién yojoná, tanga majín ts'enk'ién inimaná, tasá tindakonjnú kui xi máa ts'énkí inimajnú kojo yojojnú ndoboa nk'ieen.

²⁹ ¿A kuiejenjín ngo ndí ton ún ndí nisie? Tanga nde ngojín xi k'oka t'ananguií tsi kuijín Néná xi Na'mijnú xi tsjá kjoa. ³⁰ Ngat'a ngaskande tsja xi tjiín tokójnú tjixki. ³¹ Kó kuíni nga, ngata ndakonjín majnú, ngat'a chjí ngasení jún ta boajín kín nisie.

³² Ngayeje xta xi kotsoya nguindyikon xtaa nga bena, ti boa ti ts'én xiyá an nga be an kui nguindyikon Na'mina xi tikón ndi'ak'ajmi ján, ³³ tanga ta 'yání xi kotsoya nga bejinna nguindyikon xtaa, ti boa ti ts'én xiyá an nga bejín an kui nguindyikon Na'mina xi tikón ndi'ak'ajmi ján.

Bi ts'én katsáyá Kjisoo nga tangat'anií

kui nga kokjanga xtaa

(Rkaq 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Ngata ni'ánkjóijnú nga kjoaxió jé'ejóo kui t'ananguií, jmí kjoaxió jé'ejóaan, kjoaxchán xi jé'ejóo. ³⁵ Ngat'a jé'e an

tsi'e nga ngo ndí kondra k'uijñáníi na'mii, tsi'e nga ngo tsakjin kondra k'uijñáníi naaa, tsi'e nga ngo kjanda kondra k'uijñáníi nchi'yaá, ³⁶ kó nda xi tsi'e ndi'aa ti kuíni kondra kamaa xta xi síndo kui ndi'aa.

³⁷ Ngayeje xta xi 'niú ngase tjoó na'mii kojo naaa ta boajiín an, kamajín xta tsa'an kama. Ngayeje xi 'niú mején ngasee ndí xi'íin kojo tsi ndí chjoón ta boajiín an, ti kamajín xta tsa'an kama, ³⁸ kó xi skíbéjín kroo s'e koejetjinguina, bokinjín nga xta tsa'an kama. ³⁹ Xi kamamejeén sakoó kjoamindyioon, tasá sa'ínchaja, kó xi sa'ínchaja tangat'anii an, kui boá xi sakoó kjoamindyioon.

Bi ts'én katsáyá Kjisoo kjoaa chjí xi koe'eé xtaa
(Markoo 9:41)

⁴⁰ Xi sa'ínkja'ajnú nguiya ndi'aa, an xí tjíts'énkjá'ana, kó xi tjíts'énkjá'ana an, ti tjíts'énkjá'a kui Néná xi katsanguiyana.

⁴¹ Ngayeje xta xi sa'ínkja'a nguiya ndi'aa ngo nda chjinie'eén Néná kjoaa nga nda chjinie'eén Néná, s'e sakoó ni xi je kats'én ngo nda chjinie'eén Néná, kó xi sa'ínkja'a ngo nda xi kixi kjoaa nga nda xi kixi, s'e sakoó ni xi je kats'én ngo nda xi kixi.

⁴² Kó ta 'yání xi tsjaá ngo bosó ndójoa nch'án kui já xi tjimátjinguina kjoaa nga xta tsa'an, jakoxi boá nga sakoó ni xi je kats'én.

Bi ts'én tsíchjiajo Kjisoo xtaa Jua Bautistaa
(Rkaa 7:18-35)

11 Kó nguije kamaá Kjisoo nga tsíchjiajo nga tiejó xta tsi'e, kijíakoyá kojo kijík'ínijmi eén Néná naxiíndaá kui jaá.

² Kó Juaa nga tji'yá ndoboaya, tsint'ie ngayeje ni xi tjíts'én Kristoo, kó katsanguiya jó xta tsi'e, ³ kó bi katsoó tsi'e nga bi ts'én kosíyaá Kjisoo:

–¿A ji boá kui nda xi kjo'e'eé, axa xchiyá xó jin kje'e?

⁴ Kjisoo bi katsoó kui jaá:

–Tanguínjnú, kó t'fyajnúu Juaa ni xi je kamáyajnú kojo ni xi je kanda'yájnú, ⁵ t'ínijmijnúu nga xi tikaá je kamátsijeén, xi nima see je ma fí, xi tjiín chi'in xi ts'enkjátsón tjixin vojóná je kamándaya, xi xtiyaa je tsint'ie, xi k'ieén je ja'á'yaá, kó nga xta nima je tji'míyaa éntjatsiee Néná. ⁶ Kó achichí ra tsjaa xi tangat'ajiín an nga stinguíni.

⁷ Kó tjienga ndyifí xtaa Juaa, Kjisoo íts'iyanií nga katsáyaá xtaa kjoaa Juaa kó bi katsó:

–¿Mí xi tsanguíntsitsijenjnúu nangui kixí? ¿A ngo yáxá xi ítsanie tjoó? ⁸ ¿Mí xi tsanguíntsitsijenjnúu? ¿A ngo nda xi njño tsjakon ts'ényajá? Jún je yajnú nga kui xta xi boajá njño tsjakoón, ndi'aa re nínga síndo. ⁹ Tanga, ¿mí xi tsanguíntsitsijenjnúu? ¿A ngo nda chjinie'eén Néná? Joon, ja kui boá xian an, kó nk'a ngase xaá ta boajiín ngo nda chjinie'eén Néná. ¹⁰ Ngat'a kjoaa kui bí xi kjit'a xojon eén Néná nínga bi tsoó:

K'ie sanguiyatjoón chjinie'éenna,

tsi'e nga koejetjoón nga kui'íjnanda ndiyáa.

¹¹ Jakoxi ni xi xianjnú'un nga k'ie kui ngasondiee kjie tsenjín ingo nda xi nk'a ngase xaá xikoó Jua Bautistaa, tanga kui nda xi 'niú chichí ngase xaá nínga botíxomaa Néná, nk'a ngase xaá ta boajiín Juaa.

¹² Tanga ndeskande nixtjin nga Jua Bautistaa tsíchjia eén Néná, kó ngaskande ngot'e, nínga botíxomaa Néná 'niú tjíbixkánjo, kó kui xta xi ndyikjánjoo mejeén sa'ínkjié.

¹³ Ngat'a ngayeje já chjinie'eén Néná kojo kjoakitíi kuí xí katsáyatjón ni xi kama ngaskande nga je'e Juaa, ¹⁴ kó tsi tjín xi mejeén sa'íns'ijin éenna, Juaa boá kui Elía xi ja boá kjoe'eé.

¹⁵ Xi tjín tjiboanijon nga kuínt'ie, ngatasienníjón kui eén.

¹⁶ Tanga, ¿mí xi boá ma kon xi kókón kui xta xi tjín kui nixtjin xi'bi? Boá ma kon xikoó já xongo xi síndo nguíya ndiyatié xi bi ndyitsó nga ndyikjandayaá xkjín:

¹⁷ “Kini'ánkjaniejne yánaxo xi foniee, tanga jú n kichájínjnú, kandajne só xi ndasen tsó, tanga jú n kicha'ájínjnú.” ¹⁸ Ngat'a

je'e Jua Bautistaa, xi taxkiya iskjiniejin ni chinie kojo ni xi 'yó, kó jún bi ki'míjnu nga xindajín tjíjii. ¹⁹ Jaskan je'e ndii nda xi'iin, nda xi iskjinie, kojo xi kats'e, kó bi ki'míjnu: K'ie tikón ngo nda xi xkí'á, nda ch'i, nda amingoo já xí foa'á'yá ton xi machjítjé ni kojo xta jé. Tanga kjoakjínkoón Néná kamakixini kjoaa ndii.

Bi ts'én katsáyá Kjisoo kjoaa xta xi tsint'ie'éénjin
(Rkaa 10:13-16)

²⁰ Kós'e Kjisoo kats'énxchánjo xta naxiínda xi síndo nínga kats'én kjín kjoandikón, ngat'a kui xtaa kats'énk'oyájin yoojo, kó bi katsoó:

²¹ –¡Nimá xó jún, xta xi chjiani Korasín! ¡Nimá xó jún, xta xi chjiani Betsaida! Ngat'a tsi kía nangui Tiro kojo tsi Sidon nínga kamá kjoandikón xi kamá nguijiiin xtajnú, ant'erana je kats'énk'oyá yoojo kui xtaa kjoaa ni xi ndajín xi kats'én, je ra tsajá njño tokjuie kó je ra indyiaá ndiso toko tsi'e nga akó nga nguiti mejénjiiin sa'ínjé. ²² Tanga xiyájnú'un nga kji'a nga kjochó nixtjin nga kamajé, tsie ngase jé xi sakójnú ta boajiín xta xi chjiani Tiro kojo Sidon. ²³ Kó jún xta xi chjiani Kapernaum, ¿a berii takónjnu nga ngaskande ndi'ak'ajmii xchjanínk'ajnú? Jmí, tasá xiyájnú'un nga ngaskande ndo_{bo} n_k'ieen si'ankjatjajénjnu, ngat'a tsi ngayeje kjoandikón xi kamá nguijinjnu kía kamá nguijiiin xta xi chjiani Sodoma, kui xtaa asíkjo ra yoojo kó kui naxiíndaá takó tikón ra ngaskande ngot'e. ²⁴ Tanga xiyájnú'un nga kji'a nga kjochó nixtjin nga kamajé, tsie ngase jé sakójnú jún ta boajiín xta Sodoma.

Kjisoo bi ts'én tsíchjiaa xtaa tsi'e nga kjoe'ekoón
(Rkaa 10:21-22)

²⁵ Kui nixtjin ján Kjisoo bi katsó:

–An tjíts'entsjaá Na'mi, Ndiaa ndi'ak'ajmii kojo t'anangui, ngat'a kui nii ik'íjñi'míi xta xi kjínkón kojo xi makjiín, kó akakée jakjindíí. ²⁶ Joon, Na'mi, ngat'a boá ts'én kamátsjaá ji.

²⁷Ngayeje nii Na'mina xi kats'énk'as'ienna, kó ta'yajín xi be ndií, ta kuí tsi Na'mii, kó ta'yajín xi be Na'mii, ta kuí tsi ndií, kojo xta xi kui ndií mejeén kotsoyaa. ²⁸Ndibáchonjnú'un ngayejejnú jún xta xi je jendajnú nga kini'ánxájnú kojo xi ni xi é kich'iajnú, kó an xí sa'in an nga si'ankja'yájnú. ²⁹Ch'iajnú kui yá é xi ts'éntsajnú'un, kó ngatamajnú ni xi ts'énbokoyájnú'un, ngat'a nt'ie'én an kojo nda inimana, kó boa ts'én kama sa'ínkja'yá inimajnú. ³⁰Ngat'a yá xi ya'a an ni'ínjín ch'ia, kó éjín ch'iána.

Bi ts'én tsíchjia Kjisoo kjoaa nixtjin ndikoón

(Marko 2:23-28; Rkaq 6:1-5)

12 Kui nixtjin ján ja'a Kjisoo ngo nixtjin ndikón nínga tjitjie to ndsokoan nño, kó xta ts'ie kamábojóó, s'e íts'iyanií nga ts'enjen nítiin to ndsokoan nño s'e iskjinie. ²Kó nga kamábe já fariseoo kui nii bi katsoó Kjisoo:

–Ján'an Kjisoo, xta tse ndyits'en ni xi tsjandíéjín kjoakitii nga ni'án nga nixtjin ndikón.

³Tanga Kjisoo bi katsó:

–¿A kjie ni'ányajínjúnú xojon eén Néná nínga chjia kjoaa ni xi kats'én Ndabii ngo ndiya nga kamábojóó kui kojo xtaa, ⁴kóts'en ts'as'ien ndi'aa Néná, kó iskjinie kui kojo xtaa pan xi je kini'ánk'as'ieen Néná, kui xi tsjandíéjín kjoakitii nga skjinie kui kojo xtaa, kó ta kuí tsi já chiná'mii xi ma kjinie? ⁵¿Axa, a kjie ni'ányajínjúnú xojon kjoakitii kjoaa kóts'en nga nixtjin ndikón nga já chiná'mii ts'énxá nguíya nangoxii, kó jmí jéjín? ⁶Tanga xiyájnú'un nga k'ie tikónjojnú ngo nda xi chjí ngasenií ta boajín nangoxii. ⁷Tanga tsi kamakjínjúnú mí ni xi bi tsoó: “Kjoanímatakón xi mejénna, jmí tsi kjoatjó xi si'ank'as'ienna” nde kjonguíta'ínjínjúnú jé xta xi jmí jéjín tsoo. ⁸Ngat'a ndií nda xi'in ngaskande kui botixómaá nixtjin ndikoón nga.

Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo ngo nda xi kixiyá tsja

(Markoo 3:1-6; Rkaa 6:6-11)

⁹ Kó nguije jatjo kui nguindiee ts'as'ien nguiya ndi'a nínga ndokjoa eén Néná xi tsì'e kui jaá. ¹⁰ Kó kia tikón ngo nda xi kixiyá tsja, kó bi ts'én akasíyaá Kjisoo tsì'e nga boá ts'én sakoó ngo kjoa nga koónguíta'in:

–¿A tsjandíe kjoakitíi nga kama sì'andayá ngo xta nga nìxtjin ndikón?

¹¹ Tanga Kjisoo bi katsoó:

–Tsi ngo chotsangaa ngo nda k'okayá ngo tixa nga nìxtjin ndikón, ¿a mí tsi kosíkojo nga k'oxié? ¹² Ja ¿kókji'i chjí ngasenií ngo nda ta boajín ngo chotsanga? Kó kuíni nga, tsjandíe kjoakitíi nga kama sì'an ngo ni xi nda kji'i nga nìxtjin ndikón.

¹³ Kós'e Kjisoo bi katsoó kui ndaa:

–Tjintie ndse.

Kó kui ndaa yejéntie tsja, kó kamándaya xikó ma kji'i tsja xi ingoo. ¹⁴ Kó nguije jataxie já fariseoo, íts'iyanií nga índa kóts'én sa'ínk'ién Kjisoo.

Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo kjín xta

¹⁵ Tanga Kjisoo kamákjiín kui nií kó xín kijí, kó achichí ma xta xi kijítjinguí, kó ngayeje xta xi oon kats'éndaya, ¹⁶ tanga tsíchjiajo kui xtaa tsì'e nga kotsoyajín 'yání boá xi kui, ¹⁷ tsì'e nga jatjosón ni xi katsó nda chjiníe'eén Néná xi 'mí Isayaa nga bi katsó:

¹⁸ K'ie tikón mosona, kui xi ja'ajin an, achichí tjóna, kó tsja máa inimana.

Tsjáa Asién Nìxtjinna

tsì'e nga kui'ínijmí ni xi kixi xta xi judíojín.

¹⁹ Ngojín xta skjotíjo, ti nde skandáyajín, ngojín xta xi kuint'ie ndaa nguiya ndiyatié.

²⁰ Skít'ojín ngo yáxá xi je kji'ikjojó,

kó sa'ínk'ójín ndi'íi ngo íhchjónsién xi je ta ndii xi tjitjó, ngaskande nga sa'ín ni xi tjiín kjoakixii.

²¹ Kó xta xi judíojín skoyaá ni xi nda nguiyaa ja'eén.

Bi ts'én tsíchjia Kjisoo kjoaa xindajín Belsebuu
(Markoo 3:20-30; Rkaa 11:14-23)

²² Kós'e jachóchinií Kjisoo ngo nda tika kojo xi nima xi majín chjia, xi tjiín ngo asién nixtjiín xindajín, kó Kjisoo kats'éndaya, kó kui ndaa kamátsijeén kó kamá tsíchjia. ²³ Kó ngayeje xtaa kijíndikoón kó bi katsoó xkjin:

–¿A kuijín xi'bi xi xta tjiée Ndabii?

²⁴ Tanga nga tsint'íe kuí nii já fariseoo, bi katsó:

–Kui ndaa nga 'boxié asién nixtjiín xindajín, nga'niuú nguitokoo xindajín xi 'mí Belsebuu xi ts'énkjién.

²⁵ Tanga Kjisoo kamákjiín ni xi kats'énkjó kui jaá, kó bi katsoó:

Ngayeje nguíndie nínga botixómá ngo nda re tsi jó tjin kama, je s'ijña soboa, kó tsi ngo naxínda kojo tsi xta xi síndo ngo ndi'a tsi jó tjin kama, nguiti kamajín k'uijña ngase. ²⁶ Kó tsi xindajín Satanaa xi k'oxié ti kui yoo, ngat'a kondra kamaa yoo, ¿ja kóts'en s'ijña kui, nguíndie nínga botixómá?

²⁷ Kó tsi jún ndyi'mjínú nga an 'boxié an asién nixtjiín xindajín kó nga nga'niuú xindajín Belsebuu ts'énkjién an, ja, ¿'yá xi tsjanga'niuú ndjínú ts'i'e nga kamaa k'oxié asién nixtjiín xindajín? Kuíni nga, kui boá xi ne ndi'amasienjínú kama.

²⁸ Tanga tsi Asién Nixtjiín Néná ts'énkjién an nga 'boxié an asién nixtjiín xindajín, jakoxi nga Néná je kotixomajnú.

²⁹ Ngat'a ¿kóts'en kamaa nga ngo nda sa'ínchéjeé ndi'aa ngo nda xi tjingá'niuú tsi tjónjín ma ra kui'íta'niuú? Ta boá tsi ts'én nga kamaa sa'ínchéjeé ni xi tjiín.

³⁰ Xi kjoandanajín tso'ba, kondrana tso'ba, kó xi kuíndyíajójinna ngo ni xi ts'énmindyia an, ts'énkjitjón.

³¹ Kó kuíni nga boá t'íxianjínú'un: Nga ngayeje jé kojo xta xi ch'o katso, kamajetakoón, tanga xi ch'o katsoo Asién Nixtjiín

Néná kamajetakónjiín. ³² Kó ta 'yání xi ch'o katsoo ndíí nda xi'íin, si'anjetakoón, tanga xi ch'o katso kondraa Asién Nixtjiin Néná si'anjetakónjiín, ti nde kui ngasondiee xi'bi, ti nde ngasondie xi s'e ndibaá.

**Bi ts'én katsáyá Kjisoo kjoaa nga yaá
xi bokó mí to xi boajaá**

(Rkaa 6:43-45)

³³ Tsi nda yaá, nda to xi koajaa, kó tsi ndajín yaá, ndajín to xi koajaa, ngat'a too yaá xi bokó tsi nda kojo tsi ndajín yaá.

³⁴ ;Tjee ye xi boá kónjnú! ¿Kóts'en nda ni xi kondókjoajnú nga ndajínjnú jún? Ngat'a ni tsie xi tjiín nguujin inímaa xtaa kui nii xi chjia ts'oa. ³⁵ Nda xi ndaa, ni xi nda 'boxiéjin nguujin inímaa, kó nda xi ndajín ni xi ndajín xi 'boxié. ³⁶ Tanga an xiyájnú'un nga kji'a nga kjocho nixtjin nga kamajéná ngayeje ñá si'ank'as'ien xki kjoaa ngayeje én xi taxkiya kandokjoa.

³⁷ Ngat'a kjoaa én xí kandokjoe nga kama kixini ji, kó tangat'anii éen nga kamajeé.

**Bi ts'én tsíchjia Kjisoo kjoaa xta xi
mejeén skuie ngo kjoandikón**

(Markoo 8:12; Rkaa 11:29-32)

³⁸ Kós'e tjín ka'a já fariseoo kojo já chjiniekjoakitii xi bi katsoó Kjisoo:

–Mostro mejénjne nga koke ji ngo chiboá.

³⁹ S'e Kjisoo bi katsó:

–Kui xta xi ndajín kojo xi ndyits'ent'aa kjoa Néná ndyimí'á ngo chiboá, tanga jmi chiboá koe'éjiín, ta kuí tsi chiboaa nda chjinie'eén Néná xi 'mí Jonaa. ⁴⁰ Ngat'a xikó ts'én kis'ijña Jonaa ján nixtjin kojo ján nixtjiin nguuya ngants'oa ngo tjió xi 'niú je, ti boá ti ts'én ndíí nda xi'íin ján nixtjin kojo ján nixtjiin k'uijná nguindie t'ananguii. ⁴¹ Xta xi chjiani naxindá Nínibe kjoxtjiin nixtjin nga si'anjeé kui xtaa, kó kuí xí sa'injeé

kui xtaa, ngat'a nga tsint'ie ni xi inijmi Jonaa kats'énk'oyá yoojoo, kó ngot'e 'ne k'ie tikónjojnú ngo nda xi nk'a ngase xaá ta boajiín Jonaa. ⁴² Kó na reina xi atixomaa nangui Sabaa kjostjien kondraa kui xta xi'bi kó ti kotijeé, ngat'a ngaskande nínga fet'aa t'anangui kjindibáni nga tsint'ieé kjoakjínkoón Salomoo, kó ngot'e k'ie tikónjojnú ngo nda xi nk'a ngase xaá ta boajiín Salomoo.

**Bi ts'én katsáyá Kjisoo kjoaa kui Asién nixtjin
xindajín xi foe'e'oyá nguini
(Rkaa 11:24-26)**

⁴³ Kji'a nga ngo asién nixtjin xi ndajín fotjoo ngo nda, nguindie nínga kixí fotso'ba nga mongase nguindie, kó sakójiín. ⁴⁴ Kós'e bi ts'én ts'énkjó: “Kjuin'oyá nguiñá an ndi'a nínga jatjo an.” Nguije fochó nguini, be nga jmíjín xi tjín, je akatichá kui nguindiee kó je kini'anchoon. ⁴⁵ Kós'e fí kó 'bitíko ngui yito asién nixtjin xi 'niú ndajín ngase ta boajiín kui, kó 'bos'ienjin nguinií kui ndaa, kó kja 'bínido, kó kui ndaa ch'o ngase ts'én 'bíjñá ta boajiín ngas'e. Bōa ti kamaa xta xi ndajín xi tjín ngot'e.

**Bi ts'én katsáyá Kjisoo 'yání xi naaa kojo xi nts'ie
(Markoo 3:31-35; Rkaa 8:19-21)**

⁴⁶ Tjienga ts'énchjiajo ngase xta kjiín Kjisoo, jachó naaa kojo já nts'ie kojo ínychjín ndichja kó kamámejeén tsíchjiajo Kjisoo tanga nditsen kis'indo. ⁴⁷ Kó ngo xi bi katsoó Kjisoo:

–Naáa kojo nts'ie kojo ndichje nditsen ján síndo kó mején xoó kuichjiajoo.

⁴⁸ Tanga Kjisoo bi katsoó xi tsíchjiajoo:

–¿'Yání xi naana, 'yání xi nts'ie an, kó 'yání xi ndichja an?

⁴⁹ Kó yején tsja xtjieen nínga síndo xta tsi'e Kjisoo, s'e bi katsó:

–Kuí xi'bi xi naana kojo xi nts'ié an. ⁵⁰ Ngat'a ngayeje xi sa'ínkjatjosón ni xi mejeén Na'mina xi tikón ndi'ak'ajmi ján, kui xi'ba xi nts'ié an, xi ndichja an kojo xi naana.

Bi ts'én íjñá chiboa Kjisoo kjoaa ngo nda xi atitsojo xojmá
(Markoo 4:1-9; Rkaa 8:4-8)

13 Kui nixtjiin Kjisoo jataxie nguiya ndi'aa kó kijík'íjñá t'a ndáchíkoón, ² kó achichí kamá xta xi kamátikót'aa, kó jachon nga Kjisoo kijík'íjñaya ngo tjotso je, s'e ngayeje xtaa kia kixindya kixi t'a ndáchíkoón. ³ Kó achichí ma ni xi tsíchjiajo nga kats'énkjién énkjín, nga bi katsoó:

–Ngo nda xi 'bítjie, kijík'ítjie xojmá. ⁴ Kó tjienga ítjie xojmaá, ngo tjín xi ixó t'a ndiyaá, kó kjindibá nisiee s'e iskjinie. ⁵ Ingo tjín kuí xojmaá xi ixó nguijin ndijoo, nínga tsiejín ndie tjín, kó tsá katjoñts'ién, ngat'a nangajín tikón ndiee, ⁶ tanga nga jatjo ts'ueé, kats'énchjaán, ngat'a 'niújín nanga síndo jamaa, kó kixí. ⁷ Kó ingo tjín kuí xojmaá xi ixó nguijin yándá'yaá, kó nga kamánk'á yándá'yaá, kats'énxí. ⁸ Tanga ingo tjín kuí xojmaá xi ixó t'anangui xi ndaa, kó kis'iee to, tjín xi katsjá kantié to, tjín xi katsjá ichítie kojo tie, kó tjín xi katsjá úchán to nga ngo nga ngo. ⁹ Xi tjín tjiboanijon nga kujnt'ie, ngatasiennjón kui eén.

Bi ts'én katsáyá Kjisoo mí kjoaa nga énkjín kats'énkjién
(Markoo 4:10-12; Rkaa 8:9-10)

¹⁰ Kós'e xta ts'i'e Kjisoo kijíkón tiñaá kó bi katsoó nga asíyaá:
–¿Mí kjoaa nga énkjín ndokjoeje xtaa?

¹¹ Kó Kjisoo bi katsó:

–Ngat'a jún je ki'míyajnú ni xi tji'maá xikó ts'én botixómá Néná, tanga kui xtaa kjie 'míyajiín. ¹² Ngat'a ta'yaní xi nt'ié ni xi bokoyá an, tsie ngase koe'eé nga kamakjiín, kó 'niú kamakjiín, tanga xi nt'iéjín, chja'áxiín ngaskande ni xi chíí

makjín. ¹³ Tangat'anii kui nii nga énkjín chjiajo an, ngat'a nda tsi skotsjen, skuiejín, kó nda tsi kuint'ie, kamakjínjiín. ¹⁴ Kó boá ts'én nga kjotjosón kjoaa kui xtaa ni xi katsó nga tsichjia nda chjini'eén Néná xi 'mí Isayaa nga bi katsó:

Nda tsi konda'yájnú, kamakjínjínjúnú,
kó nda tsi stsitsijenjúnú, ti kamakjínjínjúnú.

¹⁵ Ngat'a inimaa kui xta naxiíndaá je tanisién tajá kamá,
je kisichjá tjiboanijon,
kó je kisichjá ndyikon,
tsi'e nga skuiejín, ti nde kuint'iejín,
tsi'e nga kamakjínjiín inimaa, ti nde sa'ínk'oyájin vojoo
kojo tsi'e nga sa'indayajín an.

¹⁶ Tanga achichí ra tsjaa ndyikonjúnú ngat'a be, kojo tjiboanijonjúnú ngat'a nt'ie. ¹⁷ Ngat'a jakoxi ni xi xianjúnú'un nga achichí ma já chjini'eén kojo xta kixii Néná xi kamámejeén nga skuie ni xi ndiyajúnú ngot'e, tanga kamábejín, kó kamámejeén tsint'ie, ni xi ndyinda'yájnú ngot'e, tanga kamájin tsint'ie.

**Bi ts'én katsáyá Kjisoo kjoaa énkjín
nda xi atítsojo xojmaá
(Markoo 4:13-20; Rkaa 8:11-16)**

¹⁸ Nda'yájnú ni xi mejeén tsó énkjín nda xi 'bítjie xojmaá:
¹⁹ Kji'a nga ngo xi nt'ie eén kó makjínjiín xikó ts'én botixómá Néná, xikóníi kui xojmá xi ixó t'a ndiyaá, ngat'a ndibá xindajín kó foa'áxiín ni xi je tjitjie ngasón inimaa. ²⁰ Kui xojmá xi ixó t'anangui nínga tjín ndijoo kuí xí xikoó xta xi nt'ie eén Néná kó ti kji'a achichí tsja máa, ²¹ tanga nga jmí jamajín, kuíni nga ta chiboa tsi 'bondíyaá, ngat'a kji'a nga tangat'anii eén Néná foa'atio ngo kjoanimá, kojo tsi miyotjinguui, tjiénmá 'bijñamasien ni xi tsi'e Néná. ²² Kó kui xojmá xi ixó nguijin nda'yaá, kuí xí xikoó xta xi nt'ie eén Néná, tanga ta soboa nda kjimaa ni xi tjiín kui ngasondiee kó kjoach'ánchaa kjoachoon ts'énxí eén Néná, kó kui nii xi tsjandiéjín nga boajaá to.

²³ Tanga kui xojmá xi ixó t'anangui ndaa, kuí xi'bi xi xikoó xta xi nt'ieé eén Néná kó makjiín, kó kuí xí xikoó xojmá xi tsjá úchán, ichítieé kojo tie, kojo kantié to nga ngo nga ngo.

Bi ts'én íjñá chiboa Kjisoo kjoaa énkjiín to ndsokoan nño kojo k'ijñá xi ndajiín

²⁴ Kjisoo katsáyaá ingo énkjín xi bi tsó:

–Nínga botíxomaa Néná xikóníí ngo nda xi ítjie xojmá xi nda jno nínga ts'énxá, ²⁵ tanga tjíenga kjijoyofé ngayeje kui jaá, jachó kondraa kó xka xi ndajín ítjiejin to ndsokoan nño s'e kijí. ²⁶ Nga kamánk'á xkaa to ndsokoan nño, jatjo nítiin, kó ti jatokjá xka xi ndajiín nga. ²⁷ Kó nga kamábe já mosoo kijítsáyaá kui ndaa kó bi katsoó: “Ndía, ¿a xojmá xi ndajín xi ik'ítjie ji nguijin jno? ¿Ná kjindibánií xka xi ndajín xi katokjaá?” ²⁸ Tanga bi katsó kui ndaa: “Ngo kondra xi ítjie kui nij.” Kó bi katsó já mosoo: “¿A mejeén nga xiniéyájne kui xka xi ndajiín?” ²⁹ Tanga bi katsó kui ndaa: “Jmí, ngat'a tsi ta kjoandaa tsi kji'a nga ndyichjaníajnú kui xka xi ndajiín chjiniéyájnú kojo to ndsokoan nño nga. ³⁰ Tasá te'éndiéjnuú nga nijan ngatamaxchá ngaskande nga je kama ko'najen to ndsokoan nño, kós'e kji'a bi xiáan já xi k'ojen: Tjón ma ra t'ítikójnú xka xi ndajiín, s'e tí'niújnuú tsí'e nga k'uítí, kó to ndsokoan nño nguiya ndi'a nínga mindyia tindyiajnuú.”

Bi ts'én íjñá chiboa Kjisoo kjoaa énkjiín xojmaá mostasaa
(Markoo 4:30-32; Rkaa 13:18-19)

³¹ Ingo énkjín katsáya Kjisoo xi bi tsó:

–Nínga botíxomaa Néná, xikóníí ngo ndí xojmaá mostasaa xi ngo nda iskjíbé kó ítjie nguijin jno, ³² kui ndí xojmaá nga jakoxi kuí xí tanisién 'niú chichí ngase ngayeje xojmaá, tanga nguije tjoñts'ién kó maxchá, kuí yaá xi tanisién 'niú nk'a ma, ngaskande nisie xi tjín nk'a ján kía fochó ts'énda ndoboa kía tjiaa kui yaá.

**Bi ts'én íjñá chiboa Kjisoo énkjiín nisan
xi mindyiakátjo paan
(Rkaa 13:20-21)**

³³ Ingo énkjín katsáyá Kjisoo xi bi tsó:

–Nínga botixomaa Néná, xikó maá tsi ján chiboa nisan iskjibé ngo xtachjón s'e kia indyiaá ndsokoan nño ngaskande nga kaxongatjo ngayeje nda'yo paan.

**Bi ts'én katsáyá Kjisoo kjoaa kóts'en kats'énkjién énkjiín
(Markoo 4:33-34)**

³⁴ Ngayeje kui nii xi tsíchjiajo Kjisoo xtaa, kó jmi nixtjin nga énkjínjín kats'énkjién nga tsíchjiajo, ³⁵ tsi'e nga jatjosón ni xi katsó nda chjinie'eén Néná nga bi katsó:

Énkjín xi sa'inkjien an nga kuichjiajo an xtaa,
kó xiyáa ni xi tji'maá Néná
ndeskande nga kamánda ngasondiee.

**Bi ts'én katsáyá chan chan Kjisoo
kjoaa énkjiín xka xi ndajiín**

³⁶ Kós'e nguije kats'énkjí Kjisoo xtaa, ts'as'ien nguiya ndi'aa, kó xta tsi'e kijíkon tiñaa s'e bi katsoó:

–T'iyé chan chanjne kjoaa ni xi mejeén tsó énkjiín xka xi ndajín xi ik'ítjie nguijin jnoo.

³⁷ S'e bi katsó Kjisoo:

–Nda xi ítjie xojmá xi ndaa, kuí xí ndíí nda xi'iin, ³⁸ kó jnoo, kuí xí ngasondiee, kó xojmá xi ndaa, kuí xí xta xi tsi'e nínga botixómá Néná, kó xka xi ndajiín, kuí xí xta xi tsi'e xindajín, ³⁹ kó kondra xi ítjie kui xkaa, kuí xí xindajín diabloo, ni xi kamáxchaá kui boá xi nga fet'a ngasondiee, kó já xi ja'áyá kui ni xi kamáxchaá kui boá xi ndítsjiee Néná. ⁴⁰ Kó xikó ts'én chjaníyá xka xi ndajiín s'e 'bítí nguijin ndi'íí, boa ti kama nga kjuie kui ngasondiee, ⁴¹ kó ndíí nda xi'iin sanganúya ndítsjiee kó kjoa'áxín kia nínga botixómá ngayeje kui xta xi tangat'anií kui nga kje'e xi ts'énjé kojo xi ndyits'en ni xi ndajiín, ⁴² kó ngo

nguīya orjno xi tjíti kōnanguís'ién, kó kĩa boá nínga skandá kojo nínga skjiniēya n'niū kui xtaā. ⁴³ Kós'e ngayeje xta xi kixii k'uiéé ndi'í xikoó ts'ueé kĩa nínga botixómá Na'mii. Xi tjin tjīboanijon nga kūint'ie, ngatasienníjón kui eén.

**Bi ts'én ijñá chīboā Kjisoo kjoaa énkjiín
tsi'e tjiiton xi tikón'maá**

⁴⁴ Nínga botixomaa Néná, xikónii ngo tjiiton xi tikón'má ngo nguindie k'ijñá, kó ngo nda sakoó, kó ti kĩa kūi'ijñá'má nguini, kó achichí tsja tjiín s'e fí ndi'aa kó botiñá ngayeje ni xi tjiín, s'e 'botsie kui k'ijñáá.

**Bi ts'én ijñá chīboā Kjisoo kjoaa énkjiín
ndijo tsjakji'i xi achichí chjií**

⁴⁵ Ti boā ti ts'én nínga botixomaa Néná xikó maá ngo nda xi ts'énmongase ngo to ixkí' xi ndijo tsjakji'i, ⁴⁶ kó nguije sakoó ngo xi 'niú chjií, kijí ndi'aa kó atíñá ngayeje ni xi tjiín, s'e ts'atsie kui ndijoo.

Bi ts'én ijñá chīboā Kjisoo kjoaa énkjiín nda'yaá

⁴⁷ Ti boā ti ts'én nínga botixomaa Néná xikó maá ngo nda'ya xi ikjien nguujin ndáchikoón, kó ngayeje tokoya tjiō fíyaá, ⁴⁸ kó nguije kitsie, já xi mején nda'yaá foa'á'yá kó fíjō t'a chjindiee, s'e foa'ájin tjiōo, kó tjiō xi ndaa ngo nisēnya míndyíá kó xi ndajiín xín 'bojmi. ⁴⁹ Boā ti kama nga kūie ngasondiee: Kjindibá ndítsjīe, kó kjoa'ájin xta xi kixii, kó xín kūi'índo xta xi ndajiín, ⁵⁰ s'e ngo orjno xi tjiín ndi'í kūindyia xta xi ndajiín, kó kĩa boá nínga skandá kojo nínga skjiniēya n'niū kui xtaā.

**Bi ts'én ijñá chīboā Kjisoo kjoaa ni
xi tjatsiee kojo ni xi xchaá**

⁵¹ S'e bi katsó Kjisoo nga asíyá:
-¿A makjínjnú ngayeje kui nii?

–Joon, Ndiá.

Katsó kui jaá.

⁵² S'e Kjisoo bi katsó:

–Kuíni nga ngayeje já chjiniékjoakiti xi bokoyá kjoaa nínga botixómá Néná, xikónií ndiáa ngo ndi'a xi 'boxié ni xchaá kojo ni tjatsie xi chjí xi síndotjoó.

Bi ts'én kijíndikoón xtaa kjoaa Kjisoo

(Markoo 6:1-6; Rkaa 4:16-30)

⁵³ Kó nguije tsíchjia Kjisoo kui énkjiín, xín kijí. ⁵⁴ Kó nga jachó nanguii akóyaá xtaa kia ndi'a nínga ndokjoa eén Néná, kó achichí ma xta xi kijíndikoón xi bi katsó:

–¿Ná ts'axiéni kjoakjínkón xi tjiín kui ndaa? ¿Kóts'en manii kjoandikón xi ts'én? ⁵⁵ ¿A kuijín ndaa xi ndií nda chjiniéyaá? ¿A mí tsi kui ndaa xi naa manii na Riyaa, kó nts'ie ma Sandiyaá, Kosiee, Ximoo kojo Judaa? ⁵⁶ ¿A k'iejín síndojona ínychjín ndichja? ¿Ja kó ná ts'axiéni ngayeje kui nii?

⁵⁷ Kó kui xtaa kats'énjo'ojín Kjisoo. Tanga Kjisoo bi katsó:

–Tajñání nga yandíkón ngo nda chjinié'eén Néná, ngototo kia nanguii kojo ndi'aa nínga yandíkónjín.

⁵⁸ Kó nde kjínjín kjoandikón kats'én Kjisoo kui nguindiee, ngat'a xtaa kis'ijinjin.

Bi ts'én k'ien Jua Bautistaa

(Markoo 6:14-29; Rkaa 9:7-9)

14 Kui nixtjin ján Erodee nda xi tjiín xá nangui Galilea tsint'ie kjoaa ni xi kats'én Kjisoo, ² kó bi katsoó já mosoo:

–Kjisoo kui boá xi Jua Bautistaa xi ja'á'yaá nguijiin xta xi jesoón, kuíni nga tjiín nga'niú nga ts'én kjoandikón.

³ Kjoaa nga Erodee boá xi katsanguis'ien ndoboaya Jua kojo xi íta'niú n'niú kicha tangat'anii na Erodfaa, chjoón nts'ie Erodee xi 'mí Nguiripee, ⁴ ngat'a Jua bi katsoó Erodee:

–Kjoakitii tsjandiéjín nga chjoón kama chjoón nda nts'ie.

⁵ Kó Erodee kamámejeén kats'énk'ién Juaa, tanga katsakjónní xta naxiíndaá, ngat'a xtaa nda chjini'e'een Néná kamaá Juaa. ⁶ Tanga nixtjin nga jachónó Erodee, tsakjín na Erodíaa kitié nguindyikon xta xi jachó s'ueé, kó achichí tsja kamaá Erodee, ⁷ kó kuíni nga Erodee katsjá ts'oa nga ta ni xi mejénrií tsjaá. ⁸ Kó kui tsakjín, nga ja boa je índajo naaa, bi katsó:

–T'íyé tiboaní toko Jua Bautistaa nga koe'ení.

⁹ S'e achichí ndasen kis'ijña nda ree, tanga kjoaa nga je katsjá ts'oa, kó nga ngayeje xta xi síndojó t'a yamíxaa tsint'ié kui nii, katsjá kjoa tsi'e nga koe'eé ni xi ts'á kui tsakjín. ¹⁰ Kó katsjá kjoa nga ikichásén toko Juaa nguiya ndoboayaá. ¹¹ Kó ngo tiboá tjiyá toko Juaa nga jachóchinií, s'e kini'ánk'as'ieen tsakjín, kó kui tsakjín kijjoo naaa.

¹² Kós'e jachó xta tsi'e Juaa, iskjíbé yojo k'ieen, s'e ínijn, kó kijí kui jaá s'e katsáyaá Kjisoo kui ni xi kamaá.

Bi ts'én kats'énkjíén Kjisoo ún mi xta
(Marko 6:30-44; Rka 9:10-17; Jua 6:1-14)

¹³ Nga tsint'ié Kjisoo ni xi kini'ánjo Jua Bautistaa, kijíya ngo tjtoso, s'e xtjeen ngo nangui kjitiya kijí, kó nga tsint'ié xtaa, jatjoni naxiíndaá nga kijíyase. ¹⁴ Kó nguije jachó Kjisoo, nga jatjajen tjtoso jee achichí ma xta xi kamábe, kó nimakamaá, kó kats'éndaya xi oon. ¹⁵ Kó nguije kamánguixoón, xta tsi'e Kjisoo kijíkon tínaa, s'e bi katsoó:

–Kjitiya kuí nguindiee kó achichí je sajín. Ti'inkjí kui xtaa 'ne tsi'e nga koeje ndí nangui xi síndo tínaa kó k'otsie ni chinie.

¹⁶ Kó Kjisoo bi katsó:

–Chjiénjín nga koeje, tasá jún te'éjnúu ni xi skjinié.

¹⁷ S'e bi katsó kui jaá:

–Tanga ta ún tsi pan kjo jó tjió tikónjne.

¹⁸ Kó bi katsó Kjisoo:

–Ndibájojnú'un k'iee.

¹⁹ Kós'e nguije katsanguiya tsi'e nga kui'índotie nguijin ndixchoo xtaa, iskjíbé pan xi uún kojo tjió xi joó, askotsijen nk'a ján, kats'énchikonñé, s'e akjángá kó katsjaá kui paan xta tsi'e, tsi'e nga kui jaá sa'ínkja'asoón ngayeje xta xi ngasee.

²⁰ Kó ngayeje xtaa iskjinnie kó kitsie chan chaan, kó ngui tiejó nisenya tjikítsie kamá pan xi ts'anguii. ²¹ Ma ra tsi ta ún mi já xi'in xi iskjinnie, kje'ení ínchjín kojo jakjindí.

Bi ts'én kistso'ba Kjisoo ngasoón ndáchikoón

(Markoo 6:45-52; Juaq 6:15-21)

²² Kó Kjisoo tjienná kats'eén kjoa'niú xta tsi'e, tsi'e nga koejeya tjotso jee, nga koejetjón ngándá xi ingoboá ján, tjienga kats'énkixot'a xta kjiín. ²³ Kó nguije kijí ngayeje xtaa, Kjisoo kijínijnguú tjiinguii nga tsíchjia soboaá Néná kó nguije kamáñoó kia kis'ijña soboa. ²⁴ Tjienga je kjocho tjotso jee ngamasieen ndáchikoón, tjo'niuú ye'ét'aa xchaán ngat'a kjen tjotso jee kasakoo. ²⁵ Kó nguije ndibá'ásieén, Kjisoo kijíkoón kui jaá nga kistso'ba són ndáchikoón. ²⁶ Tanga nga kamábe xta tsi'e, ta bi ta máa, achichí katsakjónní kó bi katsó:

–jSien boá!

²⁷ Tanga Kjisoo tjienná tsíchjijajo nga bi katsó:

–jTe'énga'niújnúu yojojnú, an boá, ngata ndakonjín majnú!

²⁸ S'e bi katsó Peé:

–Ndia, tsi kjeén nga ji, te'é kjoé ji nga kama kjuínson an ndójoaa nga kjuinkja'aa.

²⁹ Kó Kjisoo bi katsó:

–Jabí'in.

Tatra jatjajen Peé tjotso jee kó kijí són ndójoaa, kó kijí xtjieen nínga tikón Kjisoo. ³⁰ Tanga nga kamábe nga tanisién 'niú tjitjien tjoó, katsakjónní kó kijíngándá, s'e bi katsó nga askandáyá:

–jNdia 'naxié'éní!

³¹ Kó ti kji'a Kjisoo iskjíbé tsja Peé s'e bi katsó:

–jAchichí chiboa s'ijiin! ¿Mí kjoaa nga jó nga ján ik'tjñí injmáa?

³² Kó nguije ts'as'ien nguia tjosso jee, kixixió tjo. ³³ S'e kui já xi síndoyá nguia tjosso jee, kats'éndikón Kjisoo kó bi katsoó:

–jJakoxi nga ji xi ndíí Néná!

**Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo xta xi oon
xi tjín nangui Jenesarēt
(Markoo 6:53-56)**

³⁴ Kó nguije ja'atio ndáchíkoón, Kjisoo kojo xtaa jachó nangui Jenesarēt. ³⁵ Kó nguije kamábe Kjisoo xta naxiíndaá, katsáyaá ngayeje xta xi ngase xi tjín kui nanguii, kó jachóchiní ngayeje xta xi oon, ³⁶ kó 'niú kichjiá'aá tsi'e nga nde ta njñoó xí s'i'anjo, kó ngayeje xta xi oon xi kats'énjo njñoó Kjisoo kamándaya.

**Bi ts'én akóyá Kjisoo ni xi sa'índándí xtaa
nguindyikõn Néná
(Markoo 7:1-23)**

15 Kós'e já fariseoo kojo já chjiniékjoakiti xi kjindibáni naxiíndaá Jerusalen jachókón tiñaá Kjisoo kó bi katsó nga asíyaá:

² –¿Mí kjoaa nga xta tse ndyibendikónjín kjoaxchá xí íjñá xta xi xcháná, ngat'a ndyimonieójónjín tsja nga ndyikjinie ni chinie?

³ Tanga Kjisoo bi katsó:

–¿Kó mí kjoaa nga yandíkónjínjúnú jún kjoabotíxomaá Néná tangat'anii nga ni'ánkjatjosónjúnú kjoaxchájnú? ⁴ Ngat'a bi katsó Néná: “Chendikín jí na'mii kojo naaa”, kó “xi ngat'íkojoo katsoo na'mii kojo naaa, je kats'énk'ién yoojo.”

⁵ Tanga jún bi ndyi'míjnú: Ta 'yání xi bi katsoo na'mii kojo tsi naaa: “Ngayeje ni xi tjínna xi kama kosikojonijnú'un je Néná

sa'ink'as'íeen”, ⁶ ngayeje xi boá kato, je nguiti jmi kjoa'niújiin nga skuiendikón na'mii kojo naaa. Kó boá ts'én nga jún ni'ánchjijnjnnú kjoabotíxomaa Néná, tangat'anii kjoaxchájnú. ⁷ Xta jókjen! Kjénni ni xi katsó nda chjini'e'een Néná xi 'mí Isayaa nga bi katsó:

⁸ Kui xta naxiíndaá ta ts'oa tsi nga bendikónna, tanga inimaa achichí kjin tikónni an.

⁹ Ta kjoandaní nga ndyits'endikónna, ngat'a ni xi ndyibokoyá kjoabotíxomaa xtaa boá.

¹⁰ Kó Kjisoo tsíchjiaa xta kjiín, kó bi katsoó:

–Nda'yájnú kó ngatamakjijnjnnú kui nii. ¹¹ Jmí tsi kui ni xi 'bos'ien ts'oa xtaa xi ts'énndándí nguindyikon Néná, kuí ni xi fotjoo ts'oa xi ts'énndándí.

¹² Kós'e xta ts'i'e Kjisoo jachókón tínaa kó bi katsoó:

–¿A je kamákjiín ji nga tsjajín kamaá já fariseoo kjoaa ni xi kase?

¹³ Tanga Kjisoo bi katsó:

–Ngayeje xka xi itjiejín Na'mina xi tikón ndi'ak'ajmi ján xtjoníyá ndeskande jamaa. ¹⁴ Xióchonjnnú kui xtaa, xta tika xi tjimatjoón kje'e xta tika boá, kó tsi ngo nda xi tika ts'énbokoó ndiya ingo nda xi tika, ¿a mí tsi ngajoó nga kuixoya ngo tixa?

¹⁵ Kó Peé bi katsoó Kjisoo:

–T'iyé chan chanjne kui énkjín xi kase.

¹⁶ Kó Kjisoo bi katsó:

–¿A ti nde jún makjijnjnnú? ¹⁷ ¿A makjijnjnnú nga ngayeje ni xi chinie kojo ni xi 'yoó, nguiya ngants'oa boá nínga 'bos'ien, kó nguijee ndi'amindí ján fochó kuí nii? ¹⁸ Tanga ni xi fotjonii ndso'boá, inimaná ndibánií kó kuí nii xi ts'énndándí ngo xta nguindyikon Néná. ¹⁹ Ngat'a nguijin inimaa xtaa ndibánií nga ni xi ch'o kji'i ts'énkjó, xikoó xta xi ndyits'ent'aa kjoa xkjín, xta xi tondo, xta xi ndyits'enchéjé, xta xi ndyi'boncha, kojo xta xi ch'o'a. ²⁰ Kuí nii xi ts'énndándí ngo xta nguindyikon Néná, tanga kjoaa nga moniéjónjín tsja nga skjinié nño kuijín nii xi ts'énndándí nguindyikon Néná.

**Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo tsakjiín
ngo xtachjón xi judiojín
(Markoo 7:24-30)**

²¹ Kó nguije jatjo Kjisoo kiaa, kijí nangui Tiro kojo Sidon.

²² Kó kia ngo xtachjón xi chjiani nangui Kananea askandáyá tjinguíi Kjisoo kó bi katsoó:

–iNdía, ji xi xta tjiee Ndabii, ngatamanimaa an! Tsackjinna achichí kjoanimá ts'énfoa'atio ngat'a ngo asién nixtjiin xindajín tjijiin.

²³ Tanga Kjisoo jmí ni katsójiín. Kó xta tsi'e kijíkon tiñaa Kjisoo kó bi katsoó nga 'niú tsí'aá:

–Boa t'íin kui xtachjoón nga ngatjí, ngat'a ñá ts'énkjandayá tjienguiná.

²⁴ Kó Kjisoo bi katsó:

–Néná katsanguiyana tsi'e nga ta kuí tsi xta xi chjiani Israel xi kosikojo an, ngat'a kuí xtaa xi xikoó chotsanga xi je kichajá.

²⁵ Tanga kui xtachjoón kijíkon tiñaa Kjisoo, s'e asién tikoó xtjieen kjen Kjisoo kó bi katsoó:

–iNdía, tasíkejení!

²⁶ Tanga Kjisoo bi katsó:

–Ndajín kji'i nga chje'éxiín paan ndíjnú, s'e ññaá ko'e'énjúu.

²⁷ Tanga bi katsó kui xtachjoón:

–Kjénní, Ndía, tanga ti kuí xi kjinie ññaá xii pan xi bixónguú nguindie yamíxaa ndiaa.

²⁸ Kós'e Kjisoo bi katsó:

–iXtachjón, tanisién 'niú s'ijiin Néná, ngatama ni xi mejeén! Kó ti kui chiboá kamándaya tsakjiín.

Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo kjín xta xi oon

²⁹ Kó nguije jatjo Kjisoo kiaa, kijí t'a ndáchíkoón Galilea s'e kijínijínguú ngo tjinguíi kó kia kis'ijñando. ³⁰ Kó achichí ma xta xi jachókoón Kjisoo xi jachójo xta xi ff nimá t'a, xta xi tika, xta xi nimá tsja, xta xi majín chjia, kojo achichí xta xi ndajín

tjiín, kó Kjisoo ngayejee nga kats'éndaya, ³¹ ngaskande kijíndikón maá xta kjíin nga kamábe nga tsíchjia xi nimaá, nga kamándaya xi nima tsjaa, nga kamándaya xi kamájín kijií, nga kamátsijeén xta xi tikaá, kó ngayeje xtaa nga katsjaá kjoaje Nee Israel.

Bi ts'én kats'énkjién Kjisoo nijún mī xta

(Markoo 8:1-10)

³² Kó Kjisoo tsíchjiaa xta tsí'e, kó bi katsoó:

–Nimákjimana kui xtaa, ngat'a je ján nixtjinnii nga síndojona k'íee, kó jmíjín ni xi skjinié, kó mejénjínna tsi sa'ínkjí kjindiá an ndi'aa ngat'a tsi ta koyayá nguiya ndiyaá.

³³ Kós'e xta tsí'e Kjisoo bi katsoó:

–¿Tanga ná konguínchja'ájne kjín pan kui nguindie kjitiyaa tsí'e nga si'ankjiénjne ngayeje kui xta kjíin?

³⁴ Kó Kjisoo bi katsoó:

–¿Kótjín ma pan xi tikónjnú?

Kó kui jaá bi katsoó:

–Yito ma kojo chiboa ndí tjió.

³⁵ Kó Kjisoo katsjá kjoa tsí'e nga k'uúndo t'anangui xta kjíin.

³⁶ Kó iskjíbé pan xi yitoo kojo tjió, kó nguije katsjaá ndok'óchji Néná, akjángá kó katsjaá xta tsí'e, tsí'e nga sa'ínkja'asoón xta kjíin. ³⁷ Ngayeje xtaa nga iskjinie ngaskande nga kitsie chan chaan, kó ja'átikó pan xi ts'anguii, yito nisanya kamá. ³⁸ Ma ra tsi ta nijún mī já xi'in xi iskjinie kui paan kojo kui tjió, kje'ení ínychjín kojo jakjindí. ³⁹ Kós'e nguije kats'énkjí Kjisoo xtaa tsí'e nga kijí ndi'aa, Kjisoo kijíya ngo tjotso je, s'e kijí xtjieen nangui Magadan.

Bi katsó Kjisoo kji'a nga kichjiá'aá ngo kjoandikón

(Markoo 8:11-13; Rkaa 12:54-56)

16 Kó já fariseo kojo já saduseo jachókoón Kjisoo tsí'e nga skót'ayákón, kó tsí'aá ngo chiboa ndi'ak'ajmii. ² Tanga Kjisoo bi katsoó:

–Tsi kji'a nguije ma nguixoón, bi 'míjnú: “Nda chon kama nixtjiin, ngat'a iní nguindie ján.” ³ Kó tsi nga tajñoó, bi 'míjnú: “Stsé koje tjo kama tsi iní nguindie ján koje tsi ndi ndyia.”
 ;Xta jókjen! ¿Ánní nga yajnú nga nda axa ndajín kama nixtjiin nga tsitsijenjnuú kókji'i nk'a ján? ¿Kó ánní nga makjínjínjnuú chiboá xi tjis'íjñá kui nixtjiin? ⁴ Kui xta xi ndajín koje xi ndyits'ent'aa kjoa Néná ndyimí'á ngo chiboá, tanga jmí chiboá koe'éjiin, ta kuí tsi chiboaa nda chjinie'eén Néná xi 'mí Jonaa.
 S'e Kjisoo índomasien kui jaá, kó kijí.

**Bi ts'én akóyá Kjisoo nga íjñá chiboá kjoaa
 nisaan nda'yo paan já fariseoo
 (Markoo 8:14-21)**

⁵ Kjisoo koje xta ts'i'e jachó ngándá xi ingoboaá ndáchíkoón Galilea, tanga kichíyaá nga koa'a pan. ⁶ Kós'e Kjisoo bi katsoó:
 –Chónjnuú yojojnú kjoaa nisaan nda'yo paan já fariseoo koje já saduseoo.

⁷ S'e bi katsó ja k'ie ja ngajaán xkjín xtaa Kjisoo:

–Kui nií xi tsó ngat'a jmí pan kich'íá ján.

⁸ Kó Kjisoo kamákjiin kui nií, kó bi katsoó:

–¿Mí kjoaa nga jmí panjínjne ndyi'míjnú, jún xta xi s'ijinjín? ⁹ ¿A kjie makjínjínjnuú, kó a je nguiti foa'átsjienjínjnuú kui pan xi uún, xi ún mī xta kats'enkja'asóon, kó kótjín kamá nisenya xi kachja'á'yájnú? ¹⁰ ¿A ti nde foa'átsjienjínjnuú kui pan xi yitoo, xi nijún mī xta kats'enkja'asóon, kó kótjín kamá nisenya xi kachja'á'yájnú? ¹¹ ¿Kóts'en nga kamákjínjínjnuú nga kjoaa panjín xi ts'énehjia an nga kixiánjnuú'un nga xchónjnuú yojojnú kjoaa nisaan nda'yo paan já fariseoo koje já saduseoo?

¹² Kós'e kji'a nga kamákjiin kui jaá nga jmí tsi kjoaa nisan xi mindyiaa nda'yo pan xi ts'énehjia Kjisoo, kuí ni xi katsó kjoaa ni xi ndajín kji'i xi bokoyá já fariseoo koje já saduseoo.

Bi ts'én katsáyá Peé nga Kjisoo boá xi Kristoo

(Markoo 8:27-30; Rkaa 9:18-21)

¹³ Kó nguije jachó Kjisoo xtjieen nangui Sesarea nínga tikón xtitjón Nguiripee, bi katsó nga asíyaá xta tsì'e:

–ǵKó tsó xtaa, kjoaa 'yá xóní xi ndíí nda xì'iin?

¹⁴ Kó bi katsó kui jaá:

–Tjín xta xi Jua Bautistaa boá tsó, kje'e xi Elíaa boá tsó, kó kje'e xi Jeremíaa boá tsó, kó ti tjín ka'a xta xi ngo xó nda chjinie'eén Néná tsó.

¹⁵ Kó Kjisoo bi katsoó:

–Kó jún, ǵ'yání an, kó 'míjnú?

¹⁶ Kó Ximo Peé bi katsoó:

–Jí xí Kristoo, ndíí Néná xi tikoón.

¹⁷ Kó Kjisoo bi katsó:

–Achichí ra tsjaa ji Ximo, ndíí Jonaa, ngat'a jmí tsi jín kojo yojo xi katsáyaá kui nii, Na'mina xi tikón ndi'ak'ajmii boá xi katsáyaá. ¹⁸ Kó kuíni nga an t'íxiaán nga ji xi 'mií Peé.

Ngasoón kui ndijoo kja sa'inda an nangoxina, kó nga'niuú kjoaboyaa kamajiín sa'iín. ¹⁹ Kó ji tsjaa yibii nínga botíxomaa Néná, kó ngayeje ni xi kuít'a'ni ji t'anangui, sita'niuú ndi'ak'ajmi ján, kó ngayeje ni xi chjándé ji t'anangui xjtjondó ndi'ak'ajmi ján.

²⁰ Kós'e Kjisoo katsáyaá xta tsì'e, tsì'e nga ta'yajín xi kotsoyaa nga Kjisoo xi Kristoo.

Bi ts'én katsáyatjón Kjisoo nga koya

(Markoo 8:31-9:1; Rkaa 9:22-27)

²¹ Ndeskande koó kji'a íts'iyanii Kjisoo nga katsáyaá xta tsì'e, nga chjiénga kojeje naxínda Jerusalen kó nga chjiénga tsie kjoanima kjoa'atio nguuya tsja já xchá nguitokoo naxíndaá, kojo já nguitokoo chiná'mii kojo já chjiniiekjoakiti, kó katsáyá nga chjiénga si'ank'ien, kó nga xi ma jaán nixtjin kjoa'á'yaá. ²² Kós'e Peé kijíjo t'axín Kjisoo, kó bi katsoó nga tajá tsíchjiajo:

¡Ji Ndiá, Néná ngatja'áxiín ngayeje kui ni xi'ba! Nga jmi ni kamajín.

²³ Kjisoo asko'á Peé, s'e bi katsoó:

–¡Tjitaxínboe'éní xindajín Satana! Ngat'a ni xi stinguí an kjima ji, ngat'a jmi tsi nii Néná xi tifojintakín, nii xtaa boá xi tifojintakín.

²⁴ Kós'e Kjisoo bi katsoó xta tsi'e:

–Tsi tjín ka'a xta xi mejeén tsienguína, ngats'énchíyá yoo, nga kjíbé kroo kós'e ngatjandibatjinguína. ²⁵ Ngat'a ngayeje xi mejeén k'oxié'á kjoamindyioon, kuí xí tasá koya, kó ngayeje xi koya tangat'anii an, kui boá xi sakoó kjoamindyioon. ²⁶ Ngat'a ¿mí chjíní tsi ngo nda kuiejeen ngayeje ni xi tjín kuí ngasondiee, tsi kichajá inimaa? ¿Axa mí ni xi tsjaa ngo nda xi kosít'a inimaa? ²⁷ Ngat'a ndií nda xi'iin, kjindibá nga kjindibájo kjoajee Na'mii kojo ndítsjiee, kó kji'a boá nga tsjaá nga ngo nga ngo xtaa ta xikó kji'i ni xi kats'én. ²⁸ Jakoxi ni xi xianjnú'un nga tjín ka'a xi síndojinná k'iee xi koyajín tsi tjónjín skuie nga ndií nda xi'iin kjoe'ekatixómá.

Bi ts'én kasasikjo asieén Kjisoo

(Markoo 9:2-13; Rkaa 9:28-36)

17

Jun nixtjin nguijee, Kjisoo kijíjo t'axín Peé, Sandiyaá kojo nts'iee kui ndaa xi 'mí Juaa kó ngo tjingui nk'a kijíjo soboá kui jaá, ² kó nguindyikon kui jaá kje'e kis'ie Kjisoo kó kjen 'na kamá xikó maá ts'ueé, kó njño xi yajá tiboá xó xó kamá. ³ Kó kja jatokját'aa nda chjinie'eén Néná xi 'mí Moisee kojo Elíaa nga ndyichjiajo Kjisoo. ⁴ Kós'e Peé bi katsoó Kjisoo:

–Ndiá, a ta nda kji'i nga k'iee tindyión xtín, tsi mejeén kama si'anda ján ndi'ańk'ién: Ngo tse, ngo tsi'e Moisee, s'e ngo tsi'e Elíaa.

⁵ Tjienga ts'énchjia ngase Peé, ngo ndi 'na kitsjien, kó kia kasasien nínga síndo kui jaá, s'e nguijin kui ndii kanda'yá ngo nda xi bi katsó:

–Kuí xi'bi xi ndí tjóna, tsjatjínna ngat'aa kui, nda'yájnúu.

⁶ Kó nga tsint'ié kuí nii xta ts'i'e Kjisoo, achichí katsakjónní kó ít'a maá kjen t'anangui. ⁷ Kó Kjisoo jachókón tiñaá kui jaá, kats'énjo, kó bi katsoó:

–Tísítjienjnu, ngata ndakonjin majnú.

⁸ Kó nga askotsijen nijínguí kui jaá, kamábe nga ta kuí tsi Kjisoo xi tikón soboa.

⁹ Kó nga ndyifotjajen tjínguui, Kjisoo bi katsoó:

–Ngata 'yájin xi 'míyájnú ni xi kamáyájnú ngaskande nga ndíi nda xi'iin, kjoa'á'yaá nguijin xta xi je jesoón.

¹⁰ Kó xta ts'i'e Kjisoo bi katsó nga asiyaá Kjisoo:

–¿Mí kjoaa nga já chjiniékjoakitii tsó nga tjón xó Elíaa kjo'e'e?

¹¹ S'e Kjisoo bi katsó:

–Jakoxi nga tjón Elíaa kjo'e'e kó kuí xí sa'índaya ngayeje nij. ¹² Tanga an xiyájnú'un nga Elíaa je jé'e, kó kui xtaa kamábejin nga kui, kó ta ni xi mejénrii kats'énjo, ti boa ti ts'én tsie kjoanima kjoa'atio ndíi nda xi'iin nguiya tsja kui xtaa.

¹³ Kós'e xta ts'i'e Kjisoo kamákjiin nga kjoaa Jua Bautistaa boá xi ts'énchjia Kjisoo.

**Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo ngo nda xi tjíjin
ngo asién nixtjin xindajín**

(Marko 9:14-29; Rkaq 9:37-43)

¹⁴ Kó nga jachó nguini nínga síndo xta kjiin, ngo nda jachókón tiñaá Kjisoo xi asién tikoó kjen nga bi katsoó:

¹⁵ –Ndia, ngatamanimaa ndina kó tasíkeje, achichí ndajín tjíin kó xikoó tsi 'meya, 'bitíkjá 'binña kó achichí je kjín ndiya nga 'bókajin nguijin ndi'íi kojo nguijin ndójoaa. ¹⁶ Je jé'ejoo xta tse, tanga kamájiin kats'éndaya.

¹⁷ Kó Kjisoo bi katsó:

–ǀXta xi s'ijinjin kojo xi ndajín! ǀNgaskande kji'ání nga chjiénga kotíjnajojnú'un? ǀNgaskande kji'ání nga takó sa'inchíkjoajnú'un? ǀNdibáojnú'un k'iee!

¹⁸ Kó Kjisoo kats'énxchánjo kui xindajín xi tjíjin kui ndaa, kó jataxiejin yooj, kó ti kji'a kamándaya.

¹⁹ Kós'e xta tsí'e Kjisoo tsíchjijajot'axín Kjisoo kó bi katsó nga asíyaá:

–ǀÁnní nga jin kamájijnje ka'naxiéjje kui asién nixtjin xi ndajín?

²⁰ Kó Kjisoo bi katsó:

–Ngat'a 'niújin s'ijinjin, ngat'a jakoxi ni xi xianjnu'un nga tsi nde ta chií tsi s'ijinjin Néná xikó ma ts'en xixi xojmaá mostasaa, kama bi k'uinjnuú kui tjinguii: “Xín t'en ji”, kó xín koeje, kó ngayeje ni xi kama si'ánjin. ²¹ Tanga kui xkjín xindajín, taxkiya fotjójín, ta ngototo nga ndokjoaa Néná kojo nga si'ankja'á kjindia yojona.

Bi ts'én katsáyá nguini Kjisoo xi ma jó ndiya nga koya
(Markoo 9:30-32; Rkaa 9:43-45)

²² Kó tjienga tikónjo xtaa nangui Galilea, Kjisoo bi katsó: Ndií nda xi'iin nguiya tsja xtaa si'ank'as'ien, ²³ kó sa'ínk'ién, tanga xi ma ján nixtjin kjoa'á'yaá. Kó achichí ndasen kamaá kui jaá kjoaa kui ni xi ki'mií.

Kjisoo bi ts'én íchjítjé nangoxii

²⁴ Kó nga jachó Kjisoo kojo xtaa kia naxínda Kapernaum, já xi ndyífoa'áchjí ton xi machjítjé nangoxii kijíkoón Peé kó bi katsó nga asíyaá:

–ǀA 'bíchjín Mstroo ton xi machjítjéni nangoxii?

²⁵ S'e bi katsó Peé:

–Joon, 'bíchjí.

Kó nga ts'as'ien Peé nguīya ndi'aa, Kjisoo tjon tsíchjia kó bi katsó:

–¿Kóts'en beē takín, Ximoo? Já reē t'ananguui, ¿'yá xi foa'áchjii ton xi machjítjé nii? ¿A xi ndií, axa xta xi kje'e?

²⁶ Kó Peé bi katsó:

–Xta xi kje'e.

Kó bi katsó ngase Kjisoo:

–Ja xta xi ndií, chjiénjin ra nga tjin ni xi kui'íchjí. ²⁷ Tanga tsi'e nga sa'ínxchánjin já xi foa'áchjí ton xi machjítjé nii, t'en ji ndáchikoón kó tjamijin tsitjin, kó nguīje kjoyaa tjo xi tjoón, chjábé ji kó chjéx'e ji ts'oa kó kia sakoó ngo ton, chjábé ji kui toon kó t'íchjítjéní an kojo t'íchjítjé yojóo.

Bi ts'én katsáyá Kjisoo 'yá xta xi chjí

ngasenií nínga botixómá Néná

(Markoo 9:33-37; Rkaq 9:46-48)

18 Ti kuií nixtjin, xta tsi'e Kjisoo jachókón tiña
Kjisoo kó bi katsoó nga asíyaa:

–¿'Yá xta xi 'niú chjí ngasenií kia nínga botixomaa Néná?

² Kó Kjisoo ngo ndachí tsíchjiaa kó ngamasieen kui jaá íjñá,
³ kó bi katsó:

–Jakoxi ni xi xianjnu'un nga tsi kosikjojínjnu yojojnú, kó tsi xikójiín jakjindí kamajnú, kuitjás'ienjínjnu nínga botixomaa Néná. ⁴ Ngat'a ta'ya xtaní xi nimatakón kama xikoó kui ndachíí, kuí xi'ba xi chjí ngasenií nínga botixomaa Néná. ⁵ Ta 'yání xi skíbení ngajona ngo ndachí xikoó xi'bi, ti ts'énkjíbena an nga.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa xta xi tangat'anií

kui nga ts'énjé xta xi ngasee

(Markoo 9:42-48; Rkaq 17:1-2)

⁶ Kó ta'ya xtaní xi sa'ín ngo ni tsi'e nga tjin ka'a kui jakjindí xí s'ijiin an sa'ínjé, tasá ngo ndijo je ngatít'a kjásén, s'e ngat'ajmijin yojoo nguījin nínga nangaa ndáchikoón. ⁷ Achichí

ni tjiín kui ngasondiee xi ts'én nga xta ts'enkjátjosónjiín Néná, kó jmíjín kóts'en kama k'uichjáa. Tanga, achichí nga ndajín k'uijnáa kui xta xi sa'ín ngo ni ts'i'e nga kje'e xta sa'ínkjatjosónjiín Néná.

⁸ Kuíni nga tsi ndse kojo tsi ndsaki konguijeé, tasá tichékjé jí, kó kjin tichíjmi, tasá nda tsi katon ndse kojo tsi katon ndsaki nga k'ueié kjoamindyion ngatsjeé, ta boajiín tsi síndo nga jó ndse kojo tsi síndo nga jó ndsaki nga kuichíjmijiín nguujiiín ndi'í xi jmí nixtjin k'oo. ⁹ Kó tsi ndyikin skuie ngo ni xi konguijeé, 'naxié ji, kó kjin tichíjmi, tasá nda ngase nga ta ngo tsi ndyikin ndyia nga kuitjás'in kjoamindyion ngatsjeé, ta boajiín tsi nga jó ndyikin ndyia nga kuichíjmijiín nguujin ndi'í ndoboa nk'ieen.

**Bi ts'én ijná chiboa Kjisoo kjoaa énkjiín
chotsanga xi kichajaá
(Rkaa 15:3-7)**

¹⁰ Tsitsíjenjnú nga ngojín xi sa'ínch'ó ngo kui ndí jakjindií, ngat'a xiyájnú'un nga ndi'ak'ajmi ján ndítsjiee kui kotsijen síkijí kjen Na'mina xi tikón ndi'ak'ajmi ján. ¹¹ Ngat'a ndií nda xi'iín je'e ts'i'e nga k'oxié'á xta xi je kichajaá.

¹² ¿Kóts'en sasiénjnú kui nií? Tsi ngo nda xi tjiín úchán chotsanga, s'e ngo xchajaa, ¿a kui'ijnámasienjín xi ngui ichítiee kojo yichán nijaan, ts'i'e nga koejengase chotsanga xi ngo kichajaá? ¹³ Kó tsi sakoó, jakoxi ni xi xianjnú'un nga achichí tsja kamaa kjoaa xi ngo, ta boajiín xi ngui ichítiee kojo yichán nijan xi kichajájiín. ¹⁴ Ti boa ti ts'én, Na'mijnú xi tikón ndi'ak'ajmi ján mejénjiín nga ngo kui ndií xchaja.

**Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa kjoani'ánjetakoón
(Rkaa 17:3)**

¹⁵ Tanga tsi ngo nts'ie sa'ínjé kondra tse, ndokjoeje soboe ma ra ts'i'e nga skuie ngo ndajín kji'i ni xi kats'én, tsi

ku̇int'ie'én, ja je kini'ín nguiní n̄ts'ie. ¹⁶ Tanga tsi ku̇int'ie'énjiín, t'enchin̄ nguiní, kó t'enje ji tsi ngo kojo tsi jó x̄ta, tsi'e nga tsi jó kojo tsi ján chistikō kotsōya ni xi kamaa, ¹⁷ kó tsi ti nde bōa ts'én ku̇int'ie'énjín, t'íyée x̄ta nangoxii, kó tsi ti nde bōa ts'én ku̇int'ie'énjiín ni xi katsoo kui x̄ta, ja tasá xikoó tsi ngo x̄ta xi judíojín ngatamaa kui ndaa kojo tsi xikoó ngo nda xi foa'á'yá ton xi machjítjé ni.

¹⁸ Jakoxi ni xi xianjnú'un nga ngayeje ni xi kuít'a'niújnú k'ie t'ananguii, ti s̄ita'niú k̄ia ndi'ak'ajmii, kó ngayeje ni xi chjándojnú k'ie t'ananguii, ti k'uíndondé k̄ia ndi'ak'ajmii.

¹⁹ Kuíni nga ingo ndiya xiyá nguiníjnú'un: Tsi jó kamajnú nga k'uíndajnú tsi'e nga chjia'ajnú ngo ni k'ie t'ananguii, Na'mina xi tikón ndi'ak'ajmi ján tsjaajnú. ²⁰ Ngat'a nínga jó kojo tsi ján x̄ta kamatikó xi s'ijiín an, k̄ia kotíjñajín ngamasieen.

²¹ Kós'e Peé kijíkón tiñaa Kjisoo, kó bi katsoó nga asíyaá:
–Ndia, ¿kótjín ndiya sa'injetakóon n̄ts'ie an tsi ngo jé sa'ín kondra tsa'an? ¿A ngaskande yito ndiya?

²² S'e Kjisoo bi katsó:

–Jmí tsi ta yito tsi ndiya tsi t'íxiaán, ngaskande ichítie kojo kan ndiya yito.

Bi ts'én iñná chiboa Kjisoo kjoaa énkiín nda moso xi kats'énjetakónjiín moso xkjín

²³ Kó kuíni nga, nínga botíxomaa Néná bōa ma xikó maá ni xi kamaá ngo nda ree xi kats'énjo x̄ki já mosoo. ²⁴ Kós'e tsi íts'iyanií nga sa'ín x̄ki nga jachóchinií ngo moso xi tjitjieén tie m̄i ton talento. ²⁵ Kó kui mosoo jmíjín kamaá ton xi kui'íchjinií, s'e nda ree katsjá kjoa tsi'e nga stiñá kui mosoo kojo chjoón kojo ndií kojo ngayeje ni xi tjiín, tsi'e nga kui'íchjí ngayeje ton xi tjitjieén. ²⁶ Tanga kui nda mosoo asién tikoó nguindyikōn nda ree, s'e bi katsó nga 'niú tsí'aa: “Ndia, chiyékjoení nguichí kó k'uichjí yejee ton xi tjitjienna.” ²⁷ Kó nda ree nimakamaá kui nda mosoo, s'e kats'énjetakoón

ngayeje tɔn xi tjitjieén, kó kats'énkjí ndé. ²⁸ Nguije jatjo kui mosoo ndi'aa nda ree, tjienná kamábe ngo nda moso xkjín xi úchán tɔn denario kitsjieen tsí'e, tatra iskjíbé kjasén kui ndaa, s'e bi katsoó: “¡T'í'chjíní tɔn xi tjitjieén tsa'an!” ²⁹ Kui nda moso xi tjitjieén toon asién tikoó nguindyikɔn kui mosoo kó bi katsoó: “Chiyékjoení nguichí, kó k'uichjí yejee tɔn xi tjitjienna.” ³⁰ Tanga kamámejénjiiín kui ndaa, s'e katsanguis'ien ndoboaya ngaskande nga kui'í'chjiií kui tɔn xi tjitjieén. ³¹ Achichí on kamaá já moso xi ngasee kjoaa kui nii, kó kijítsáyaá nda ree ni xi kamaá. ³² Kós'e nda ree katsanguiyakja'á kui mosoo, s'e bi katsoó: “¡Mí xi ta ndajín ji xta! Kats'énjetakoón ngayeje tɔn xi tjitjieén tsa'an, ngat'a 'niú kichjié'éní. ³³ ¿A kjoa'niújín tjínníí nga nimaakamaá ji kui mosoo xikó ts'én nima kamána ji?” ³⁴ Kó achichí kats'énxchán nda ree, kó katsjá kjoa tsí'e nga si'anjeé kui mosoo, ngaskande nga kui'í'chjiií ngayeje tɔn xi tjitjieén. ³⁵ S'e Kjisoo bi katsoó ngase:

–Boa ti sa'ínjojnú Na'mina xi tikón ndi'ak'ajmi ján tsi ngayejejín inimajnú nga si'anjetakónjnuú nga ch'o katsojnuú ngo nts'íéjnuú.

Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa xta xi je ixán kó 'bínido xkjín
(Markoo 10:1-12; Rkaa 16:18)

19 Kó nguije katsó kui nii Kjisoo, jatjo nangui Galilea kó kijí xtjieen nangui Judea xi tikón xtjieen xi ingoboaá ndeje' Jordaán. ² Kó achichí ma xta xi kijítjinguui, kó kja kats'éndaya kjín xta xi oon.

³ Kós'e já fariseoo jachókón tiña Kjisoo tsí'e nga askot'ayákón, s'e bi katsoó:

–¿A tsjandié kjoakitij nga ngo nda xi je ixán sa'ínkjié kjoabixaan tangat'anij ngo ni?

⁴ Tanga Kjisoo bi katsoó:

–¿A kjiē ni'ányajínjnú ni xi tsó xojon eén Néná nga kuí xí kats'éndaná ndeskande nga íts'iyanii ngasondiee, “nga xi xí'in kojo xi chjoón kats'énda”? ⁵ Kó bi katsó: “Kuíni nga nda xí'iin kui'íjñá na'mii kojo naaa, kó k'uijñájo chjoón, kó ta ngo tsi yojo kama ngajoó.” ⁶ Kó boá ts'én nga je nguiti jójín ma, ta ngo tsi yojo ma ngajoó, kó kuíni nga ni xi je kats'éngo Néná, kamajín k'oxiékjo xtaa.

⁷ S'e já fariseo bi katsó nga asiyaá:

–¿Ja kó mí kjoaa nga Moisee íjñá ngo kjoabotíxoma xi tsó nga kama xó tsi ngo nda xi je ixán skjinínk'á ngo xojon nínga je je kjoabixaan kó nga kama xó kui'íjñá chjoón?

⁸ S'e Kjisoo bi katsó:

–Tangat'anii nga tá tajá inimajnú kuíni nga Moisee katsjandíē tsi'e nga kama k'uijñá xi chjoón, tanga ndeskande koó nga íts'iyanii ngasondiee jmí tsi boá kamá. ⁹ Kó an xiyájnún'un nga tsi ngo nda kui'íjñá chjoón, kó tsi kjoaa nga kjoatondojín, kó tsi kje'e chjoón kuixanjo, ts'én bendikónjín kjoabixaan, kó kui nda xi kuixanjo chjoón xi ik'íjñáá, ti ts'én bendikónjín kjoabixaan nga.

¹⁰ S'e xta tsi'e Kjisoo bi katsó:

–Tsi kui nii máa ngo nda xi kuixanjo chjoón, ja tasá nda kji'i tsi kuixanjín.

¹¹ Tanga Kjisoo bi katsó:

–Kui nii, jmí tsi ngayeje xta xi makjiín, ta kuí tsi xta xi Néná je katsjaá tsi'e nga kamakjiín. ¹² Ngat'a tjín xta xi boá ts'én katsen nga kamajín kuixan, kó ti tjín já k'án xi xá kini'ánk'l'ánni, kó ti tjín já k'án xi taxá kats'énk'l'ánni yojoo tangat'anii xaá Néná. Xi kamakjiín kui nii, ngatamakjiín.

Kjisoo bi ts'én tsíchjiatjé jakjindí xixii

(Marko 10:13-16; Rkaq 18:15-17)

¹³ Kós'e jachóchinií Kjisoo jakjindí xixi tsi'e nga kui'íjñasoón tsja, kojo tsi'e nga kuichjiatjé, tanga xta tsi'e Kjisoo

kats'énxchánjō x̄tā xi jachójō kui jakj́ndíí. ¹⁴Tanga Kjisoō bi katsó:

–Te'éndiéjnúū kui jakj́ndíí nga kjoe'ekónna, kó ngatā 'bíchjájínjnúū, ngat'ā nínga botíxomaā Néná kuí xí kama k'os'ien kui xi xikoó kui jakj́ndíí.

¹⁵Kó Kjisoō nguije ijñasoon̄ tsja kui jakj́ndíí, jatjō kui ngūndieē.

Bi ts'én tsíchjianijmíjō Kjisoō ngo ndā chon̄ xongō
(Markoō 10:17-37; Rkaā 18:18-30)

¹⁶Kó ngo ndā jachókoón̄ Kjisoō kó bi katsoó nga asíyaá:

–Ji Mostro, ¿mí ni xi nda sa'in an tsí'ē nga sakóna kjoamindyion ngatsjé nixtjiin̄?

¹⁷S'ē Kjisoō bi katsoó:

–¿Mí kjoaā nga an bosíyení kjoaā ni xi ndaā? Ta ngototo Néná xi nda, tanga tsi mejeén kuitjás'in̄ kjoamindyion ngatsjé nixtjiin̄, ti'inkjatjosén̄ ji kjoabotíxomaā Néná.

¹⁸S'ē bi katsó kui ndā xongoó:

–¿Ná kjoabotíxoma?

Kó Kjisoō bi katsoó:

–Kamajín̄ si'ink'in̄ ji x̄tā, kamajín̄ si'int'éē kjoā chjóon̄, kamajín̄ si'inchejé, kamajín̄ k'uindíséta'in̄ ji ngo x̄tā.

¹⁹Chendikín̄ jí na'míī kojo naáa, ti'intjé̄ ji x̄taā xikó ma ts'en tjoó yojóo.

²⁰S'ē bi katsó kui ndā xongoó:

–Ngayeje kui nīī je kats'enkjatjosón̄ an ndeskande koó nga ndachí an. ¿Mí ni xi chaja ngasena nga sa'in an?

²¹S'ē Kjisoō bi katsoó:

–Tsi mejeén̄ nga kixī kamā ji, t'en, kó tatínī ngayeje ni xi tjiin̄, kó toon̄ kui nīī x̄tā nimāa te'éē, kó bōa tsi ts'én̄ nga k'uiéé̄ ngo kjoachon̄ ndi'ak'ajmī ján, s'ē ndibétjinguinī nguijeē.

²² Tanga nga tsint'iē kui ndā xongoó̄ kui eén, achichí ndasen kamaá nga kijí, ngat'ā achichí ni tjiín.

²³ Kós'ē Kjisoō bi katsoó̄ xt̄ā tsi'ē:

–Jakoxī ni xi xian an nga achichí ni'in kji'i nga ngo ndā chon̄ k'os'ien nínga botíxomā Néná. ²⁴ Ingo ndiya xiyá nguiniñnú'un nga tasá ni'ínjín kji'i nga ngo chō to'o yits'en kjoa'aya ngo tixaā ngo ndo, ta boajiín nga ngo ndā chon̄ k'os'ien nínga botíxomā Néná.

²⁵ Kó achichí kijíndikoón xt̄ā tsi'ē Kjisoō nga tsint'iē ni xi katsó, kó jā k'iē jā ngaján bi katsoó̄ xkjín:

–¿Jā 'yání xi kjōtjo'ā tsoboā?

²⁶ Kjisoō asko'á kui jaá, s'ē bi katsoó:

–Kamajiín sa'ín kui nīi nga xt̄ā, tanga Néná ngayeje nīi xi kamā sa'ín.

²⁷ Kós'ē bi katsó Peé:

–Jā je ye, nga jin̄ ngayeje nīi ik'íjñámasienjne, kó k'iē timatj̄inguijnē ji. ¿Kó mí ni xi sakójnē?

²⁸ Kó Kjisoō bi katsó:

–Jakoxī ni xi xianjnu'un nga, nga kjochō nixtjin nga ngayeje nīi kamatjatsieya, kji'a nga ndií ndā xi'iin̄ kotíxoma nínga tikón kjoajee, jún xi timatj̄inguijnu'un̄ kjā kuindyionsónjnū nga tiejó yáxiríē nínga botíxomā tsi'ē nga bōā k'uinjnū tsi tjiín̄ kojo tsi jmíjín̄ jé nga tiejó tjēē xt̄ā xi chjianī Israel. ²⁹ Kó ta 'yání xi tangat'anīi ja'éna nga íjñámasien ndi'aa, nts'iē, ndichja, na'mii, naaa, ndií, t'anangui, úchán bōā kji'i ngase ko'ēē kui nīi, kó sakoó̄ kjoamindyon ngatsjé̄ nixtjiin̄. ³⁰ Kjín̄ ma xt̄ā xi tjón̄ ngot'ē, xi fet'ā kama, kó kjín̄ ma xt̄ā xi fet'ā ngot'ē, xi tjón̄ kama.

Bi ts'é̄n íjñá ch̄i bōā Kjisoō kjoaā é̄nkjiín̄ já xi ndyits'enxá nínga maxchá tostsijē

20 Nínga botíxomā Néná, xikónií ngo ndā xi achichí tajñō kijíngasē já xi sa'ínxā ngūindiēē nínga maxchá tostsijē. ² Nguijē índajō kui jaá nga ngo ton̄ denariō

tsjaá nga ngo nixtjin, katsanguiya nguindie nínga sa'inxá.

³Ma ra tsi ta chiboa nijan nga tajñó, nda xi tsi'e xaá jatjo nguini ndi'aa, kó kamábe nga kje'e já xi xió síndo nditseen xi aa, ⁴kó bi katsoó: “Tanguín ni'anxájnú nguindiena nínga maxhá tostsijéé, kó nda ts'én k'uichjijnú'un.” Jo'o katsó kui jaá, s'e kijí ts'énxá. ⁵Nga kamá ndis'ueé, kojo nga kamá

chiboa ján nga kamánguixón, nda xi tsi'e xaá ti boa ti kats'én nguini. ⁶Kó nguije kamá chiboa ún nga kamánguixoón, ti kijí nguini nditseen, kó ti kamábe nguini ngase já xi aa, kó bi

katsoó nga asíyaá: “¿Mí kjoaa nga jmí ni ndyini'ánjijnú nga ngo nixtjin?” ⁷S'e bi katsó kui jaá: “Ngat'a jmíjin xi tsjáxájne”, kó kui nda xi tsi'e xaá bi katsoó: “Tanguín

ni'anxájnú ndatsa jún kja nínga maxhá tostsijéé, kó nda ts'én kamachjijnú.” ⁸Kó nguije kamájñoó, ndia xi tsi'e xaá katsáyaá nda nguitokoo xaá kó bi katsoó: “Ndokjoée já xi ndyits'enxaá

kó t'íchjii, tjón ma kui t'íchjii xi je'ets'énxá nga fet'aa, s'e nga fet'a t'íchjii xi tjón je'ets'énxaá.” ⁹S'e jachókja'áchjii já xi ma ra chiboa ún nga jachóts'énxá kó ngo ton denario kamáchjii.

¹⁰Kó nga ja'áchjii já xi tajñó jachóts'énxaá, kats'énkjó nga tsie ngase kamachjii, tanga ta ngo tsi ton denario katse'eé nga.

¹¹Kó nguije iskjbé toon, its'lyanii nga tsíchjiata'in nda xi tsi'e xaá, ¹²nga bi katsó: “Já xi chiboa ún jachóts'énxá ngo tsi ora

kats'énxá, kó ti boa ti kji'i ik'íchjii xikoo jin xi nga ngo nixtjin kini'ánxájne nguijin ndoboa.” ¹³Tanga nda xi tsi'e xaá bi katsoó ngo kui jaá: “Nda amingo, nda kji'i ni xi

tjits'enjó. ¿A mí tsi nga ngo nixtjin ngo ton denario k'uichjii kixiaán nga ik'índa tsi'e nga si'inxé? ¹⁴Ja chjábé ji chjii, s'e t'en 'ne, tanga an xí mejénna nga ti boa ti kji'i k'uichjii nda xi

kats'énxá nga fet'aa xikó kji'i ts'éntsjaá ji. ¹⁵¿A jmíinna kjoanda nga ta ni xi mejénna sa'íin ni xi tjinna? ¿Axa a kjima'onkon ji kjoaa nga nda an xta?” ¹⁶S'e Kjisoo

kats'énkjiet'a eén nga bi katsó:

Kuíni nga kui xtá xi tjón ngot'e, kuí xí kjuiet'a kama, kó xi fet'a ngot'e kuí xí tjón kama nguijee, ngat'a achichí ma xi kondókjoaa, tanga ta chiboa tsi ma xi xtjo'ójin.

Kjisoo bi ts'én katsáyá nguíní xi ma jaán ndiya nga koya
(Markoo 10:32-34; Rkaa 18:31-34)

¹⁷ Kó nga ndyifínijínguú Kjisoo xtjjeen naxíndá Jerusalen, tsíchjia t'axiín nga tiejó xtá tsí'e, kó bi katsoó:

¹⁸ –Tsitsíjenjnúu nga k'ie ndyimonguín nijínguú xtjjeen naxíndá Jerusalen, kó ndíí ndá xi'iin sí'ank'as'ieen já nguitokoo chiná'mii, kojo já chjiniékjoakitii kó kuí xí tsjaakjoa nga sí'ank'ien, ¹⁹ kó sí'ank'as'ieen xtá xi judíojín tsí'e nga kojnokie, ko'on, kojo koót'a kro, tanga xi ma jaán nixtjin kjoa'á'yaá.

Naaá Sandiyaá kojo Juaa bi ts'én tsí'aá
ngo kjoanda Kjisoo
(Markoo 10:35-45)

²⁰ Kós'e kijíkon tínaa Kjisoo naaa ndíí Sebedeoo kojo ndíí kui xtachjoón, asién tikoó kjen Kjisoo, kó tsí'aá ngo kjoanda.

²¹ S'e Kjisoo bi katsoó:

–¿Mí xi mejeén?

S'e bi katsó kui xtachjoón:

–Te'é ji kjoa tsí'e nga nínga kotixome ji k'uúndot'aa nga jó ndína, ngo ngat'íjñá nga fojní, s'e ngo ngat'íjñá nga skóon.

²² Kós'e Kjisoo bi katsoó:

–Yajínjnú ni xi ndyichjiá'ájnú. ¿A kjochíkjoajnú nga on xchajnú xikó ts'én on xchana an, kó a kjochíkjoajnú kjoanima xi kjoa'atio an?

Kó bi katsó kui jaá:

–Joon kjochíkjoajne.

²³ Kó Kjisoo bi katsó:

–Jakoxi nga jún xchíkjoajnú xikó ts'én ch'o x'iana kojo kui kjoanima xi kjoa'atio an, tanga nga kia kuindyiont'ajnú'un

nga skónna kojo tsi nga fojnína, ánjin tsoboána nga tsja an kjoa, Na'mina xí je tikóndaá 'yá xi tsjaá kui nguindie xi je íjnanda.

²⁴ Kó nga tsint'ie kuí nií xtaá Kjisoo xi ngui tiee, achichí kats'énxchánjo nga jó kui já nts'iee. ²⁵ Kós'e Kjisoo tsíchjiaa xta xi ngasee kó bi katsoó:

–Je yajnú nga kui ngasondiee, xta xi botixómaá nanguii, tsjandíéjin xtaá nga taxkiya sa'ín ngo ni tsi tsja kjoajin. Kojo já xí nguitokoo naxindaá xi nk'a xaá ta ni xi mejénrií ts'éngo xta naxindaá. ²⁶ Tanga chjiénjin nga boá kama nguujinjú, tasá kui xta xi mejeén nga 'niú nk'a ngase kama nguujinjú, kuí xí chjiénga sa'inseén xta xi ngasee, ²⁷ kó kui xi mejeén nga tjón kama nguujinjú kuí xí chjiénga sa'inseén xta xi ngasee, ²⁸ xikó maá nga ndíí ndá xi'in, jmí tsi je'e kui ngasondiee tsi'e nga si'anseen, tasá je'e tsi'e nga kui xi sa'inseén xtaá kojo tsi'e nga tsjaa yoojo tsi'e nga kui'íchjítá'in kjin xta.

Bi ts'én kats'éndaya Kjisoo jó já xi tika

(Markoo 10:46-52; Rkaa 18:35-43)

²⁹ Kó nga jatjo Kjisoo kojo xta tsi'e naxinda Jeriko, achichí ma xta xi kijítjinguui. ³⁰ Kó jó já xi tika xi síndo t'a ndiyaá nga tsint'ie nga Kjisoo xi kjoa'a, bi katsó nga askandáyá:

–iNdía, ji xi xta tjiee Ndabii ji, ngatamanimaa jin!

³¹ Kó xtakjin xi tjimájo Kjisoo, kats'énxchánjo tsi'e nga xió k'uúndo, tanga tasá ma 'niú askandáyá ngase nga bi katsó nguini:

–iNdía, ji xi xta tjiee Ndabii, ngatamanimaa jin!

³² Kó kasasien Kjisoo, tsíchjiaa nga jó já xi tika kó bi katsoó:

–¿Mí xi kama sa'injú'un nganda tsajún?

³³ S'e bi katsó kui jaá:

–Ndía, mejénjne nga xtjóx'á ndyikonjne.

**Bi ts'én ts'axié Kjisoo já xi ndyibotiñá
cho nditseen nangoxii**

(Markoo 11:15-19; Rkaa 19:45-48; Juaq 2:13-22)

¹² Kó nga jachó Kjisoo nditsen nangoxii Néná tsangatjinguii ngayeje xta xi ndyibotiñá kojo xi ndyi'botsie ni, kó ts'ajmitójó yamíxaa xta xi ndyibosíkjo ton, kojo ts'ajmitójó yáxiríee xta xi ndyibotiñá tójo, ¹³ kó bi katsoó:

–Je kjit'a xojon eén Néná nínga bi tsoó: “Ndi'ana, ndi'a nínga kuichjiaa Néná ngayeje xta k'uiín”, tanga jún ndoboaa chejé je kini'ánjnu.

¹⁴ Kó xta xi tika kojo xi fí nima t'a jachókoón Kjisoo kia nangoxii kó kats'éndaya. ¹⁵ Já nguitokoo chiná'mii kojo já chjiniékjoakitii achichí kats'énxchán nga kamábe kjoandikón xí kats'én Kjisoo, kojo nga tsint'ié nga jakjindií bi katsó nga askandáyá kia nguiya nangoxii: “¡Naxié'éjne, ji xta tjiee Ndabi!” ¹⁶ S'e kui jaá bi katsoó Kjisoo:

–¿A nda'yé ji ni xi ndyitsó kui jakjindií?

S'e Kjisoo bi katsó:

–Joon, nt'ié an. Tanga, ¿kó a kjie ni'ányajínjnu ni xi tsó xojoon:

Ts'oa jakjindií kojo ndínda xi s'e ndyiboki chikii,

kats'éndaya chan chan Néná só xi ndaa kui?

¹⁷ S'e jatjo Kjisoo naxínda Jerusalen, kó naxínda Betania kijí nínga ja'aa nixtjien.

Bi ts'én kats'énxchánjo Kjisoo ngo yá igo xi jmí to tsjájín
(Markoo 11:12-14,20-26)

¹⁸ Kó nga tajñoó, Kjisoo kijí nguini naxínda Jerusalen, kó kamábojoó. ¹⁹ Kó nga kamábe ngo yá xi boajaá to igo t'a ndiyaá, kijí nínga tikón kui yaá, kó jmí to kasakojín, ta xka tsi xi tjiín yaá.

Kós'e Kjisoo bi katsoó kui yaá:

–iNga nguinijánjín koajaa to!

Kó ti kji'a kixí kui yaá.

²⁰ Kó nga kamábe kui ni xi kamaá, xta tsi'e Kjisoo
kijíndikoón kó bi katsó nga asiyaá Kjisoo:

–¿Kóts'en nga kixí kji'a ma kui yá igoo?

²¹ S'e Kjisoo bi katsoó:

–Jakoxi ni xi xianjnú'un nga tsi 'niú s'ijinjú Néná, kó nga
jmí tsi jó tsi ján k'uijñánjú inimajnú, jmí tsi ta kuí tsi nií yá
igoo xi kamajnú, ngaskande kama tsi bi k'uinjnú kui tjinguii:
“Tixín ji k'iee kó tjajmijin vojoo nguijijn ndáchíkoón”, kó boá
kama. ²² Kó ngayeje ni xi chjia'ajnú nga kondókjoojnú Néná,
tsi s'ijinjú, sakójnú.

Bi kamá nga jáxaá asiyaá Kjisoo 'yá xi katsjáxaá

(Markoo 11:27-33; Rkaa 20:1-8)

²³ Kó nga jachó Kjisoo nditsen nangoxii, kó tjienga
ts'énbokoyá kíaá, jachókón tiñaá já nguitokoo chiná'mii jojo
já xchá nguitokoo naxíndaá, kó bi katsó nga asiyaá:

–¿Mí xá xi tjiín nga kui nií ni'ín ji? ¿Kó 'yá xí katsjaá kui
xaá?

²⁴ S'e Kjisoo bi katsoó:

–Ti boá ti ts'én kosíajnú'un ngo ni kó tsi kama
k'uiyájnú'un, ti boá ti ts'én kama xiyájnú'un mí xá xí tjinna
nga ts'en an kui nií. ²⁵ ¿'Yá xi katsanguiya Jua Bautistaa nga
atínda xtaa? ¿A Néná axa xtaa?

Kós'e kui jaá íts'iyanií nga bi katsoó xkjín:

–Tsi Néná xí katsanguiya tsi k'uúin, “Kó ánní nga
kis'ijinjínjú”, katsoná, ²⁶ kó tsi xtaa xí katsanguiya tsi k'uúin,
ndokón xta naxíndaá, ngat'a ngayeje xtaa xi katsó nga Juaá xi
ngo nda chjinie'eén Néná.

²⁷ S'e bi katsó kui jaá:

–Yajínje.

Kó Kjisoo bi katsó nga:

–Ja ti xiyájnú'un mí xá xí tjinna nga ts'en an kui nií nga.

Bi ts'én íjñá chiboa Kjisoo énkjiín nda xi síndoo jó ndí

²⁸ S'e Kjisoo bi katsó nga asíyaá:

-¿Kóts'en bee takónjnú kjoaa kui nii? Ngo nda kis'ijñaa jó ndí, kó ngo xi bi katsoó: “Ndí, t'en ni'inxé ji ngot'e nguindiena nínga maxchá tostsijeé.” ²⁹ Tanga kui ndí bi katsó: “¡Jmí, mejénjínna kjuin an!” Tanga nguichí sajin kats'énk'oyá yoojoo kui ndí, kó kijí nínga katsanguiya na'mii. ³⁰ S'e kijíkoón ndí xi ingoo, kó ti boa ti katsoó nga. Kó kui ndí bi katsó: “Kama kjuin an na'mi.” Tanga kijjín kui ndí. ³¹ ¿'Yání nga jó kui ndí xi kats'én ni xi katsoó na'mii?

-Xi tjón kananguiyaa.

Katsó xtaa Kjisoo.

Kó Kjisoo bi katsó:

-Jakoxi ni xi xianjnú'un nga kui já xí foa'á'yá ton xi machjítjé nii kojo íchjínmasieén, kuí xí tjón k'os'ien nínga botixómá Néná, ta boajiín jún. ³² Ngat'a Jua Bautistaa je'e tsi'e nga kui xi kokóyajnú ndiyaá kjoakixii, tanga jún kis'ijinjinjnú, tanga kui já xí foa'á'yá ton xi machjítjé nii kojo íchjínmasieén kis'ijinrií. Tanga jún, nda tsi kamáyajnú ngayeje kui nii ti nde boa ts'én kini'ánk'oyajínjnú yojojnú nga kis'ijinjnú.

Bi ts'én íjñá chiboa Kjisoo kjoaa énkjiín moso xi ndajín

(Markoo 12:1-12; Rkaq 20:9-19)

³³ Nda'yájnú ingo énkjín: Ngo nda íjñanda ngo jno nínga maxchá tostsije, kó íchjá'yá, s'e kats'énda ngo nguindie nínga 'naxié ndaá kui too, kó ti kats'énda ngo tarié xi nk'a, kós'e katsjá chjínanguí já xí ts'én kuí xaá.

S'e kui nda xi katsjá chjínanguí kui nguindiee kjin kijí. ³⁴ Kó nga jachó nixtjin nga je kamáxchaá kui too, nda xi tsi'e kui nguindiee katsanguiya mosoo tsi'e nga kui já xi ndyits'enxá kui nguindiee kui'íchjii ni xi índajo. ³⁵ Tanga kui jaá, katsoboá já moso xi katsanguiya ndiaa kui nguindiee, ngo xi ye'eé, ngo

xi kats'énk'ién, s'e ingo xi akjaya ndijo. ³⁶ Ndiaa kui nguindiee ti katsanguiya nguini ngase moso, kó ti boa ti kamáta'in.

³⁷ Tichaan nga fet'a katsanguiya ndii, ngat'a bi katsó: “Kui jaá skuiendíkon ndina.” ³⁸ Tanga kui já xí ndyits'enzájin kui nguindiee, nga kamábe ndii ndiaa kui nguindiee, bi katsoó xkjín: “Kuí xi'bi xi tsi'e kama ngayeje kui nguindiee, tasá si'ank'ién, kja kamaa nga tsañá kama ngayeje kui nii.” ³⁹ Kó kui jaá katsoboá ndii ndiaa kui nguindiee, kó kats'énk'ién, s'e ts'axié nínga tjitjie tostsijeé.

⁴⁰ S'e Kjisoo bi katsó:

Nga kjochó ndiaa nguindie nínga tjitjie tostsijeé, ¿mí xi sa'ínjo kui jaá?

⁴¹ S'e bi katsó kui xtaa:

–Sa'ínkjié ngayeje kui jaá kó nimajín kamaa, s'e kje'e xta tsjaá chjínanguí kui nguindiee, xi kui'íchjií nga kjochó níxtjin xikó kji'i ni xi tsoboaá.

⁴² S'e Kjisoo bi katsó:

–¿A jmí níxtjin kini'ányajnú xojon eén Néná nínga bi tsoó? Ndijo xi kats'énch'ó já chjiniexoó, kuí xí ndijo nga'niuú ndi'aa kamá. Néná boá xi kats'én kui nii, kó achichí fíndikoón ndyikón.

⁴³ Ja kuíni nga ts'énxiyajnú'un nga nínga botixómá Néná chja'áxínjún jún kó xta naxiínda xi tsjá to xi koe'eé. ⁴⁴ Kó kjoaa kui ndijoo, ta 'yáni xi k'okasón kui ndijoo kama xi, kó tsi tjin xi k'okanieé kui ndijoo kama ndsokoan.

⁴⁵ Nga tsint'ieé kui énkjín xi tsíchjia Kjisoo, já nguitokoo chiná'mii kojo já fariseoo, kamákjín nga kui boá xi tjí'mii kui nii, ⁴⁶ kó kamámejeén nga katsoboá Kjisoo, tanga katsakjónnií ngat'a xtaa kis'ijinrií nga nda chjinié'eén Néná boá Kjisoo.

Bi ts'én íjñá chiboa Kjisoo énkjín ndi'ibixaan

22 Kó Kjisoo ingo ndiya tsíchjiajo nguini xtaa nga kats'énkjién énkjín, kó bi katsoó:

²–Nínga botíxomaa Néná xikó maá tsi ngo nda re xi kats'een ngo ndi'ibixan je ndíí. ³ Kó katsanguiya mosoo tsi'e nga kuichjiaa ngayeje xta xi katsáyaá tsi'e nga kjocho kui s'ueé, tanga kui xtaa nde ngojin xi kamámejeén kijí. ⁴ Ti katsanguiya nguini kje'e mosoo, nga bi katsoó: Bi t'ínjnú xtaa: “Je tikónnda ni chiniee, choyoyo koje cho xi 'niú kats'en yi'i an je kini'ánk'ién, je tikónnda ngayeje nií. ¡Ndibájnú 'ne!” ⁵ Tanga kui xta xi ki'míyaá nde kats'énsénjín, kó ngo xi jnoo kijí, ngo xi kijí xá xi ts'én, ⁶ kó xta xi ngasee katsoboá mosoo nda ree, askjanjo ngaskande nga kats'énk'ién. ⁷ Kós'e nda ree nga tsint'ié kuí nií, achichí kats'énxchán, s'e katsanguiya jajún xi kats'énkjiesón já xi kats'énk'ién mosoo ree, s'e íti ngayeje naxíndaá kui jaá. ⁸ Kós'e kui nda ree bi katsoó moso xi ngasee: “Nga jakoxi je tikónnda ni chiniee ndi'ibixaan, tanga xta xi kixiyáa nde tsoboájin nga k'ie kjo'e, ⁹ tanguínjnú tsoboa ngayeje ndiyatié, kó t'íyajnú ngayeje xta xi xchajnú tsi'e nga kjindibá ndi'ibixaan.” ¹⁰ Kó já mosoo nda ree kijí ngayeje ndiyatié kó achichí ma xta xi katsáyaá, kamátikó xta xi nda koje xi ndajín, kó boa ts'én nga nguindie nínga kamá ndi'ibixaan kis'ikitsie ma xta.

¹¹ Tanga nga ts'as'ien nda ree tsi'e nga skuie ngayeje xta xi jachó s'ueé, kamábe nga ngo nda xi tikónjijn xtaa xi yajájin njño xi chajá nga ma ndi'ibixan. ¹² Kó nda ree bi katsoó: “Ji amingo, ¿kóts'en ikitjas'in ji kui nguindiee nga kichiejéjin ji njño xi chajá nga ma ndi'ibixan?” Tanga kui ndaa jmí ni katsójín. ¹³ Kós'e nda ree bi katsoó já xi kats'enseén yamíxaa: “T'íta'niújnú se koje tsja kui ndaa, kó tjamijnú nditsen nínga jñoó, kó kja boá nínga skandá koje nínga skjinieya n'niu kui xtaa.” ¹⁴ Ngat'a achichí ma xi kondókjooa, tanga chiboa tsi ma xi xtjo'ojin.

**Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa 'yá xí chjiénga
k'uíchjii ni xi machjítjee**

(Markoo 12:13-17; Rkaa 20:20-26)

¹⁵ Kós'e já fariseoo kijík'índa kóts'en kui'íjñaa ngo chjaya Kjisoo, tsi'e nga ngo ni xi ndajín katso. ¹⁶ Kó kananguiyachoon xta xi chjiani kui jaá kojo xta xi majo Erodee xi bi katsoo Kjisoo:

–Mostro, je yajne nga jakoxi ni xi bokoyé ji kojo nga jakoxi nga ndiya xi tsi'e Néná xi tibokoyé ji, kó nga ndasenjiín ni xi tsó xta xi ngasee kjoaa ni xi ndokjoe ji, ngat'a jmí tsi ni xi ya sónk'aá xi titsitsijín, ¹⁷ tanga t'íyějne, kóts'en bee takín: ¿A tsjandíe kjoakitii, axa tsjandíejín nga k'uíchjijne ton xi machjítjé ni nda xtitjón xi 'mí Sesaa?

¹⁸ Tanga Kjisoo ja boa je be ni xi kats'énkjó kui jaá, kó bi katsoó:

–Já jókjen, ¿ánní nga an ndyichjat'ayákónjnú'un?

¹⁹ Takójnú'un ngo ton xi chjiani Roma xi machjítjéni nii.

S'e kui jaá katsjaá ngo ton denario. ²⁰ Kós'e Kjisoo bi katsó:

–¿'Yá xi tsi'e kui asién kojo kui ja'én xí kjit'a kui toon?

²¹ S'e bi katsó kui jaá:

–Tsi'e nda xtitjón xi 'mí Sesaa boa.

Kó Kjisoo bi katsó:

–Ja te'éjnúu nda xtitjón xi 'mí Sesaa ni xi tsi'e nda xtitjoón, kó ni xi tsi'e Néná, Néná te'éjnúu.

²² Nga tsint'ie kui jaá ni xi katsó Kjisoo, achichí kijíndikoón, s'e kijí.

**Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa xta xi foa'á'yá
nguinií nguije fesón**

(Markoo 12:18-27; Rkaa 20:27-40)

²³ Kui nixtjiin jachókoón Kjisoo já saduseo, kui xta xi tsó nga nguiti foa'á'yájín xoó xta xi je jesoón, ²⁴ kó bi katsó nga asiyaá:

–Ji Mostro, Moisee bi katsó: tsi ngo nda koya kó tsi jmí ndí k'uiejíin, nts'ie kui ndaa chjiénga kuí kuixanjo kui xtachjoón tsi'e nga xchajajín tjiee nts'ie xi k'ieen. ²⁵ Ngo ndiya

kis'indojinjne yito já xi ta ngo nts'ie kamá, kó kui nda xi tjoón ixánjo chjoón, kó k'ien kui ndaa, kó jmí ndí kis'iejiín, s'e nts'ie xi ma joó ixánjo nguini kui xtachjoón, ²⁶ kó ti boá ti kamaá xi ma joó, s'e nguichí sajín boá ti kamaá xi ma jaán, kó boá ti kamaá ngaskande xi ma yitoo. ²⁷ Kó nga fet'a k'ien kui xtachjoón. ²⁸ Nixtjin nga kjoa'á'yaá xta xi je jesoón, ¿ja 'yání nga yito kui jaá xi xi'iin kui xtachjoón kama, ngat'a ngayeje nga kis'indojo?

²⁹ Kós'e Kjisoo bi katsó:

–¡Tanisién boajín kji'i ni xi ndokjoajnú ngat'a yajínjú ni xi kjit'a xojon eén Néná, ti nde yajínjú nga'niuú Néná! ³⁰ Ngat'a nixtjin nga kjoa'á'yaá xta xi je jesoón, ti nde nguiti kuixanjín ti nde nguiti sa'ínkixanjín xkjín, ngat'a xikóní tsi ndítsjie xi síndo ndi'ak'ajmi ján kama. ³¹ Tanga kjoa ngaá nga foa'á'yá nguini xta xi je jesoón, ¿a kjie ni'ányajínjú ni xi katsó Néná? Nga bi katsó: ³² “An boá xi Nee Abraam, Nee Isaa kojo Nee Jakob.” Kó Néná, Nee xta xi síndo boá, jmí tsi Nee xta xi je jesón.

³³ Kó nga tsint'ie kuí ni, ngayeje xtaa achichí kijíndikoón xikó ts'én akóyá Kjisoo.

**Bi ts'én akóyá Kjisoo kjoaa kjoabotíxoma
xi 'niú chjí ngasee
(Markoo 12:28-34)**

³⁴ Tanga nguije kamábe já fariseoo nga Kjisoo yíkjo ts'oa já saduseoo, kamátikó kó kijíkoón Kjisoo, ³⁵ kó ngo nda fariseo xi chjiniékjoakiti, askot'ayákón Kjisoo nga bi ts'én asíyaá:

³⁶ –Mostro, ¿ñání kjoabotíxoma xi 'niú chjí ngasenií nguijiin ngayeje kjoabotíxoma xi tjiín?

³⁷ Kó Kjisoo bi katsó:

–“Ti'intjé ji Ne xi Ndiáa ngayeje inimáa, ngayeje kjoamindyioón, kojo ngayeje takín.” ³⁸ Kuí bí xi'bi xi 'niú chjinií kojo kuí xí kjoabotíxoma xi tjoón. ³⁹ Tanga tikón xi ma joó, kó

ti mején ti bi ti tsó: “Ti'intjé ji xtaa xikó ma ts'en tjoó yojóo.”
⁴⁰ Nga jó kui kjoabotíxoma xi'bi, kuí xí ya'anii ngayeje xi ngase kjoakitii kojo ngayeje ni xi kats'én'indó já chjinié'eén Néná.

**Bi ts'én akasiyáá Kjisoo kjoaa 'yání xi
 xta tjié xi kjindibáni Kristoo**
(Markoo 12:35-37; Rkaa 20:41-44)

⁴¹ Kó nga síndotikó já fariseoo, Kjisoo asiyá, ⁴² nga bi katsó:
 –¿Kóts'en ni'ánkjójnú jún kjoaa Kristoo? ¿'Yá xi xta tjiéé?
 S'e bi katsó kui jaá:

–Xta tjiéé Ndabii boá xi chjiani.

⁴³ Kó bi katsó Kjisoo:

–¿Ja kóts'en nga Ndabii kji'a nga Asién Nixtjiin Néná
 kats'énkíchjia, Ne katsoó? Ngat'a Ndabii bi katsó:

⁴⁴ Ndianá bi katsoó Ndiána:

“Tindyint'ení nga fojnína nínga botixoma an, ngaskande
 nga k'uindo an nguindie ndsaki kondra tse.”

⁴⁵ ¿Ja kóts'en nga Ndabii Ndiána tsoó Kristoo, kós'e kóts'en
 nga xta tjiéé Ndabii kjindibáni kui?

⁴⁶ Kó nde ngojín xi kamaá katsáyá ni xi asiyá Kjisoo, kó
 ndeskande kji'a nguiti ingojín ka'a xta xi kamákón nga asiyá
 ngasee kje'e ni.

**Kjisoo bi ts'én yínguíta'in já fariseoo
 kojo já chjiniékjoakitii**
(Markoo 12:38-40; Rkaa 11:37-54; 20:45-47)

23 Kós'e Kjisoo tsíchjiajo xta kjiín kojo xta tsi'e, kó bi
 katsoó:

² –Já chjiniékjoakitii kojo já fariseoo kuí xí tjiín xá nga
 ndyibokoyá kjoabotíxomaa Moisee. ³ Kuíni nga jún chjiénga
 konda'yá'énjnú kó ti'ánjnú ngayeje ni xi katsojnú, tanga ngatá
 ni'ánjnjnú xikó ts'én kui xtaa, ngat'a ngo ni xi chjia kó kje'e ni
 xi ts'én. ⁴ Ngat'a kjoabotíxoma xi 'niú ni'in 'biniéé tjiaa xtaa,
 tanga kui jaá nde ngo tsja ts'éntiyájiín tsi'e nga sa'ínkjatjósón
 kui kjoabotíxomaa. ⁵ Ngat'a ts'én ngayeje nii tsi'e nga xtaa skuie
 ©2015 Sociedad Bíblica de México y Wycliffe Bible Translators, Inc

kojo kui'índikón, kuíni nga t́ín é́n xi kjit'a xojon eén Néná xi 'bít'a ngo ndí xojon s'e ngo koxa t́ixin míndyá, s'e xtjien kojo tjiaa 'bít'a, kó sa yi'i, sa yi'i ts'én kui koxaa kojo tsjejeé n̄ño, tsi'e nga ngayeje xtaa sa'ínkjó nga tanisién bendikón Néná, ⁶ kó ts'éntjó kui yáxiríe xi t́jon síndo nínga chinie n̄ño kojo ndi'a nínga ndokjoa eén Néná, ⁷ kojo mejeén nga ndikón ts'én si'antindé nditseen kojo nga xtaa mostro katsoo.

⁸ Tanga jún ngata chiyajínjnúu nga mostro katsojnu xtaa, ngat'a ta ngo tsi ma Mostroo, kó ngayejejnu ta ngo nts'iejnú. ⁹ Kó ngata 'yájin xi na'mi 'míjnu k'ie t'anangui, ngat'a ngo tsi ma xi Na'mijnú kó Néná boá, kó ndi'ak'ajmi ján tikón. ¹⁰ Ngata boe'éndiejinjnu nga t́ín xta xi mostro katsojnu, ngat'a ta ngo tsi ma Mostrojnu kó Kristoo boá. ¹¹ Kó kui nda xi 'niú nk'a ngase xaá, kuí xí sa'ínseen ngayeje xta xi ngasee. ¹² Ngat'a xta xi je k'oxié yojoo, nima'kjoa si'anjo, kó xi nima'kjoa k'oxié yojoo, kuí xí je ko'naxié.

¹³ ¡Nima xó jún já chjini'ekjoakiti kojo já fariseo, jókjen! Ngat'a jún ndyi'bíchhajnúu ngantjoaa nínga botíxomaa Néná xta xi ngasee, kó ngaskande jún bitjas'ienjínjnu, kó ti nde boe'éndiejinjnu nga k'os'ien xi je ndyi'bos'ieen.

¹⁴ ¡Nima xó jún já chjini'ekjoakiti kojo já fariseo, jókjen! Ngat'a jún ndyini'ánkjiejnu ndi'aa ínchjín k'án xi je k'ien xi'iin, kó tix'ian achichí ndojó ndyini'ánjnu énjnu nga ndyindokjoajnúu Néná. Tangat'anii kui nii nga tsie ngase kamajéjnu.

¹⁵ ¡Nima xó jún já chjini'ekjoakiti kojo já fariseo, jókjen! Ngat'a ndyimonguinjnu nguujin ndá kojo nguujin kixí, tsi'e nga sakójnu ngo xta xi koejetjingui kjoanangoxijnú, s'e nguie kasakojnú, jó ndiya ngase nga ndí ndoboa nk'ieen ndyini'ánjnu kui xtaa ta boajiin jún.

¹⁶ ¡Nima xó jún, xta xi bokoó ndiya xta tika! Nga bi 'míjnu: “Tsi t́ín ka'a xta xi nguiboanéná katso kó nangoxii kui'íjñangui eén, jmí ni chjijíin, tanga tsi t́ín ka'a xi eén kui'íjñangui

tonsinié xi tjiín nangoxii, chjiénga sa'ínkjatjosón ni xi katso.”
¹⁷ ¡Xta tika chini! ¿Mí ni xi chjí ngasenií, a tonsinieé, axa nangoxi xi ts'éntsjie kui tonsinieé? ¹⁸ Ti bi ti 'míjnú nga: “Tsi tjín ka'a xta xi nguiboanéná katso kó tsi ni xi tikón nchan ndikoón Néná kui'tjñangui eén, jmí ni chjíjín, tanga tsi eén kui'tjñangui ni xi je kini'ánk'as'ieen Néná, chjiénga sa'ínkjatjosón ni xi katsó.” ¹⁹ ¡Xta tika kitikjoa! ¿Mí ni xi chjí ngasenií, a ni xi je kini'ánk'as'ieen Néná, axa nchan ndikoón Néná xi ts'éntsjie kui ni xi je kini'ánk'as'ieen Néná? ²⁰ Kji'a nga tjín xi nguiboanéná katso kó nchan ndikoón Néná kui'tjñangui eén, jmí tsi ta nchan ndikoón Néná tsi ts'én'bijñánguí, kojo ngayeje ni xi tikoón kui nchaan boá, ²¹ kó xi nangoxii ts'én'bijñánguí eén, jmí tsi ta nangoxii tsi xi ts'én'bijñánguí, kojo Néná xi tikón kiaa xi ts'én'bijñánguí. ²² Kó xi ndi'ak'ajmi ján ts'én'bijñánguí eén, nínga botixómá Néná xi ts'én'bijñánguí, kó ti ts'én'bijñánguí Néná kui xi tikónsón kui nguindie ndikoón nga.

²³ ¡Nima xó jún já chjiniékjoakití kojo já fariseo, jókjen! Ngat'a boe'éjnú jún ngo tjín xi tie nga úchaán xka mentaa, xka anii kojo xka kominoo, tanga ni'ánkjatjosónjínjún kjoabotixoma xi 'niú nk'aá kjoakití: Nga kixi kamajnú, nga nima kamajnú ngayeje xtaa, kojo nga s'ijinjún Néná. Chjiénga si'an kui nii, tanga ti chjiénga si'an ni xi ingoo. ²⁴ ¡Nima xójnú jún xta tika xi bokoó ndiya xtaa, nga ni'ánka'ájnú ngo ndi'i xi k'okajin ndójoa xi ndyi'yójnú, tanga jnájénjún ngo cho to'o yits'en!

²⁵ ¡Nima xó jún já chjiniékjoakití kojo já fariseo, jókjen! Ngat'a ni'ántsjiejnú ngaxton tiboajnú kojo bosojnú, tanga nguiyaa tjikítsie ma ni chejé kojo kjoa'ontakón. ²⁶ ¡Nda fariseo tika, tjón ma ra ti'intsjiejn nguiyaa bosoo kojo tiboaa, s'e boa ts'én nga kamatsjie ngaxton nga!

²⁷ ¡Nima xó jún já chjiniékjoakití kojo já fariseo, jókjen! Ngat'a jún jakoxi nga boá kónjún xikó maá ngo ngatsjo xi tiboá ni'ánk'i xi achichí tsja 'bé, tanga nguiyaa tjikítsie ma ndaa inima kojo ni xi ndándí. ²⁸ Ti boá ti kónjún jún, jakoxi

nga kjenjnú bokó nga xta kixijnú ngujiin xtaa, tanga ngujiin injmajnú tjikítsie maá kjoajókjen kojo ni xi ndajín.

²⁹ ¡Nima xó jún já chjiniekjoakiti kojo já fariseo, jókjen! Ngat'a ni'ándajnú ngatsjoó já chjinie'eén Néná kó ni'an naxójnú nínga kjiyojonijín xta xi kixi kamá, ³⁰ kó bi 'míjnú: “Tsi jin xi kixindyionjne nixtjiin xta tje xcháná, nijánjin ra kamájne kui xta xi kats'énk'ién já chjinie'eén Néná.” ³¹ Boa ts'én ti juún xi ndyibokojnú yojojnú nga jún xí tje xta xi kats'énk'ién já chjinie'eén Néná. ³² ¡Ja, ti'andojojnú tsoboa, ni xi je íts'iyani xta xi xchájnu!

³³ ¡Xta xi ndisojnú kojo xta xi ndajínjú, xikó maá ye! ¿Kóts'en kamajnú kuiyojnú jeé ndoboa nk'ieen? ³⁴ Kuini nga an sanguiyajnú'un já chjinie'eén Néná, já chjinie xi kjínkón kojo chjiniekjoakiti, tanga tjín kui jaá xi si'ank'iénjú kojo tjín xi kjót'ajnú kro, tjín xi kjoájnú nguia ndi'a nínga ndokjoa eén Néná kó kje'e xi kuiyotjinguijnú xki naxínda, ³⁵ kó boa ts'én nga jún s'iniéjnú nga kamajéjnú kjoaa ngayeje jín xta xi kixi xi kini'ánk'ién k'ie t'anangui xi ya'ani ndeskande nga kini'ánk'ién Abe nda xi kixi, ngaskande nga kini'ánk'ién Sakaría, xi ndií Berekía kamá, kui nda xi kini'ánk'iénjú jún nguindyió nangoxi kojo nchan ndikoón Néná. ³⁶ Jakoxi boá nga xta xi tjín ngot'e satjeé nga kui'ichjí kjoaa ngayeje kui ni.

Bi ts'én kamándaseen Kjisoo kjoaa xta naxínda Jerusalen (Rkaq 13:34-35)

³⁷ ¡Jún xta naxínda Jerusalen, jún xta naxínda Jerusalen, xi ni'ánk'iénjú já chjinie'eén Néná kó ndijo foyájnú xta xi nanguiyajnú! ¡Kótjín ndiya kamámejéna itikojnú'un, xikó ts'én 'bitikó ndií xanda naa nguindie ngaa, kó kamámejénjínjú! ³⁸ Ngot'e 'ne, nguindiejnú k'uijná masien. ³⁹ Ngat'a xiyájnú'un nga nguiti xchájínjú'un, ngaskande nga kjocho nixtjin nga bi k'uinjnú: “Ngatama chikonné xi ndibáni ngajoo Ndiáná.”

Bi ts'én katsáyá Kjisoo kjoaa nga kuixondo nangoxii

(Markoo 13:1-2; Rkaa 21:5-6)

24 Kó nga jataxie Kjisoo nditsen nangoxii, kó tjienga ndyifi, jachókón tiñaá xta tsi'e, tsi'e nga kókoó ndi'a yi'ii nangoxii. ²Tanga Kjisoo bi katsó:

–¿A ndiyajnú ngayeje kui nii? Jakoxi ni xi xianjnu'un nga ngayejee nga kuixondo, kó nde ngo ndijo k'uúndojín xi s'indosoón xkjín.

Bi ts'én katsáyá Kjisoo kjoaa chiboa xi s'ijña nguindiee nga kjuie ngasondiee

(Markoo 13:3-23; Rkaa 21:7-24)

³Kó kji'a nga Kjisoo tikóndo nínga tikón tjingui nínga tjín yá oliboo, xta tsi'e jachókoón s'e tsíchjiajo soboa nga bi katsoó:

T'íyéjne, ¿kji'ání nga kama kui nii, kó mí chiboa xi s'ijña nga kjindibé ji kojo nga kjuie ngasondiee?

⁴Kó bi katsó Kjisoo:

–Chónjnu nga jmíjín xi k'onchajojnú. ⁵Ngat'a achichí ma xta xi kjo'e ngajona nga bi katso: “An boá xi Kristoo”, kó kjín xta xi k'onchajo. ⁶Kó konda'yájnú én nga k'uié kjoaxchán kojo nga je kjima kjoaxchán ján ján, tanga ngata ndakonjín majnú, ngat'a takó boa kama, tanga kjie kjochójín nixtjin nga kjuie ngasondiee. ⁷Ngat'a naxiíndaá skjánjo xkjín, kojo já ree skjánjo xkjín. K'uié kjindia kó kjín nguindie nínga kama kjoandikon, ⁸tanga nga kama kui nii, s'e tsi kuí'ítsiyanií xi so xi ndakjaan.

⁹Kós'e xtaa sa'ínk'as'ienjnu jún tsi'e nga kuiyotjinguinjnu kojo tsi'e nga si'ank'ienjnu, kó ngayeje xta sa'ínch'ójnu tangat'anií ja'enna. ¹⁰Kó kji'a boá nga achichí kjín kama xta xi tjimatjinguina xi nguiti s'ijinjín an, tjín xi sa'ínk'as'ien xkjín kó ja k'ie ja ngaján kama ch'oo xkjín, ¹¹kó achichí kjín kama já chjinié'én ndiso xi k'uié, kó kjín xta k'onchajo, ¹²kó kjoaa nga achichí nga ndajín kama xtaa kuíni nga nguiti sa'íntjójín xkjín. ¹³Tanga xi sa'ínchíkjoa ngaskande nga kjuiet'a, kuí xi'ba

xi kjoṭjo'a. ¹⁴ Kó k'uiyáñijmi kui éntjatsiee nínga botixómá Néná ngayeje ngasondiee, tsi'e nga skuie ngayeje naxiéndá, kó kji'a 'ne nga kjuie ngasondiee.

¹⁵ Kuíni nga, kji'a nga xchajnú jún ngo ni xi tanisién 'niú ch'o kji'i kja nguindie tsjiee, kui ni xi tsíchjia nda chjinie'eén Néná xi 'mí Ndanií (xi sa'ínyá kui eén, ngatamakjiín), ¹⁶ kós'e kji'a boá nga kui xta xi síndo Judea ngatanga nguijin k'ijña ján. ¹⁷ Kó xi tikón nk'aa ndi'aa, ngata fotjajénjín tsi'e nga k'os'ien ndi'aa nga skíbé ngo nií, ¹⁸ kó xi nguijin jnoo tso'ba, ngata fi'oyájín tsi'e nga koejekja'á njño xi bót'a ngaxton.

¹⁹ iNima xó ndí ínychjín xi ndí ndyiya'a kojo xi ndí ndyits'enxchá kui nixtjin xi'ba! ²⁰ Ndokjoajnú Néná tsi'e nga, nga kuiyojnu nixtjiin chonch'ánjín kojo tsi nixtjin ndikónjín nga boá kama, ²¹ ngat'a kui nixtjiin achichí kjoanima kjoa'atio ngayeje xtaa, kó ngo ni xi kjie jmi nixtjin ma ni xi kama, ndeskande koó nga Néná ítjats'ennii nga kats'énda ngasondiee ngaskande ngot'e, ti nde nguiti kamajín nguiee. ²² Kó tsi Néná chiboajín kui'ijñaá kui nixtjiin, ta'yajín xi kjoṭjo'a, tanga tangat'anií xta xi je ja'ájin, chiboa nixtjin ijñaá nga kama kui nixtjiin.

²³ Kó tsi tjín ka'a xta xi bi katsojnu: “Jén'en tsitsíjenjnu, k'ie tikón Kristoo”, kojo tsi “jén'en kiaa tikón”, ngata ni'áns'ijinjinjnu. ²⁴ Ngat'a kjín Kristo ndiso xi kuijín xi kjoṭjokjá kojo kjín já chjinie'én ndiso xi kjindibá, kó sa'ín kjoandikón kojo chiboa tsi'e nga k'onchajo xtaa, kó ngaskande kamaa tsi k'onchajo xta xi je ja'ájin Néná. ²⁵ Ja je katsáyatjónjnu'un ni xi kama. ²⁶ Kó kuíni tsi tjín xi bi katsojnu: “Jén'en nangui kixí tikón Kristoo”, ngata monguínjinjnu, kojo tsi bi katsojnu: “Jén'en k'ie tikón kui ndi'aa Kristoo”, ngata ni'áns'ijinjinjnu. ²⁷ Ngat'a xikó maá nga foa'at'e nga 'bítsiyanií nínga fotjo ts'ueé, s'e fet'anií nínga 'botjé, boá ma kama nixtjin nga kjo'e ndí nda xi'íin. ²⁸ Ngat'a ta nínga tikón yojo k'ieen kja kamatikó rkieé.

Bi kama nixtjin nga kjoe'e nguini ndii nda xi'iin
(Markoo 13:24-37; Rkaa 21:25-36; 17:25-36; 12:41-48)

²⁹ Kó nguije ja'a kui nixtjin nga kuitjatió kui kjoanimaa, ts'ueé kamajño, saá nguiti jmí ndi'í tsjaajín, nñoó kuixonguini ndi'ak'ajmi ján kó kjotsie yeje nga'niú xi tjín ndi'ak'ajmi ján.

³⁰ Kós'e kji'a boá nga xcha chiboa xi kokó nga je kjoe'e ndii nda xi'iin, kó achichí stsakjonni ngayeje xtín xta xi tjín kui t'ananguii nga skandá, kó skuie ndii nda xi'iin nga ngo ndi kjindibájinni ndi'ak'ajmi ján, kó achichí nga'niú k'uieé kojo tsie kjoajee kjindibájo, ³¹ kó kuí xí sanguíya ndítsjee tsi'e nga sa'ínkjanie tjioo, kó kui'ítikó xta xi je ja'ájin nga nijún tjinguii kui ngasondiee, ndeskande nínga 'bítsiyanií kó ngaskande nínga fet'anii ngasondiee.

³² Ngatamajnú énkjiín yá igoo, xi bi tsoó: Nga fotjoo tjia nts'ieén kojo xkaa, ja je ya nga je tikón tiña chondoboaá, ³³ ti boá ti ts'én jún, nguije xchajnú nga je kjima ngayeje kui nii, ja je yajnú nga ndii nda xi'iin je je'e tiña xikoó tsi je tikón nguixtio ngantjoaa. ³⁴ Jakoxi ni xi xianjnu'un jún nga kjie koyajín xta xi síndo ngot'e tsi tjónjín kjetjosón kui nii.

³⁵ Ndi'ak'ajmii kojo t'ananguii kjoa'a, tanga éna kjoa'atiyajín.

³⁶ Tanga kui nixtjin ján kojo kui chiboa ján, ta'yajín xi be, nde ndítsjee Néná xi síndo ndi'ak'ajmi ján bejín, ta ngototo Na'mina xi be.

³⁷ Ngat'a xikó kamá nixtjin nga kis'ijña Noée, boá ma kama nga kjoe'e ndii nda xi'iin. ³⁸ Ngat'a xikoó kui nixtjin ján nguindiee nga koa'a stés 'niuú, kó ngaskande nixtjin nga Noée ts'as'ien nguíya tjotso jee, xtaa iskjinnie kojo kats'e, ixán kojo kats'énkixan xkjín, ³⁹ kó kamákjínjiín kui xtaa ngaskande nga kjindibá stés 'niuú, s'e jesón ngándá ngayejee, boá ma kama nga kjoe'e ndii nda xi'iin. ⁴⁰ Kós'e tsi jó já síndo xi ndyits'enxá nguíjin jnoo, ngo chjábe, s'e ngo k'uijná. ⁴¹ Tsi jó ínychín xi nijan k'ó, ngo chjábe, s'e ngo k'uijná.

⁴² Ngata tsjayojoféjínjnu' tsoboa, ngat'a yajínjnu' mí chiboa nga kjoe'e Ndi'ajnú. ⁴³ Tanga ngatamakjínjnu' kui nii: Tsi nda xi

tsi'e ndi'aa skuie mí chiboa nga kjocho chejeé ndi'aa, nde kjóféjín, kó nde tsjandíejín raá nga k'os'ien chejeé tsoboa.
⁴⁴ Kó kuíni nga, tindyiondajnú ndatsa jún nga, ngat'a nde xchajínjnú, mí chiboa nga kjo'e'le ndií nda xi'iin.

⁴⁵ 'Yá moso xi kixi kojo xi 'niátakón xi kamaa si'ankjatjosón, nga ndiaa sa'ínkonda ndi'aa tsi'e nga chiboa ma tsjaá ni chinie xtaa? ⁴⁶ Achichí ra tsjaa nda moso xi nga kjo'e'le ndiaa, tjíts'én xá xi katse'eé. ⁴⁷ Jakoxi ni xi xianjnú'un nga kui mosoo kuí xí si'ankonda ngayeje ni xi tjín ndiaa.
⁴⁸ Tanga tsi kui mosoo bi ts'én sa'ínkjó inimaa: "K'ondíyarií ndiana nga kjo'e'", ⁴⁹ kó kui'ítsiyani nga ko'on moso xi ngasee, kó ngaskande skjinié kojo k'uí, kó kama ch'i, ⁵⁰ kó nixtjin kojo chiboa nga skoyájin kui mosoo kjocho ndiaa, ⁵¹ kó ndiaa achichí 'niú sa'ínjeé kui mosoo, kó kia sanguíya nínga síndo xtá jókjeen, kó kia boá nínga skandá kojo nínga skjiniéya n'niú kui xtaa.

Bi ts'én ijná chiboa Kjisoo énkjiín xi tie ínychjín xongoó

25 Nínga botíxomaa Néná xikóníí tie ínychjín xongo xi iskjíbé ndi'ixoó s'e kijí nínga kjocho nda xi kuixaan.
² Ún kui ínychjín xi chini kó ún xi xi'inkjoa. ³ Xi chinii iskjíbé ndi'ixoó, tanga tsiejín ndátí tsa'a, ⁴ tanga ínychjín xi xi'inkjoaa iskjíbé ndi'ixoó kó ya'at'a ngase ndátí. ⁵ Kó nga achichí ts'andíyaa nda xi kuixaan, tichaan tsindiínjána s'e kis'ifé ngayeje ínychjín. ⁶ Nga kama masien nixtjieen kanda'yá ngo xi askandáyá xi bi katsó: "¡K'ie ndibá nda xi kuixaan, tjtaxiejnú kó tanguínchja'áyindiyajnú!" ⁷ Kós'e ngayeje ínychjín xongoó jastjien kó íjnanda ndi'ixoó. ⁸ Tanga ínychjín xi chinii bi katsoó ínychjín xi xi'inkjoaa: "Chíí ndátíjnú te'éjne, ngat'a je kji'bo ndi'ixójne." ⁹ Tanga ínychjín xi xi'inkjoaa bi katsó: "Kamajín koe'éjne, ngat'a kjocho'ájín tsi'e ndi'ixójne kojo ndi'ixójnú, tasá tanguínjnú nínga síndo xi botiná ndátíí tsi'e nga si'antsiejnú ngase." ¹⁰ Kó tjienga kijík'atsie ndátíí kui ínychjín,

jachó nda xi kuixaan, kó ínychjín xi je síndondaá ts'as'ien nínga kjima ndi'ibixaan, s'e kisichjá ngantjoaa. ¹¹ Tichaan jachó ínychjín xongo xi ngasee, s'e bi katsó: “¡Ndiá, ndiá, chjáj'ejne ngantjoaa!” ¹² S'e bi ki'mií: “Jakoxi ni xi xianjnú'un, bejín an 'yání jún.”

¹³ Kós'e bi katsó Kjisoo:

–Kuíni, ngata tsjayojoféjínjnú, ngat'a yajínjnú nixtjin kojo chiboa nga kjo'e ndií nda xi'íin.

Bi ts'én íjñá chiboa Kjisoo énkjiín toon

¹⁴ Ngat'a nínga botixómá Néná xikónií ngo nda xi kjin kijí, s'e tsíchjiaa já mosoo, kó kats'énk'as'ieen ni xi tjiín.

¹⁵ Kó ngo moso xi katsjaá ún ton talento, ingo xi katsjaá jó, s'e ingo xi katsjaá ngo, nga ngo nga ngo katsjaá xikó ts'én kamaa sa'ínxájo toon, s'e kjin kijí nguije. ¹⁶ Kó nda xi katse'eé ún ton talentoo kijí kó kats'énxájo, kó ngui ún kats'én ngase, ¹⁷ kó nda xi katse'eé jó ton talentoo ngui jó kats'én ngase.

¹⁸ Tanga nda xi ngo tsi katse'eé, ngo tixa kats'én t'anangui s'e kia íjñá'ma toon ndiaa.

¹⁹ Kó nguije ja'a kjín nixtjin ndiá xi kjin kijí je'ekón nguinií já mosoo, ts'i'e nga sa'ínjo xki. ²⁰ Kó jachó nda xi ún ton talento katse'eé, kó jachójo ngui ún xi kats'én s'e bi katsó: “Ndiá, ún ma ton xi kini'ínk'as'inní, k'ie tikón k'iee kó ngui ún ma xi kats'en an.” ²¹ S'e ndiaa bi katsoó: “Nda kji'i, ngo moso xi nda kojo xi ma'niátakón boá ji, kó nga nda kichíin ni chiboa xi katsjaa, tsie ngase nina xchíin. ¡Jabí'in kó nijan si'antsjá!” ²² S'e jachó nda moso xi jó ton talento katse'eé, s'e bi katsó: “Ndiá, jó ma ton xi katse'éní, k'ie tikón k'iee, kó ti k'ie tikón ngui jó xi kats'en an.” ²³ S'e ndiaa bi katsoó: “Nda kji'i, ngo moso xi nda kojo xi ma'niátakón boá ji, kó nga nda kichíin ni chiboa xi katsjaa, tsie ngase nina xchíin. ¡Jabí'in kó nijan si'antsjá!” ²⁴ Kó nga jachó nda xi ngo ton talento katse'eé, bi katsó: “Ndiá, je be an nga ngo nda xi tanisién tajá ji, kó nga chje'é'yé ji ni xi maxchá xi ik'ítjiejín ji, kojo nga

chje'é'yé ji ni xi maxhá xi akatítsején, ²⁵ kuíni nga katsakjon an, kó íjña'ma an tòn talentoo nguijin t'ananguui, k'ie tikón k'iee ni xi tse.” ²⁶ S'e ndiaa bi katsoó: “Mosó xi ndajín, kojo xi tsi'é, tsi ja boá je ye ji nga foa'a'yá an ni xi maxhá xi itjiejin an, kojo nga foa'a'yá an ni xi maxhá xi atitsojojín an. ²⁷ Kó kuíni chjiénga tsi kui já xi chjiani bankoo kini'ínk'as'íin tonna, kĩa kama nga kjo'e an, kini'ánk'as'ienna tonna kojo ndyikón.” ²⁸ S'e bi katsoó xta xi síndo kĩa: “Chje'éxínjnuú tòn talentoo, kó xi je tie kamá tsi'e kui te'éjnuú. ²⁹ Ngat'a xi tjiín, ko'e'eé, kó tsie ngase k'uieé, kó xi jmíiín, ngaskande ni xi tjiín xi chje'éxiín. ³⁰ Kó kui mosó xi majiín ts'énxáá, 'naxiéjnuú nditsen nínga jñoó, kó kĩa boá nínga skandá kojo nínga skjiniéya n'niu kui xtaa.”

Bi ts'én katsáyá Kjisoo kjoaa nga kamajeé ngayeje naxíndaá

³¹ Kji'a nga ndií nda xi'iin kjo'e'éjo kjoajee kojo ngayeje ndítsjeee, kji'a boá nga kotíxoma nínga tikón kjoajee, ³² kó xta xi chjiani ngayeje naxínda kjo'e'ekíndyia kjen, kó xín kui'índo xta xi ndajín kó xín kui'índo xta xi nda, xikó ma ts'én ngo nda xi koon chotsangaa nga foa'ájin chotsangaa nguijiin tindsóo, ³³ kó chotsangaa nga kixii kui'índo, s'e tindsóo nga skoón kui'índo. ³⁴ Kós'e nda Ree bi katsoo ngayeje xi síndo nga kixii: “Jabíjnu'un, jún xi je kats'énchikonñéjnuú Na'mina, chjábéjnuú nguíndie nínga botíxoma xi je tikóndajnú ndeskande koó nga íts'iyanií nga kamánda ngasondiee. ³⁵ Ngat'a kamábojóna, kó jún katse'éjnu'un ni chinie, kamáxíndaána, kó jún katse'éjnu'un ni xi 'yó, kistso'ba són an, kó jún katse'éndiejnu'un ngo nguíndie nínga jajña an, ³⁶ kistso'ba kji'ixtí an, kó jún katse'éjnu'un njño xi tsajá an, kamá'onna, kó jún tsanguínchonjnu'un, kis'ijña an ndoqoaya, kó jún tsanguínchonjnu'un.” ³⁷ Kós'e xta xi kixii bi katso nga kui'ichjia: “Ndia, ¿kji'ání nga kamábojoó kó jin katse'éjne ni chinie, axa

kji'ání nga kamáxíndaá kó jin katse'éjne ni xi 'yó? ³⁸ ¿Axa kji'ání nga kamáyajne nga kis'intjesén kó jin katse'éjne nínga tsjayojo, axa kji'ání nga kis'intje kji'ixtí s'e jin katse'éjne njño? ³⁹ ¿Axa kji'ání nga kamá'oón, axa kji'ání nga kixindyin ndoḃoaya kó jin tsanguínchonjne? ⁴⁰ S'e bi katsoo kui nda Ree nga kuichjia: “Jakoxi ni xi xianjnú'un nga ngayeje ni xi kini'ánjojnú ngo nda nts'ie an xi 'niú nimaá, ja an boá xi boá kini'ánjojnú'un.”

⁴¹ Kós'e bi katsoo xta xi síndo nga skoón: “Tixión boá'ájnú'un jún xta xi ndajín, tanguínjnu nínga tikón ndi'í xi jmí nixtjin k'o xi je tikóna xi tsi'e xindajín diabloo kojo ndítsjiee. ⁴² Ngat'a nga kamábojóna kó katse'éjínjnu'un ni xi chinie, kamáxíndána kó katse'éjínjnu'un ni xi 'yó, ⁴³ kistso'bá són an kó katse'éjínjnu'un ngo nguindie nínga jajña an, kistso'bá kji'ixtí an kó jmí njño katse'éjínjnu'un, kamá'onna kojo ndoḃoaya kis'ijña an kó tsanguintsitsijenjínjnu'un.”

⁴⁴ Kós'e kui jaá bi katsoo: “Ndia, ¿kji'ání nga kamáyajne nga kamábojoó, nga kamáxíndaá, nga kis'intjesén ji, nga katsjextí, nga kamá'oón, nga kixindyin ndoḃoaya kó kini'ánsénjínjne?”

⁴⁵ Kós'e bi katsoo nda ree: “Jakoxi ni xi xianjnú'un nga ngayeje ni xi kini'ánjínjnuú ngo nda nts'ie an xi 'niú nimaá, ja ti nde an kini'ánjínjnu'un kui ni.” ⁴⁶ Kó kui xta xi ndajín kamajeé nínga jmí nixtjin kjuie jeé, kó xta xi kixii sakoó kjoamindyion ngatsjé nixtjiin.

Bi ts'én índa jáxaá tsi'e nga stsoḃoá Kjisoo

(Marko 14:1-2; Rkaq 22:1-2; Juaq 11:45-53)

26 Kó nguije kamá nga tsíchjia Kjisoo ngayeje kui eén, bi katsoó xta tsi'e:

² –Ja je yajnú nga ngui jó nixtjin chaja nga kama s'ue paskuaa, kó ndií nda xi'iin si'ank'as'ien tsi'e nga kjót'a kro.

³ Kós'e já nguitokoo chiná'mii, já chjiniékjoakitii, kojo já xchá nguitokoo naxíndaá kamátikó nditsen ndi'aa chiná'mi xi

'niú nk'a xaá xi 'mí Kaifaa, ⁴ kó índa tsi'e nga kui'índiso nga stsoboa Kjisoo kojo tsi'e nga sa'ínk'ién, ⁵ tanga bi katsoó xkjín:

–Jmí tsi nguujijn s'ueé nga boa si'an, tsi'e nga kamakjánjijn xtá naxíndaá.

Bi ts'én akatiéjón ndasíjen toko Kjisoo

(Markoo 14:3-9; Juaq 12:1-8)

⁶ Kó nga tikón Kjisoo naxínda Betania, kja ndi'aa Ximoo nda xi tjiín chi'in xi ts'enkjátsón tjixin yojoná, ⁷ jachókón tiñaa ngo xtachjón xi ya'a ngo ndí rámita ndasíjen xi achichí chjí, kó índyiaá toko Kjisoo nga tikónt'a yamíxaa. ⁸ Tanga nga kamábe kui nií xtá tsi'e Kjisoo kats'énxchán nga bi katsó:

–¿Ánní nga ta tjíni'ánkjatsón kon kui ndasíjeen? ⁹ Ngat'a kamá tsi tasá kastiñá, kó kamá tsi kui toon xtá nima xi jmí tonjijn katse'eé.

¹⁰ Kó Kjisoo kamákjiín kui nií, s'e bi katsó:

–¿Ánní nga jún ndyini'ánxtijnúu kui xtachjoón? Ngat'a nda kji'i ni xi tjíts'énjona, ¹¹ ngat'a jún, ngatsjé nixtjin k'uíndojinjnú xtá nima, tanga an jmí tsi ngatsjé nixtjin kotjñajijnú'un. ¹² Ngat'a nga ndasíjen katsanguinjonna, je íjñanda yojona tsi'e nga kjonijín an. ¹³ Jakoxi ni xi xianjnú'un nga tajná nguindienií ngasondiee nínga k'uiniymi éntjatsiee Néná, ti boa ti ts'én kondókjoa ni xi kats'én kui xtachjoón, kó boa ts'én si'ankja'átsjien kui.

Bi ts'én índa Judaá nga kats'énk'as'ien Kjisoo

(Markoo 14:10-11; Rkaa 22:3-6)

¹⁴ Kós'e ngo nda xi chjiani nga tiejő xtaa Kjisoo xi 'mí Juda Iskariotee, kijkoón já nguitokoo chiná'mii, ¹⁵ kó bi katsoó:

–¿Mí xi ko'ejnú'un, kó an sa'ínk'as'ienjnú'un Kjisoo?

Kó kui jaá kantié tontiboa índa nga tsjaá. ¹⁶ Kó ndeskande koó kji'a tsangasendie Judaá kóts'en nga sa'ínk'as'ien Kjisoo.

Kjisoq bi ts'én iskjinniejo ngase nño xtaa

(Markoq 14:12-25; Rkaq 22:7-23; Juaq 13:21-30;

1 Xta Korinto 11:23-26)

¹⁷ Nixtjin tjoón nga chinie pan xi jmi nisan mindyiajiín, jachókoón xta tsi'e Kjisoq, kó bi katsó kui jaá:

–¿Nání nga mejeén nga k'uuijñándajne ni xi xini ji nga kama s'ué paskuaa?

¹⁸ Kó Kjisoq bi katsó:

–Tanguínjnu naxiínda 'niuú, tindyiséjnu ngo nda xi yajnú, kó bi t'ínjnuú: “Bi tsó nda Mostroq: Je xó kamátiña nixtjiín, kó ndi'a tse xó sa'ín s'ué paskuaa, kojo xta tsi'e.”

¹⁹ Kó xta tsi'e kats'én ngayeje ni xi katsoó Kjisoq, kó íjñanda ni chinie tsi'e s'ué paskuaa.

²⁰ Kó nga kamánguixoón, Kjisoq kojo nga tiejó xtaa kis'índot'a yamíxa. ²¹ Kó nga ndyikjinie nño, bi katsó Kjisoq:

–Jakoxi ni xi xianjnu'un, nga ngo jún xi sa'ínk'as'ienna.

²² Kós'e achichí ndasen kamaá kui jaá, kó ngó ngó íts'iyanií nga bi katsó:

–¿Ndía, a an boá tsoboa?

²³ Kós'e Kjisoq bi katsó:

–Xi sa'ínk'as'ienna, kuí boá xi sanguínda paan nguiya tiboana. ²⁴ Jakoxi nga ndií nda xi'iin chjiénga boa kamaa xikó ts'én kjit'a xojon eén Néná, tanga jnima xó kui nda xi tangat'anií kui nga si'ank'as'ien! Ta sa ra nda tsi ta boaa katsenjín.

²⁵ Kós'e bi katsó Judaa, nda xi kats'énk'as'ien Kjisoq:

–¿A an, Mostroq?

S'e Kjisoq bi katsó:

–Ti jiní xi boá kase.

²⁶ Kó tjiénga ndyikjinie ni chiniee, Kjisoq iskjíbé ngo pan, kats'énchikonñé, akjángá, s'e katsjaá xta tsi'e kó bi katsoó:

–Chjábejnu kó chiniejnu, kuí xi'bi xi yojona.

²⁷ Kó nguije iskjíbé chitseén, kó nguije katsjaá ndok'óchji Néná, katsjaá kui jaá, nga bi katsoó:

–T'iojnú ngayeje jún, ²⁸ ngat'a kuí xi'bi xi jínna, nínga tji'bínda ngo kjoatjatsie tsi'e Néná kojo jún. Jín xi xtjoón tangat'ani kjoandaa kjin xta, tsi'e nga si'anjetakoón jeé. ²⁹ Kó xiyájnú'un nga ngot'e nguiti k'uujín an ndaa tostsijeé, ngaskande nga k'uíojnú'un xi tjatsiee, nga kuindyión nguindie nínga botixómá Na'mina.

Bi ts'én katsáyatjón Kjisoo nga Peé sa'inkiejín yojoo

(Markoo 14:26-31; Rkaa 22:31-34; Juaq 13:36-38)

³⁰ Kó nguije kisie só xi ndaa Néná, kiji nínga tikón tjingui nínga tjín yá oliboo. ³¹ Kós'e Kjisoo bi katsoó xtaa:

–Ngayejéjú nga kui nixtjieen nguiti s'ijinjínjú an, ngat'a je kjit'a xojon eén Néná nínga bi tsoó: “Sa'in'óon nda xi koon chotsangaa kó chotsangaa stsojoboa.” ³² Tanga nguije kjoa'á'yána, kja kjuíntjónjú'un nangui Galilea.

³³ Kó Peé bi katsoó Kjisoo:

–Nda tsi ngayeje xi nguiti s'ijinjín ji, tanga an jmí nixtjin boa sa'in an.

³⁴ S'e Kjisoo bi katsó:

–Jakoxi ni xi xian an nga kui nixtjieen ji, nguindiee nga skandáya xanda xi'iin, ján ndiya je kini'ínkiejín yojoo nga yení.

³⁵ Kó bi katsó Peé:

–Nda tsi koyájoo ji, tanga jmí nixtjin nga sa'inkiejín an yojona nga bee ji.

Kó ngayeje xta tsi'e xi ngasee ti boa ti katsó nga.

Kjisoo bi ts'én tsíchjiaa Néná

(Markoo 14:32-42; Rkaa 22:39-46)

³⁶ Kós'e jachójo Kjisoo xta tsi'e ngo nguindie xi 'mí Jetsemani, kó bi katsoó:

–K'iee tindyionrajnú k'iee, tjienga nga kjaa kjuin an nga kuichjiaa Na'mina.

³⁷ Kó kijjjo Peé kojo nga jó ndií Sebedeoo, kó íts'iyanií nga 'niú ndasen kojo 'niú nda kamaá. ³⁸ Kós'e Kjisoo bi katsoó:

– Achichí ndasen tikón inimana ngaskande nga koya an, tindyionrajnú k'iee, kó nijan kuindyiondá.

³⁹ Kó Kjisoo nguichí kijíboa'á, asién tikoó kó yejénxtien kjen ngaskande nga kisit'aa t'ananguií, s'e tsíchjiaa Néná nga bi katsó:

– Na'mi, tsi kama, chje'éxín boe'éní kui kjoanimaa, tanga jmí tsi ni xi xian an ni xi ngatama, tasá ngatama ni xi mejeén ji.

⁴⁰ Kó jachó Kjisoo nínga síndo xta tsí'e, kó kamábe nga kjiyojofé, s'e bi katsoó Peé:

– ǀA kamájín chíí nijan ikindyia ndyikón tsi ta ngo ora?

⁴¹ Ngata tsjayojoféjijnjú, tasá Néná ndokjoajnú, tsí'e nga chját'ayákónjijnjú, jakoxi nga asién nixtjijnjú 'niú tikón, tanga inda tikón yojojnú.

⁴² Kó ti kijí nguinií Kjisoo ingo ndiya, ti tsíchjia nguinií Néná nga bi katsó:

– Na'mi, tsi kjoa'niútjinníí nga kjoa'a an kui kjoanimaa, kjoajín, ngatama ni xi mejeén ji nga kama.

⁴³ Kó nga jachó nguinií Kjisoo nínga síndo kui jaá, ti kamábe nguinií nga kjiyojofé, ngat'a ngaskande tjísichjá ma ndyikon nga níjnaá. ⁴⁴ Kó ti índó soboa nguinií, s'e Kjisoo ti kijíchjia nguinií Néná xi ma ján ndiya, kó ti katsó nguinií ni xi ja boa je katsó. ⁴⁵ Kós'e jachókoón xta tsí'e, kó bi katsoó:

– Tsjayojoféjínú 'ne, kó ti'ankja'yájnú, je jachó chiboa nga ndií nda xi'íin si'ank'as'ien nguiya tsja xta jé. ⁴⁶ Tísítjienjínú, tjían 'ne, tsitsíjenjínú nga je ts'éndibá tiña xi sa'ínk'as'ienna.

Bi ts'én kandobá Kjisoo

(Markoo 14:43-50; Rkaa 22:47-53; Juaq 18:2-11)

⁴⁷ Kó ti ts'énychjia ngase Kjisoo nga jachókoón nda xi 'mí Judaa, ngo nda xi chjiani nga tiejó xta tsí'e, kó kjin xta tjienjo xi ndyia'a kicha kojo yá, kó kui xtaa, já nguitokoo chiná'mii

kojo já chjiniékjoakitij kojo já xchá nguitokoo naxiíndaá xi katsanguiya. ⁴⁸ Kó kui nda xi kats'énk'as'ien Kjisoo ngo chiboá katsjaá kui xtaa nga bi katsoó:

–Kui xi ngo ndsó tsjáa t'anijon, kuí boá xi Kjisoo, kó ndoboajnú.

⁴⁹ Kó Judaa tjiemá jachókón tiña Kjisoo kó bi katsoó:

–¡Tinde Mostro!

Kó ngo ndsó katsjaá t'anijon. ⁵⁰ Tanga Kjisoo bi katsoó:

–Nda amingo, ti'in ji ni xi si'in.

Kó kui jaá jachókón tiña Kjisoo, s'e katsoboá.

⁵¹ Tanga ngo nda xi nijan tikónjo Kjisoo kiaa, ts'axié kicha ndojóó, kó kats'én'oón nga tsatiee tjiboanijon ngo nda mosoo chiná'mi xi 'niú nk'a xaá. ⁵² Kós'e Kjisoo bi katsoó:

–Chje'étjé kicha ndojóó, ngat'a xi kicha ts'enk'iéni, ti kicha ni'ánk'iénni nga. ⁵³ ¿A ni'ínkjéjín ji nga kama kuichjiáa Nā'mina ngot'e tsi'e nga sanguíyana tiejó xtín ndítsjiee xi jun tsi'e nga k'oxi'éana? ⁵⁴ Tanga tsi boá sa'in an, ¿ja kóts'en kjojtjosón ni xi kjit'a xojon eén Néná nga boá tsó nga chjiénga boá ts'én kama kui nij?

⁵⁵ Ti kui chiboá bi katsoó Kjisoo ngayeje xtaa:

–¿A chejé an nga kicha ndojó kojo nga yá kich'iajnú nga jé'endoboajnú'un? Ndyiojón ndyiojón akoyá an nditsen nangoxii, kó kandobájinjnu'un. ⁵⁶ Tanga ngayeje kui nij kjima tsi'e nga kjojtjosón ni xi kjit'a xojon eén Néná xi kats'énda já chjinié'eén Néná.

Kós'e ngayeje xta tsi'e Kjisoo íjnámasien, s'e tsanga.

Bi ts'én tsanguínjo Kjisoo nguindyikón jáxaá

(Markoo 14:53-65; Rkaa 22:54-55,63-71;

Juaq 18:12-14,19-24)

⁵⁷ Já xi katsoboá Kjisoo kijjjo nínga tikón nguitokoo chiná'mi xi 'niú nk'a xaá xi 'mí Kaifaa, nínga je síndotikó já chjiniékjoakitij kojo já xchá nguitokoo naxiíndaá. ⁵⁸ Kó Peé

nkjin nkjin kijítjinguui ngaskande nga jachó nditsen ndi'aa chiná'mi xi 'niú nk'a xaá, s'e ts'as'ien, kó kĩa kis'ijñajiin jajún xi kondaa, ts'i'e nga skuie ni xi kama nga kjuiet'aa.

⁵⁹ Kó já nguitokoo chiná'mii kojo ngayeje jáxá nguitokoo ndyimongase ngo én ndiso kondraa Kjisoo ta ts'i'e nga si'ank'ién, ⁶⁰ tanga jmí ni kasakojín, nda tsi achichí kamá chistikó ndiso xi jachó. Tichaan nga jet'a jachó jó chistikó ndiso, ⁶¹ xi bi katsó:

–Kuí ndaa xi bi katsó: “Kamana sa'inkixóndó an nangoxii Néná, kó ján tsi nixtjin sa'inda nguiñá an kje'e.”

⁶² Kó nda nguitokoo chiná'mi xi 'niú nk'a xaá jastjien nga bi katsoó Kjisoo:

–¿A jmí ni sejín? ¿Mí ni xi ndyichjia kui jaá kondra tse?

⁶³ Tanga Kjisoo jmí ni katsójín. Kós'e chiná'mi xi 'niú nk'a xaá bi katsoó:

–Nguiboanéná xi tikoón, nga t'íyějne tsi ji xi Kristoo, ndíi Néná.

⁶⁴ S'e Kjisoo bi katsó:

–Ji xi je boa kase, kó xiyájnú'un nga ndeskande ngot'e kui'ítsiyani nga xchajnú nga ndíi nda xi'iin k'uuijñá nínga kixii nga'niuú Néná, kojo nga kjo'e'ejinni nguijin ndi nga kjindibáni ndi'ak'ajmi ján.

⁶⁵ Kós'e chiná'mi xi 'niú nk'a xaá, kats'énxchán kó iskjíndiyájón ma njño xi yajá kui, s'e bi katsó:

–¿Ch'o katsoó Néná! ¿Kó si'an ngase chistikó? Jún ma xi kanda'yájnú én ch'o tsó xi tsichjia, ⁶⁶ ¿kóts'en sasiénjnu kui nii jún?

S'e bi katsó kui jaá:

–Tjínrii jé, kó chjiénga si'ank'ien.

⁶⁷ Kós'e akatítiajón kjen Kjisoo, kje'e xi ye'eé tjingo, kó kje'e xi tsat'a t'anijon, ⁶⁸ nga bi katsoó:

–Kristo, t'íyétjén ji xikoó ngo nda chjinie'eén Néná, 'yání xi ye'eé tjingo.

Bi katsó Peé nga kats'énkiejín vojoo nga be Kjisoo
(Markoo 14:66-72; Rkaa 22:55-62; Juaa 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Kó Peé kiá xió tikón xtjieen nditseen, kó jachókón tiñaa ngo na chjinie'bo xi bi katsóo:

Kojo jí boá xi tintjeje ji Kjisoo, kui xtá xi chjiani nangui Galilea.

⁷⁰ Tanga Peé kats'énkiejín vojoo nguindyikón xtaa nga bi katsóo:

–Bejín an ni xi se ji.

⁷¹ Kó kijí xtjieen ngantjoaa nínga kamábe nguiní ingo na chjinie'bo, kó kui naa bi katsóo xtá xi síndo kiāa:

–Kojo kuí xtaa xi kistso'bájo Kjiso xi chjiani Nasaret.

⁷² Tanga Peé ti kats'énkiejín nguiní vojoo, nga bi katsóo:

–Nguiboanéná nga bejín an kui ndaā.

⁷³ Nguichí sajín, tjín já xí síndo kiāa xi jachókón tiñaa Peé, kó bi katsóo:

–Jakoxi nga kiā kis'intjetjinguí Kjisoo, ngat'a xikó ts'én chjia já xi chjiani Galilea boa ts'én ndokjoe ji.

⁷⁴ Kós'e Peé íts'iyanií nga ch'o ts'én tsíchjia, kojo nga nguiboanéná katsó nga bi katsóo:

–Bejín an kui ndaā!

Kó ti kji'a askandáyá xanda xi'iin. ⁷⁵ Kós'e Peé ja'átsjieen ni xi katsó Kjisoo nga bi katsóo: “Nguindiee nga skandáya xanda xi'iin, ján ndiya je kini'ínkiejín vojoo nga yení.” S'e jataxie nditsen ján, kó achichí on askandá Peé.

Bi ts'én tsanguínjo Kjisoo nguindyikón xtitjón Pilatoo
(Markoo 15:1; Rkaa 23:1-2; Juaa 18:28-32)

27 Nga kisisieén, ngayeje já nguitokoo chiná'mii kojo já xchá nguitokoo naxiíndaá, kamátikó xtín tsi'e nga índa nga sá'ínk'ién Kjisoo, ² kó íta'niú nga kijjjo, s'e kini'ánk'as'ieen nda xtitjón Ponsio Pilatoo.

Bi ts'én kats'énxíndo yojoo Judaa

³ Kós'e Judaa, nda xi kats'énk'as'ien Kjisoo, nga kamábe nga je s'i'ank'ien Kjisoo, kats'énk'oyá yojoo nga katsjá'óyá nguinií nga kantié tontiboaá já nguitokoo chiná'mii kojo já xchá nguitokoo naxiíndaá, ⁴ kó bi katsó:

–Kats'enjé an nga kats'enk'as'ienjnú'un nga kini'ánk'ién ngo nda xi jmi jéjiín.

S'e kui jaá bi katsó:

–¿Kó jin mí ndasenjne kui nii? ;Ni tse boá xi'ba!

⁵ Kó Judaa atítsojo tontiboaá kia nangoxii, jataxie, s'e kijí, kó kats'énxíndo yojoo.

⁶ Tanga já nguitokoo chiná'mii ja'á'yá kui toon, s'e bi katsó:

–Kjoakitií tsjandiéjin nga kui toon kia kuindyia koxa tonchjiié nangoxii, ngat'a chjií nga kini'ánk'ién ngo nda boá.

⁷ Kó nguie asíyaá xkjín mí ni xi sa'ín, ngo t'anangui ts'atsie xi 'mí: Nguíndiee nda xi ts'énda tijií, ts'i'e nga kia koónijín xta xi xín nangui chjiáni. ⁸ Kó kuíni nga, ngaskande ngot'e, Nguíndiee jín 'mí kui nguíndiee. ⁹ Kós'e boa ts'én jatjosón ni xi katsó nda chjinie'eén Néná xi 'mí Jeremíaa, kji'a nga bi katsó: “Kó iskjbé nga kantié tontiboaá, chjí xi íjñaá xta Israel nga boa tjín chjií kui ndaa, ¹⁰ kó katse'eé ts'i'e nga ts'atsie nguíndiee nda xi ts'énda tijií, xikó katsó Ndiaa.”

Pilatoó bi ts'én kats'énkijents'oa Kjisoo

(Markoo 15:2-5; Rkaa 23:3-5; Juaq 18:33-38)

¹¹ Kó Kjisoo jachó kjen nda xtítjón xi 'mí Pilatoó, kó kui ndaa bi katsó nga asíyaá Kjisoo:

–¿A jí xí nda Ree xta judíoo ji?

S'e Kjisoo bi katsó:

–Ja boa kji'i ni xi t'íse ji.

¹² Kó kji'a nga já nguitokoo chiná'mii kojo já xchá nguitokoo naxiíndaá yínguíta'in Kjisoo, jmi ni katsójín. ¹³ Kós'e bi katsó nguinií Pilatoó nga asíyaá:

–¿A nda'yéjin ngayeje ni xi tjí'mí kondra tse?

¹⁴ Tanga Kjisoo nde ngo én tsíchjiajín, kó ngaskande achichí kijíndikoón nda xtitjoón kui nií.

Bi ts'én katse'éjeé nga si'ank'ien Kjisoo

(Markoo 15:6-20; Rkaq 23:13-25; Juaq 18:38-19:16)

¹⁵ Kó xki nga ma s'ué paskuaa, nda xtitjoón kamángaa nga 'bijñándé ngo nda xi tji'yá ndo_oaya, ta xi mí'á xta naxiíndaá.

¹⁶ Kó kui nixtjin ján ndo_oaya kis'ijña ngo nda xi ta 'yání xi kamábe, xi 'mí Barraba. ¹⁷ Kó nga kamátikó xta naxiíndaá, bi katsó Pilatoo:

–¿'Yání xi mejénjnu nga k'uijñándé an: a Barraba, axa Kjisoo kui xi Kristoo 'míí?

¹⁸ Ngat'a ja bo_a je be Pilatoo nga ta kjoaa kjoa'ontakón boá nga kini'ánk'as'ien Kjisoo.

¹⁹ Kó tjienga tikón Pilatoo nguindie nínga ni'ánjeé, chjoón katsanguiyaa ngo én xi bi tsó: “Ngata jijín chingajin nií kui xta kixii, ngat'a achichí kjoanima ja'atio an nguijin íjñána ngot'e tangat'anií kui.”

²⁰ Tanga já nguitokoo chiná'mii kojo já xchá nguitokoo naxiíndaá, kats'eén kjoa'niú xta naxiíndaá tsi'e nga, nga tasá Barraba xi k'uijñándé, kó nga Kjisoo xi si'ank'ien katso. ²¹ Kó nda xtitjoón, bi katsó nga asíyaá xta naxiíndaá:

–¿'Yání nga jó kui jaá xi mejénjnu nga k'uijñándé?

Kó bi katsó xta naxiíndaá:

–¡Barraba!

²² S'e Pilatoo bi katsó nguini:

–¿Kó mí ni xi sa'injo an Kjisoo kui xi Kristoo 'míí?

Kó gayeje xta naxiíndaá bi katsó:

–¡Tjat'e ji kro!

²³ Tanga bi katsó nda xtitjoón:

–Ja ¿mí ni xi ndajín xi kats'én?

Tanga tasá ma 'niú ngase askandáyá xtaa nga bi katsó:

–¡Tjat'e ji kro!

²⁴ Kó nga kamábe Pilatoō nga nguiti jmí ni kamájín kats'én, nga tasá kamákján ngasee xta naxiíndaá, iskjíbé chíí ndójoa s'e aniéjón tsja nguindyikōn xtaa, kó bi katsó:

–Jmí jéjínna kjoaa nga koya kui nda kixii, ni tsajún boá kui nii.

²⁵ Kó bi katsoó xta naxiíndaá:

–jJin kojo ndíjne ngatamajéjne kjoaa nga koya kui ndaa!

²⁶ Kós'e Pilatoō íñandé Barrabaa, kó katsjá kjoa tsí'e nga kjoaa Kjisoo, s'e kats'énk'as'ien tsí'e nga kjót'a kro.

²⁷ Kós'e jajuún nda xtitjoón kijíjo Kjisoo nditsen ndi'a nínga ni'ánjeé xtaa, kó kia kamátikó jajún xi ngasee. ²⁸ Kó kia kachje'éxiín njñoō Kjisoo, s'e kats'énkajá ngo njño xi koán, ²⁹ kó ngo korona nda'yá í'á toko, s'e ngo yáxá íyá tsja fojní, s'e kui jaá tsajnókie nga asiént'aa tikoó nga bi katsoó:

–jTinde nda Ree xta judío!

³⁰ Kó atítiajón, iskjíbé yáxaá s'e ts'anié toko Kjisoo. ³¹ S'e nguije tsajnókie, ja'áxiín njño xi kjit'a ngaxton s'e kats'énkajá nguini njñoō, s'e kijíjo tsí'e nga koót'a kro.

Bi ts'én akjat'a kro Kjisoo

(Markoo 15:21-41; Rkaa 23:26-49; Juaa 19:17-30)

³² Kó nga jatjo kīaa, kamábe ngo nda xi chjiani naxiínda Sirene xi 'mí Ximo, kui ndaa kini'aán kjoa'niú tsí'e nga asíkojo nga ya'ajo kroo Kjisoo.

³³ Kó nga jachó ngo nguíndie xi 'mí Gólgota, nguíndiee ndatoko inima, tsó kui eén, ³⁴ kia katse'eéé bino xi kini'ánk'ájinni ni sa, tanga nguije askot'a Kjisoo, kamámejénjín kats'e.

³⁵ Nguije akjat'a kro, jajuún katsatonjo kjoach'áncha njñoō Kjisoo, s'e iskjíbé njño xi kats'én nga ngo nga ngo. Boa ts'én jatjosón ni xi katsó nda chjinie'eén Néná nga bi katsó: “Kats'énkja'asoón xkjín njñona, kó katsatonjo kjoach'áncha njñona.” ³⁶ Kó kia kis'indo, nga askondá Kjisoo. ³⁷ Kó ngo yátie

yít'a nk'aā tokō kroō xi bi tsó: “KUI XI'BI XI KJISOO, NDA REE XTĀ JUDÍOO.”

³⁸ Kós'ē nijan akjat'a krō Kjisoō jó já chejé, ngo nga fojnií kojo ngo nga skoón. ³⁹ Kó xtā xi ja'ā kīaā achichí ch'o katsoó Kjisoō, kó kats'énkatjí ma tokō, ⁴⁰ nga bi katsoó:

–Ji xi ni'ínkixóndé jí ngo nangoxi, s'ē xi ma ján nixtjin ni'inde nguini, 'naxié'é soboē ji yojóo, tsi ndií Néná jí, kó titjajen ji kroō!

⁴¹ Ti bōa ti ts'én tsajnókie já nguitokoō chiná'mii, já chjiniékjoakitii, já fariseoō kojo já xchá nguitokoō naxiíndaá nga bi katsoó:

⁴² –Ts'axié'á kje'ē xtā, tanga majiín 'boxié'á soboā yojoo, tsi kjeén nga kui xi nda Ree Israel ngatjatjajen kroō ngot'ē ma, kīa kama nga s'ijinjnē kui. ⁴³ Kamá'niátakón Néná, jā Néná ngat'axié'á ngot'ē 'nē tsoboā tsi tjoó, ngat'ā bi katsoó: An xi ndií Néná.

⁴⁴ Kó ti bōa ti ts'én ch'o katsoó já chejé xi nijan kisit'ajo krō Kjisoō.

⁴⁵ Kó ndeskande nga ndis'ueé kó ngaskande nga kamá chībōa ján nga kamánguixón, ngayeje ngasondieē kis'iejñó.

⁴⁶ Kó nguije ma kamá chībōa ján nga kamánguixón Kjisoō 'niú askandáyá nga bi katsoó:

–Elí, Elí, ¿lama sabaktani? (Ne tsa'an, Ne tsa'an, ¿ánní nga ti'bíjñimasiénní? Tsó kui eén)

⁴⁷ Kó tjín ka'ā xtā xi síndo kīaā, nga tsint'ié ni xi katsoó Kjisoō, bi katsoó:

–Ndā chjinié'ēén Néná xi 'mí Elíaā ts'éenchjīaā.

⁴⁸ Kó ti kji'ā tsanga ma ngo ndā xi kijíkja'á ngo nixó xi kats'énk'andyini binó san, s'ē ngo yáxá ítokó, s'ē katsjaá Kjisoō tsī'ē nga k'uí. ⁴⁹ Tanga xtā xi ngaseē bi katsoó:

–Xiochonjñú, akjenráā nga Elíaā kjo'ēék'axié'á.

⁵⁰ Kó Kjisoō, ti askandáyá nguini, s'ē k'ien. ⁵¹ Kó njñonótjibé xi tjíchjáni nguiya nínga 'niú ndikoón nangoxiī jó tjín kamá

nga katjondiyá, ndeskande nk'a ján ngaskande nguindie ján, s'e kjindibá ngo kjoandikon kui t'anangui, kó ndijoo tsakjanga, ⁵² s'e katjox'a ngayeje ngatsjoó, kó ngaskande achichí ma yojo k'ieen xta tsjiee Néná xi ja boá je jesón xi ja'á'yá nguinií, ⁵³ kó nguije jataxie ngatsjoó, nguije ja'á'yaá Kjisoo, kui xtaa ts'as'ien naxiíndá tsjiee, kó achichí ma xta xi kamábe.

⁵⁴ Kó nguitokoo jajuún kojo jajún xi ndyikonda Kjisoo nga kamábe kjoandikoón kojo ngayeje ni xi kamaá, achichí katsakjónní kó bi katsó:

–jJakoxi nga kui ndaa xi ndíí Néná!

⁵⁵ Kó kjín ma ínchjín xi ta kjin askotsijennií ni xi kamaá, xi tsajátjिंगuii Kjisoo ndeskande Galilea nga kats'enseén, ⁵⁶ nguijiin kui ínchjiín kis'indo na Riya Lenaa, na Riyaa naaa Sandiyaá kojo Kosiee kojo naaa ndíí Sebedeoo.

Bi ts'én akjanijín Kjisoo

(Markoo 15:42-47; Rkaa 23:50-56; Juaq 19:38-42)

⁵⁷ Kó nga kamánguixoón, jachó ngo nda chon xi chjiani naxiíndá Arimatea xi 'mí Kosie, xi ti xta tsi'e Kjisoo kamá nga, ⁵⁸ kó kui ndaa kijíkoón Pilatoo kó tsí'áa yojo k'ieen Kjisoo, s'e Pilatoo katsjá kjoa tsi'e nga kui ndaa si'ank'as'ieen yojoo Kjisoo. ⁵⁹ Kó Kosiee iskjíbé yojo k'ieen Kjisoo, kó ngo njñonntjibé tsjie ítsakjájón, ⁶⁰ s'e íjñá yojo k'ieen Kjisoo ngo nguiya ngatsjo tjatsie, xi kamánda t'a ngo ndijo je, s'e kats'éngátíkjayá ngo ndijo je xi íchjani ngantjoaa kui ngatsjoó, s'e kijí kui ndaa. ⁶¹ Kó kia kjen ngatsjoó síndo na Riya Lenaa, kojo na Riyaa xi ingoo.

Bi ts'én kichindá ngatsjoó Kjisoo

⁶² Kó nga kamánguindyiojón, nguije ja'a ngo nixtjin nga ik'íjñanda s'ué paskuaa, kamátikó ngayeje já nguitokoo chiná'mii kojo já fariseoo kjen Pilatoo, ⁶³ kó bi katsó:

–Ndiá, je ja'átsjienjne nga kui nda ndisoo bi katsó nga kis'ijña: Nguije kjoa'a ján nixtjin kjoa'á'yána. ⁶⁴ Nanguíye ji nga xchindá ngatsjoó ngaskande xi ma ján nixtjin, ngat'a tsá jmí tsi ta xtá tsi'e kjo'e nga jñoó, s'e kjojo yojoo, kó bi katsoo xtá naxiíndaá: “Je ja'á'yaá nguijiin xtá xi je jesón”, kó kui kjoandisoo je ngase kama ta boajiín xi tjoón.

⁶⁵ Kó Pilatoo bi katsó:

–Tanguínjojnú jajún, kó nda nga konda ngatsjoó.

⁶⁶ S'e kijí kui jaá, kó askondá ngatsjoó kó ngo ndijo je íjñachjaá ngantjoa ngatsjoó, s'e kia kis'indondá jajuún.

Bi ts'én ja'á'yaá Kjisoo

(Markoo 16:1-8; Rkaq 24:1-12; Juaq 20:1-10)

28 Nguije ja'a nixtjin ndikoón, nga kisisieén nga nixtjin tjoón xomanaa, kijíatsijen ngatsjoó Kjisoo na Riya Lenaa, kojo na Riya xi ingoo. ² Kó ngo kjoandikon 'niú ja'a, ngat'a ngo ndítsjiejé Néná jatjajenni ndi'ak'ajmii kó nga je'e, kats'éntíyaá ndijo xi kji'ixtio ngatsjoó, s'e kis'ijña són ngasoón. ³ Kó kui ndítsjiejé 'na kamá xikoó nga foa'at'e, kó njño xi yajá tiboá xó xó kamá. ⁴ Kó jatsié ma jajún xi ndyikondaa kó tiboá'andá ma kamá xikoó xtá xi je jesón. ⁵ Kó kui ndítsjiejé bi katsoó ínchjiín:

–Ngata ndakonjín majnú, ngat'a je be an nga Kjisoo xi ndyimindyiséjnnú, nda xi akjat'a kroo, ⁶ k'iejín tikón, ngat'a je ja'á'yaá, xikó katsó kui. Jabíjnú'un, kó tsitsíjenjnnú nguíndie nínga ik'íjñá yojoo. ⁷ Tsá tanguínjnnú kó t'íyajnúu xtá tsi'e nga je ja'á'yaá nguijiin xtá xi je jesoón, kó boá t'ínjnnú nga kia koejetjónjnnú nga konguínjnnú nangui Galilea, kia xchajnú kui. “Ja je kixiyajnú'un.”

⁸ Kós'e kui ínchjiín tsá jatjo ngatsjoó kó katsakjónni kojo 'niú tsja kamaá, tsanga ma nga kijítsáyaá kui eén xtá tsi'e Kjisoo. Kó tjienga ndyíftsáyaá xtá tsi'e Kjisoo, ⁹ Kjisoo jachó nínga síndo kui ínchjiín, kats'éntinde, kó kui ínchjiín kijíkón

tiñaa, janíká se Kjisoo, s'e kats'éndikón. ¹⁰ Kós'e Kjisoo bi katsó:

–Ngata ndakonjín majnú, tanguínjnu kó t'iyajnúu nts'ie an, tsi'e nga koeje nangui Galilea, kó kia skuiena.

Bi ts'én katsáyá jajuún ni xi kamá

¹¹ Kó tjienga ndyifí ínchjiín, chiboa jajuún kijí naxíndaá, kó katsáyáá já nguitokoo chiná'mii ngayeje ni xi kamaá. ¹² Kó kamátikó kui jaá kojo já xchá nguitokoo naxíndaá, s'e índa tsi'e nga tsie ton koe'eé jajuún, ¹³ nga bi katsoó:

–Bi t'ínjnu: “Xta tsi'e Kjisoo je'e nga jnoó kó kats'enchejé yojoo Kjisoo tjienga ndyitsjajoyoféjne.” ¹⁴ Kó tsi kuint'ie kui nii nda xtitjoón, jin xi yajne kó k'uinjne, kó jmí kjoaxti k'uiéjínjnu.

¹⁵ Kó kui jajuún iskjíbé toon, s'e kats'én ngayeje ni xi ki'míí. Kui én xi'bi xi ki'míyáá já judío ngaskande kui nixtjin xi'bi.

Kjisoo bi ts'én katsjáxaá xtaa

(Marko 16:14-18; Rkaq 24:36-49; Juaq 20:19-23)

¹⁶ Kó boá ts'én nga tiengo xta tsi'e Kjisoo kijí nangui Galilea, nínga tikón tjiingui xi katsoó Kjisoo, ¹⁷ kó kui jaá nga kamábe Kjisoo kats'éndikón, tanga tjín ka'a xi jó xi ján íjñaá inímaa.

¹⁸ Kó Kjisoo kijíkón tiñaa, s'e bi katsoó:

–Je kats'éna xá nga kotixomáa ngayeje ni xi tjín ndi'ak'ajmi ján kojo ni xi tjín t'anangui. ¹⁹ Kó kuíni, tanguínjnu kó xta tsa'an ti'ánjnu ngayeje xta naxíndaá, tatíndánjnu nga si'an kaxomájnú ja'eén Na'mii, ja'eén ndíí, kojo ja'eén Asién Nixtjiin, ²⁰ kó takoyajnúu nga sa'ínkjatjosón ngayeje ni xi akoyájnú'un, kó an ngatsjé nixtjin kotíjñajojnú'un ngaskande nga kjuie ngasondiee. Boá kji'i.